

Per Øverland

Fra
Bakkestrandens Bedehus
til
Lademoen Bydelshus
1887-2012

Lademoen kirkes småskrifter nr. 17
ISBN 978-82-92805-04-6

Trondheim 2011

Forord

I 2012 blir det 125 år siden Bakkestrandens Bedehus stod ferdig. Det er det samme huset som nå i beste stand står til tjeneste for bydelens befolkning. Nødvendig oppussing og vedlikehold har bare i liten grad endret selve bygningen. Huset har sett skiftende tider passere og mange generasjoner lamonitter har gått ut og inn her. Tidene har forandret seg og behovet for husets tjenester har derfor også endret seg. I dag er dette karakteristiske huset fra en svunnen tid med sitt klokketårn og sin lille og store sal blitt et verneverdig hus i strøket. Det ble bygget først og fremst for å tjene de åndelige og sosiale behovene til befolkningen på Lademoen. Lademoen menighet eier stedet. I dag er driften overlatt til foreningen Lademoen bydelshus' venner som ble opprettet for dette formålet.

Sammen med naboeiendommen i Østersunds gate 3, Lademoen barnehage, danner bydelshuset i Østersunds gate 1, en enhet som gjennom lang tid har vært et sosialt sentrum for befolkningen i strøket. Begge de store tomtene eies av Lademoen menighet, mens Trondheim Asylselskap står for driften av barnehagen, som tidligere het Lademoen Asyl. Asyl var i Trondhjem betegnelsen på et tilfluktssted for barn. Lademoen barnehage er en av landets eldste barnehager som har vært i kontinuerlig drift. Det er i dag helt oppdatert og er en fullverdig moderne barnehage.

I denne boken skal vi forsøke å følge huset i Østersunds gate 1 gjennom de skiftende tidene fra huset ble bygd til dagen i dag. Vi skal først se på planleggingen og byggingen av huset og deretter se på virksomheten i den første tiden. Deretter vil vi forsøke å følge bruken av huset fra tiår til tiår gjennom hele 1900-tallet og frem til i dag. Vi vil også kaste blikket på omgivelsene og endringene som har skjedd i disse 125 årene. Særlig vil vi legge vekt på forholdet til andre institusjoner som var nært knyttet til vårt hus så som den nærmeste nabo, barnehagen, Ynglingen i Strandveien 72 og aldershjemmet i Mellomveien 7 og de mange ulike aktivitetene og foreningene i strøket.

I 1970- og 1980-tallet trengte huset sårt til fornyelse og oppussing, men tiden hadde på mange måter løpt fra den opprinnelige bruken av huset. De trofaste sliterne som tok ansvar for huset fikk store problemer med å finansiere vedlikeholdet samtidig som eieren, Lademoen menighet, hadde mindre behov for huset. Omkring 1990 ble huset stående tomt og vandaler brøt seg inn i huset og drev et omfattende hærverk. Hærverket førte til at en raskt måtte ta en beslutning om husets framtid. Alternativene var enten riving, salg eller en omfattende oppussing. Det sistnevnte ble løsningen, men det var en tung prosess å komme fram til en beslutning. Lademoen menighet nedsatte en komité for å bistå menighetsrådet med å komme fram til den beste løsningen. Komiteen vurderte både oppussing, ombygging og bygging av nytt menighetshus.

Menigheten hadde også et annet gammelt forsamlingshus, ungdomsforeningens lokale i Nedre Møllenberg 73. Det ble solgt i 1990. Komiteen vurderte også å anvende bakre del av kirkerommet i Lademoen kirke til menighetssamvær, slik det senere ble.

Komiteens sluttvurdering som menighetsrådet sluttet seg til, åpnet for oppussing av det gamle menighetshuset selv om menigheten ikke hadde bruk for det lenger til sin egen virksomhet. Det veide tungt at kommunen ønsket huset som bydelshus. Løsningen ble at det verneverdige huset skulle stelles og stilles til rådighet for befolkningen som bydelshus. Ved hjelp av statlige og offentlige midler kom fornyelsen i gang. Det var et lykketreff at staten på denne tiden var opptatt av at eldre bystrøk ikke skulle forslummes, forfalle og rives, men heller fornyes til glede for bydelens befolkning. En rekke korttidsprosjekter skulle støttes økonomisk for å oppnå en ny giv for et nedslitt strøk med mange sosiale problemer. Et av de forholdsvis få slike strøk i landet som kom i betraktning, var Lademoen i Trondheim. Frem vokste konturene av et bydelshus for vår bydel.

Jeg takker Bjørn Lien, og andre fotografer som har gitt bilder til omslaget, og Karine Lysø, Cecilie Klüver, Yngve Arnesen og de mange, mange som i en årrekke har gjort en kjempeinnsats på huset.

Dalen hageby 29, Trondheim
25. november 2011

Per Øverland

Innhold

Forord	3
Innholdsfortegnelse	5
A. <u>Bakkestrandens Bedehus står ferdig i 1887</u>	7
a. Ønsket om et samlingshus i strøket	7
b. Huset finansieres og bygges	7
c. Strøket og oppgavene	9
B. <u>Virksomheten i de første 25 år fra 1886 til 1911</u>	11
a. Oppbyggelig og åndelig virksomhet	11
b. Diakonissene kommer	13
c. Sosialt og diakonalt arbeid på Lademoen	14
d. Foreningene	16
e. Ynglingeforeningen og dens flytting til Strandveien 72	17
f. Interimskirke fra 1901 til 1905	20
C. <u>Første verdenskrig og mellomkrigstiden fra 1911 til 1936</u>	21
a. Vaktmester Peder Bonsaksen og hans familie	21
b. Den første verdenskrigen fra 1914 til 1918	22
c. Diakonissenes Hjelpeforening	22
d. Menighetens sosialarbeid utvides med et aldershjem 1919	23
e. Mellomkrigstiden	27
D. <u>Lademoen bedehus fra 1936 til 1961</u>	29
a. Bedehuset får nytt navn i 1936	29
b. 50-årsjubileum i 1936	29
c. Naboen i Østersunds gate 3, barnehagen, i 1940	32
d. Litt mer om Lademoen barnehage	33
e. Under den andre verdenskrigen fra 1940 til 1945	35
f. Tyskerne raserer Ner-La'mon i 1941	36
g. Barne- og ungdomsarbeidet fra 1941 til 1952	37
h. Interimskirke fra 1954 til 1956	38
E. <u>Aktiviteten går ned fra 1961 til 1986</u>	39
a. Eiendommen gis som gave til Lademoen menighet 1962	39
b. Styrearbeidet fra 1964 til 1969	39
c. Styrearbeidet fra 1970 til 1977	41
d. Hva skal menigheten gjøre med huset?	43
e. Barnehageavdelingen "Kråkerei" rykker inn	46

F.	<u>Fra menighetshus til bydelshus fra 1986 til 1995</u>	47
a.	Situasjonen omkring 1990	47
b.	Ytre rehabilitering fra 1991	49
c.	Indre rehabilitering og ombygging	50
d.	Huset tas så smått i bruk igjen	51
G.	<u>Bydelshuset i prosjektenes tid fra 1995 til 1999</u>	54
a.	Agenda 21	54
b.	Året 1995. Driften kommer i god orden	55
c.	Året 1996. Lademoen servicesentral flytter til Ladejarlen	57
d.	Året 1997. Problemer med renhold og med å få inn leien	58
e.	Året 1998. Skifte av vaktmester eller visevert	59
f.	Året 1999. Kommunen vil ha mer å si i Bydelshuset	61
H.	<u>Virksomheten i Bydelshuset i et nytt årtusen</u>	63
a.	Året 2000. Det er stor aktivitet i Bydelshuset	63
b.	Året 2001. Nye planer	64
c.	Året 2002. Et underskuddsår med positive signaler	64
d.	Året 2003 og 2004. Jevne og gode arbeidsår	65
e.	Året 2005. Det er mye dans i Bydelshuset	66
f.	Året 2006. En mangfoldig virksomhet	67
g.	Året 2007. Et overskuddsår til tross for høye utgifter	68
h.	Året 2008. Stavne flytter ut og Frivillighetssentralen inn	68
i.	Året 2009. Kommunen legger ned Arbeid og kompetanse	69
j.	Året 2010. Nye statutter og ny leieavtale	70
I.	<u>Fra Lademoen servicesentral til NAV Ny start</u>	71
a.	Lademoen servicesentral	72
b.	Arbeid og kompetanse	73
c.	NAV Ny start	75
d.	Østbyen frivilligsentral	76
e.	Hva vil fremtiden bringe?	77
	Lademoen kirkes småskrifter. En oversikt:	79

A. Bakkestrandens Bedehus står ferdig i 1887

For den som bodde på Bakkestranden i 1880-årene kom det årlig store endringer på nær sagt alle områder. Befolkningen økte kraftig. Nye bedrifter så dagens lys. Det var behov for arbeidskraft. Mange kom flyttende inn fra bygdene. Arbeidsløshet ble i perioder et problem. Det var mangel på husrom og mye trangboddhet. Sosiale problemer økte.

a. Ønsket om et forsamlingshus i strøket

Kommunegrensen og menighetsgrensene gikk tvers gjennom strøket. Kirkelig hørte folk enten til Baklandet menighet eller de tilhørte Strinda herred og skulle søke til Lade kirke. Vi møter altså et nybyggerstrøk der så mangt måtte endres og bygges opp. Da folketallet økte kraftig, ble det noe av et folkekrav at de kirkelige forholdene skulle legges bedre til rette for folk. Begge de aktuelle kirkene for gudstjenester, dåp, nattverd og begravelser var små og gamle. Den lille steinkirken på Lade var fra 1200-tallet og den lille trekirken, Anna Dorothea kirke eller Bakke kirke, ved Bakke gård var fra 1715. Det var ønske om en ny, moderne kirke et sted mellom de to gamle. I tillegg var det ønske om å få et moderne forsamlingshus i strøket. Blant annet ønsket folk et lokale der store og små foreninger kunne få rom for sin virksomhet. Den 10. januar 1887 finner vi en notis i Dagsposten. Det er nyheten om et nytt forsamlingshus på Lademoen. Notisen lyder slik: *”Et Bedehus er opført paa Hlademoen. Dette, der er smukt og hensigtsmæssig indrettet, vil afhjælpe et følelig Savn for denne Bydel med Hensyn til Forsamlingslokale for kristelige Øiemed. Man har der savnet ethvert saadant. Man maa være de Mænd taknemmelige, der har sat sig i Spidsen for dette Foretagende.”*

b. Huset finansieres og bygges

Det var Trondhjems Indremisjonsforening som tok initiativet til å reise et bedehus på Bakkestranden. Det som nå heter Lademoen Bydelshus, ble bygget av Trondhjems Indremisjon som bedehus i 1887 med navnet Bakkestrandens Bedehus. Hele strandpartiet fra Baklandet og helt inn til Ladebekkens utløp ble kalt Bakkestranden fordi strandlinjen lå under Bakke gård. Bakke gård ble delt i to i 1835. Den nordøstlige delen fikk navnet Rosenborg etter eieren Jørgen Rosenvinge. Likevel ble navnet Bakkestranden brukt en lang tid fremover.

I Trondheim Byarkiv finnes bygningstegningene fra den tid byggingen ble planlagt. Der finner en tre blåkopier i negativt trykk med selve tegningene i hvitt på blå bunn. Bygget kalles *Bedehus paa Hlademoen*. Tegningene ble fremlagt ved bygningsforretning i kommunen den 2. september 1885. Den første

tegningen viser eksteriøret sett fra Fjæregaten. Den andre tegningen viser første etasje med ”*Forsamlingsaal, Læseværelse og Rum for Opsynsmand pluss et skur mot naboeiendommen i Fjæregaten*”. Huset var altså planlagt å inneholde tre rom eller avdelinger. Den tredje tegningen er en perspektivskisse av det indre som viser et galleri mot Asylsiden, mot Østersundsgate 3, og en talerstol flott oppbygd på den ene langsiden av salen. Tegningen av talerstolen fortjener en egen omtale. Den er tegnet på et tre trinns podium og selve talerstolen er også i tre trinn. Den har nederst en sokkeldel, så hovedkorpus og øverst en stor overflate med en lesepult. Det er ingen tvil om at talerstolen skulle være huset hovedmøbel. Tegningen viser at bygningen hviler på støpte betongblokker eller støtter, seks i lengderetningen og fire sett fra Fjæregata. De tre avdelingene i det opprinnelige bygget var først den store salen, så den lille salen mot Fjæregata, leseværelset, og til sist hjørnet mot Fjæregata og Østersundsgate. Der var det leilighet for oppsynsmannen eller vaktmesteren som han senere ble kalt. Han disponerte en leilighet i to etasjer.

Finansieringen var basert på private gaver. Innsamlingen viser at folk ville være med på å få huset opp. Selve tomten var en gave. Det var eieren av Rosenborg gård fra 1884, ingeniør Sophus Weidemann, som stilte tomten til rådighet for et bedehus. Han tok et klart forbehold: Dersom den ble benyttet til noe annet formål skulle den falle tilbake til de opprinnelige eiere. For å samle inn penger ble det sendt ut et opprop undertegnet av tre menn: smedmester B. Sørensen, kjøpmann Jens Pettersen og ingeniør H. Ulriksen. Oppropet var anbefalt av biskopen i Trondhjems stift, Niels Jacob Laache, og Bakklandet sogns prester G. A. Borgen og Gerhard Øverland. Det ble sendt rundt en innsamlingsliste. Øverst tegnet Anton Jenssen seg for 1000 kroner, O. Sundland for 400 kr. og frøken Martens for 200. Så fulgte mange gaver fra kr. 1 til 100. Kvinneforeningen på Lademoen samlet inn kr. 4.728.44. Dessuten ble det samlet penger ved en rekke basarer og kollekter slik at gjelden da huset stod ferdig i 1887, var på kr. 5000. Gjelden ble nedbetalt til kr. 1500 i løpet av få år. Den lille restgjelden på 1500 kroner ble stående som gjeld rekke år videre. Hele byggesummen ble på kr 13.984.54. I 1893 ble et prektig orgel til kr. 1826 innkjøpt fra firmaet Aug. Nilsens orgelfabrikk i Kristiania. Det stod på plass til det ble ødelagt ved hærverket i 1990.

Byggingen gikk raskt. Huset kunne tas i bruk i 1886, men stod først helt ferdig i 1887. Biskop Niels Jacob Laache innviet huset. Han talte over en tekst fra Rom 6.23: ”*For den lønn som synden gir, er døden, men Guds nådegave er evig liv i Kristus Jesus, vår Herre.*”. Huset skulle ikke bare bygges, det skulle også drives og vedlikeholdes. Liksom byggingen var finansiert ved gaver skulle også driften av huset finansieres ved gaver og innsamlinger. Selve bruken av huset skulle være gratis. Foreningene og andre brukere skulle altså ikke betale leie. Hovedfinansieringen av driften skjedde ved et årlig basar. Vi kan finne fram avisen *Dagsposten* for lørdag 13. mai 1893. Der finner vi en annonse med

overskriften *Bazar* og med følgende ordlyd: ”*Den aarlige Bazar til Indtækt for Bakkestrandens Bedehus afholdes i Pintseugen. Den bringes herved i velvillig Erindring.*” Og lenge skulle dette være et tilstrekkelig økonomisk driftsgrunnlag.

I årene som fulgte kom det noen tilbygg. Byarkivet har et nytt sett tegninger for 1892 og nok ett for 1902. I 1892 gjelder tegningene særlig Asylet som ble reist i Østersunds gate 3 dette året. Det som gjaldt nr. 1 er et uthusbygg som ligger inn til nr. 1. Den første av 1892-tegningene er et tomtegrunnskart over nr. 1 og 3. Det ble fremlagt ved en bygningsforretning den 27. januar 1892. Den viser at det skuret som var planlagt i 1885, ikke var bygd. Nå kom det et privatbygg (do) med vedskjul og en overbygd gang for asylet inn mot bedehusets bakvegg. Denne situasjonsplanen er stemplet ”*O. F. Ebbell, Arkitekt, Trondhjem*”. Den andre tegningen viser rommene i privatbygget med gang, do og vedskjul. Den er signert Sofus E. Guttormsen.

Fra 1902 har byarkivet to tegninger som ble fremlagt i bygningskommisjonen den 3. april 1902 ved Bernhard Hassel. Da ønsket man å utvide bedehuset med en stor, ny inngang fra Fjæregata. Den første tegningen viser tilbygget med en stor dør med et trekantet overbygg med glassruter og trapp. Den andre tegningen viser tilbygget sett ovenfra.

c. Strøket og oppgavene

Dersom en leser de store historieverkene om Trondheim og leter fram til det som er å finne om Østbyen, ligger hovedvekten på de sosiale problemene og de store samfunnsmessige vanskelighetene som byen stod overfor da den ble utvidet østover. Ser en mer i detalj på utviklingen, blir bildet et annet. Det nåværende Lademoen tilhørte inntil 1893 Strinda herred som var en jordbrukskommune. Der var mange og store gårder som Lade, Ringve, Devle og Leangen på Ladehalvøya. En annen stor gård var Rønningen som eide mye av den grunn som i dag er bydelen Lademoen. I en klynge rundt der Lademoen kirke nå ligger, lå husene til tre gårder samlet. Det var Eli plass gård, Lykkens Prøve og Voldsminde gård. Disse gårdene var det gamle sentrum i Strinda herred. Der bodde lensmannen og tingstua stod der. Kommunelokalene fra 1837 var å finne der og Strinda sparebank hadde sine første lokaler der. Der ble den nye kirkegården anlagt og der var Strinda nye hovedkirke planlagt reist.

Det lå flere større og mindre gårder i strøket. Et par av de små var tidligere husmannsplasser og de hadde navnet Lademoen. En av disse plassene lå mellom Nedre Møllenberg gate, Gamle Kongevei og Innherredsveien. Navnet Lademoen kommer, som navnet sier, fra det slettelandet som lå innenfor Bakklandet og i retning Lade og Rønningen. En av de større gårdene var Ulstadeløkken gård. Den tilhørte familien Ulstad som hadde forretning på Bakklandet. Den ble lenge drevet slik som de mange lystgårdene omkring

Trondheim. En forpakter, kalt rosdreng, bodde med sin familie på gården og drev den med melkeproduksjon og vanlig jordbruk. Eieren hadde gjerne hus i byen, men bodde i sommerhalvåret på gården. Om Ulstadløkken gård kan en lese mye i boka "*Lademoen i gamle dager*". Husene lå mellom Nidar sjokoladefabrikks gamle bygg og Mellomveien. Buran var en mindre gård som lå der Mellomveien tar av fra Innherredsveien seg. Mange flere kjenner vi navnene på og beliggenhet til. På Cathrinelyst gård drev eieren en reperbane der den nåværende Lademoen kirkegård ligger. Hovedbygningen og stabburet på denne gården eksisterer fremdeles og ligger i Innherredsveien 102. Det lå også en reperbane langs den nåværende Frostaveien.

I eldre tid dominerte de større og mindre gårdene miljøet på Lademoen. I skråningen opp mot Bakkaune gård og Kuhaugen begynte velstående folk å bygge seg villaer eller toetasjers gårder med to eller fire leiligheter. Mange av disse folkene var viktige personer i Strinda herred. En helt annen utvikling skjedde nede ved sjøen langs Bakkestranden. Her var det rimelige tomter og folk begynte å bygge hus hvor byens byggerestriksjoner ikke gjaldt. Her bodde etter hvert mange slags folk. Det var mellomklassefolk som styrmenn, maskinister og fagarbeidere. Mange byfiskere hadde hus der og båtene sine trakk de opp på La'mofjæra, den fine sandstranden, innover mot utløpet av Ladebekken. Mange var arbeidere på TMV, Trondheim mekaniske verksted, ved Bakke kirke. Andre var bryggesjauere eller daglønnere. Da arbeidsledigheten kom, var det mange av de arbeidsledige bosatt på Lademoen. Området fikk et voksende problem med fattigdom, sykdom og sosiale misforhold. Også "offentlige fruetimmer" (prostituerte) finner en oppført i folketellingene.

Da Bakkestrandens Bedehus ble bygget i 1886-87 hadde det lenge vært diskutert mellom Strinda herred og Trondhjem kommune om Lademoen skulle innlemmes i byen. Strinda ville gjerne bli kvitt fattigfolket og utgiftene til fattigkassa. Trondheim trengte mer byggegrunn og viktigst var drømmen om den store strøm av varer til eksport som skulle komme fra Sverige med Meråkerbanen som skar seg tvers gjennom Lademoen. I La'mofjæra skulle det bli en stor havn. Her har vi skissert det området folk bodde i som skulle få sitt forsamlingshus i Østersundsgate 1.

B. Virksomheten i de første 25 år - 1886 til 1911

Da det store, nye huset stod ferdig ved Bakkestranden, skulle det fylles med liv og virksomhet. Navnet fortalte hva virksomheten skulle ha som sentrum, men den kunne jo utformes på mange måter. Trondhjems Indremisjon hadde stått for byggingen og tok det første initiativ til virksomheten, men det var deres klare forutsetning av arbeidet skulle videreføres av lokale krefter. Slik var det med mange av de tiltak indremisjonen satte i gang.

a. Oppbyggelig og åndelig virksomhet

Huset ble kalt et bedehus, men hva er det? Svenskene kaller det et bønhus. Der skulle den allmektige Herre Gud tilbes og æres. Hovedoppgaven å være et sted for åndelig fostring. Her skulle Guds ord forkynnes og mennesker veiledes til vekkelse, omvendelse og nytt liv. Motivene for bygging og drift av huset var flere. Hovedmotivet finner vi nok i de store vekkelsesbevegelser som gikk over landet midt på 1800-tallet. De tok en begynnelse med den haugianske bevegelse omkring år 1800 og fortsatte i 1850-årene med den johnsonske, den læstadianske og den lammerske vekkelse.

Haugevekkelsen ble dempet ved at Hans Nielsen Hauge ble arrestert og satt i hardt og usunt fengsel i ti år (1804-1814) da rettsaken pågikk. Påtalemyndigheten forlangte at hans venner skulle stoppe all virksomhet under rettssaken. Rettssaken endte etter ti år med en pengebot på 1000 riksdaler! Pengeboten samlet hans venner raskt inn. Hauge levde til 1824 med ødelagt helse på sin gård Bredtvet i Aker. Da rettssaken var over, tok virksomheten til igjen. Den fikk grunnleggende betydning for kirkelivet i Norge. Den johnsonske vekkelse spredte seg fra professor Gisle Johnsons virksomhet ved Det teologiske fakultet ved Det Kongelige Fredriks Universitet i Christiania. Den grep først de teologiske studentene, men spredte seg så til menighetene der de kom. Den lammerske vekkelse hadde sitt utgangspunkt hos sogneprest i Skien, Gustav Adolf Lammers, som tidligere hadde vært sykehusprest i Trondheim. Lammers bygde et bedehus i Skien og dannet også en indremisjonsforening der. Indremisjonsbevegelsen i Norge har sine røtter i disse to vekkelsene. Den tredje vekkelsen fikk særlig betydning i Nord-Norge. Mange samer ble grepet av den læstadianske vekkelsen. Den hadde sin opprinnelse hos den nordsvenske presten Lars Levi Læstadius. Til sammen preget disse tre vekkelsene det religiøse livet i Norge fra landsende til landsende.

Det var særlig den johnsonske vekkelse som fikk prege kirkelig og kristelig liv i Trondhjem og Trøndelag. Den inspirerte til dannelsen av Trondhjems Indremisjon. Den var også en av de viktigste impulser bak

Diakonissehuset Lovisenberg i Kristiania og diakonissebevegelsen. Ordet vekkelse kan lett misforståes. Det kan høres ut som det er noe nytt som kommer. Og som noe nytt ble det også opplevd. Men egentlig står ordet for en oppvåkning til å se hva kristen tro er og hva den bør medføre for den enkelte. Det går an å vite hva evangeliet om Jesus Kristus går ut på uten å fatte dets innhold og gave til den enkelte. Nettopp derfor opplevde mange som ble grepet av vekkelse at de ble overveldet av det liv og den glede som lå i evangeliet. De fikk iver etter å bli Jesu Kristi disipler i ånd og sannhet og i praktisk virksomhet. Nå kunne de ikke skjønne hvor sløve og søvnige de hadde vært før. De hadde våknet opp og spurte hva skal jeg gjøre?

I Bakkestrandens Bedehus ble det holdt oppbyggelige samlinger én eller to ganger i uka fra huset stod ferdig. Hver onsdag kveld og gjerne også på søndagskveldene ble det invitert til møte med tale og sang. I den første tiden ledet styremedlemmene i Bedehusforeningen møtene etter tur. Senere overtok Trondhjems Indremisjon ansvaret for onsdagsmøtene. Det kan passe her å kaste et blikk på de mange kjente talere som har forkynt Guds ord fra talerstolen i huset. Det har både vært legfolk og prester. Det virker ikke som noen av disse gruppene av talere har hatt fortrinn for den andre. Av folk uten teologisk utdanning kom blant andre Faste Svendsen, P. G. Sand, Per Nordsletten, Marius Brække og emissær Gulbrandsen. Av prester var det særlig Jørgensen, Stabell, Weider, Holmsen og Laurits Larsen som var talere i bedehuset. Mange av dem var fremragende forkynnere som folk gjerne hørte.

Noen av dem skal vi omtale litt nærmere. *Paul Gerhard Sand* (1848-1911) var en landskjent predikant som var påvirket av den svenske legpredikant og forfatter Carl Olof Rosenius. Rosenius la sterk vekt på å forkynne evangeliet om Jesu Kristi forsoning og den frie nåde. Forkynnelsen kunne lyde slik: "*Kom som du er! Kristus har sonet alle dine synder. Det nytter ikke at du strever med å forbedre deg. Kom til Kristus og tro på ham!*" En slik forkynnelse lød fremmed for mange haugianere og indremisjonsfolk som la stor vekt på en grundig omvendelse og at troen skulle vise seg i et nytt og bedre livsmønster. Sand glemte likevel ikke appellen til at troen skulle vise seg i praksis, men starten var å si ja til Kristus og la hans nåde bli inspirasjon til et nytt og bedre liv.

Presten *Simon Emmanuel Jørgensen* (1846-1937) var kapellan i Bakklandet og fra 1908 den første sokneprest i det nye Lademoen soknekall. Han ble født i 1846 som skippersønn på Sørlandet. Han ble cand. theol. i 1873 og ordinert til misjonsprest året etter, for å reise til Madagaskar. Der ble han Lars Dahles etterfølger som bestyrer av presteskolen 1876 til 1885 og samtidig leder av misjonens trykkeri. Tilbake i Norge i 1886 var han i flere år lærer ved Misjonsskolen i Stavanger. Han var 51 år da han kom som prest til Østbyen i Trondheim. Han var en dyktig administrator og en god forkynner. Det var mange som gjerne hørte han når han talte i kirken og i bedehuset.

Legpredikanten *Per Nordsletten* (1837-1923) fra Lesja var en velsett gjest i Trondheim og Trøndelag når han kom på besøk i vinterhalvåret. Som så mange legpredikanter hadde Per Nordsletten en selvstendig og ofte original form i sin forkynnelse. Han har skrevet en rekke dikt og sanger så hans forkynnelse kan ha hatt et poetisk preg. En del av hans andakter og taler er lagt ut på internett der en kan lese dem. Det er tydelig at hans forkynnelse var nært knyttet til nytestamentlige tekster.

At huset hadde en funksjon i menighetsarbeidet fra første stund ser vi også av at det ble holdt et stort menighetsmøte der 13. oktober 1898 der behovet for økt geistlig betjening ble drøftet. Det ble vedtatt en resolusjon om saken. Det første resultat av denne resolusjonen var at det ble ansatt en tredjeprest i Bakklandet prestegjeld fra høsten 1900. Konstituert kateket B. O. Weider ble ansatt i stillingen.

b. Diakonissene kommer

Fordi diakonissene fikk en helt avgjørende betydning for det arbeidet som ble startet på Lademoen for å ta opp kampen mot sykdom og sosial nød, skal vi stanse litt ved diakonissebevegelsen i Norge. Impulsen kom fra Tyskland. Der bygget presten Theodor Flidner i Kaiserswerth ved Rhinen opp en menighetsdiakoni i sin menighet fra 1836 med sine diakonisser. Det ble til inspirasjon for mange. I 1844 ble det opprettet et diakonissehus i Dresden til utdanning og utsendelse til tjeneste. Diakoni er et gresk ord for tjeneste og kommer fra sosialtjenesten i de oldkirkelige menighetene. I 1854 opprettet presten Wilhelm Løhe et diakonissehus i Neuendettelsau i Bayern. Særlig Kaiserswerth og Neuendettelsau fikk betydning for den norske utviklingen. Både Danmark og Sverige fikk sine diakonissehus før det norske kom, men når de norske kvinnene først kom i siget så kom de med stor tyngde.

Diakonissene var de første moderne sykepleiere i Norge. Diakonissehuset i Kristiania startet sin virksomhet i 1868. Inspirert av utviklingen i Tyskland tok bevegelsen opp arbeid med å utdanne sykepleiere, kalt diakonisser, som først stelte pasienter ved deres eget sykehus, Lovisenberg, i hovedstaden. Lederen var prestedatteren Cathinca Guldberg som selv ble utdannet i Kaiserswerth. En av de andre pionérene var Trondhjemsdamen Rikke Nissen. Hun skrev den første boken om bevegelsen. I 1882 kom boken *Diakonissehuset i Kristiania. En Oversigt over dets Historie, Indretning og Virksomhed af R. N.* På grunn av den sterke beskjedenheter som preget diakonissene så ville hun ikke ha sitt navn på boken, bare initialene sine. For å hindre at boken ble helt anonym, bad hun styrets formann, stiftsprost Jul. Bruun, om å skrive et forord.

Vi tar med et avsnitt av R. N.'s bok om utviklingen i de første årene frem til 1882 da hun sitter og skriver, altså om en 14 års utvikling: *"Vi ville nu kaste et Blik paa Diakonissegjerningens ydre Væxt i vort Land i de forløbne 14 Aar.*

Den har været overordentlig hurtig, hurtigere endog end ønskelig for en rolig og jevn Udvikling, idet man trods de følelige Ulemper derved, har troet det rigtigt at bøie sig for de hurtig voxende Krav og den raske Tilgang paa personlige Kræfter. Siden Diakonissehusets Oprettelse er der i alt indtraadt omtrent 243 Søstre, deraf har Herren hjemkaldt 11, der alle mer eller mindre frimodigt have aflagt den gode Bekjendelse og stridt den gode Strid, hvorfor vi tør have det sikre Haab, at de ere indgaaede til den Sabbatshvile, der er beredt for Guds Børn. Omkring 70 ere igjen udtraadte af forskjellige Grunde som svagelig Helbred, manglende Duelighed, Giftermaal o. s. v. En Skare af 163 Søstre staar dog fremdeles i Diakonissehusets Tjeneste, om end nogle af disse paa Grund af Sygdom ere permitterede paa længere Tid". En kan merke seg det store frafall særlig på grunn av sykdom. Dette var en tid hjemsøkt av mange smittsomme sykdommer, ikke minst tuberkulose. De unge kvinnene var særlig utsatt for smitte i sin tjeneste. Ikke minst derfor må en beundre deres innsats.

Selve ordet "sygepleierske" på norsk er utformet og tatt i bruk av diakonissene! Snart ble det spørsmål etter diakonisser både fra Rigshospitalet og fra andre kanter. Rikke Nissen forteller litt om utviklingen av tjenesten de første årene: *"Allerede i det første Aar af Diakonissehusets Virksomhed kom der Anmodninger om at erholde Søstre til Sygepleie i private Familier... Inden det første Aars Udgang bleve ogsaa to Søstre ansatte paa Rigshospitalet, hvor efterhaanden flere og flere Sygepleie-Poster ere besatte med Søstre, for Tiden 13, og ved Indflytningen i det nye Rigshospital vil deres Antal yderligere forøges. Denne første Ansættelse paa Sygehus er i Aarenes Løb efterfulgt af mange lignende, saa at der nu arbeider omkring 70 Søstre paa 19 Sygehus rundt om i Landet. Paa flere mindre Sygehus bestyre Søstrene tillige Økonomien... Neppe tre Aar efter Gjerningens Begyndelse blev de første Diakonisser ansatte udenfor Kristiania, nemlig en i Throndhjem, to i Bergen og tre i Stavanger. Efter elleve Aars Forløb arbeide nu omtrent 115 Søstre paa forskjellige Steder rundt om i Landet. Næst efter Sygehusene beskæftiger Menigheds- eller Fattigpleien de fleste af disse."* Med dette skulle vi ha fått en liten oversikt over diakonissenes virksomhet som en bakgrunn for deres start av arbeidet på Lademoen.

c. Sosialt og diakonalt arbeide på Lademoen

Allerede før huset ble bygd var det tatt opp arbeid av sykepleiere, ansatte på heltidsbasis, blant syke og nødlidende mennesker på Lademoen. Også her var Trondhjems Indremisjonsforening pioneren. Foreningen ansatte diakonisser til arbeid i byen. Dette arbeidet ble ledet av en særskilt komité eller styre. Det bestod i 1884 av sogneprest A. Johnson, forstander Hornemann og kjøpmann H. Jensen. Det var ikke indremisjonsforeningens hensikt å utvikle videre alle sine initiativ og beholde dem innen foreningen. Derfor ble komiteen for diakonissene

snart et selvstendig styre og byen fikk på denne tiden sin egen Diakonisseforening som hadde som oppgave å støtte diakonissenes arbeid. Stadsfysikus (bylegen) Bryn gav fritt legetilsyn og apoteker Brun gav fri medisin til deres arbeid.

Utenfor Kristiania fikk Bergen og Trondhjem sine egne diakonisser allerede i 1870. Den første henvendelsen om å ”avgi” diakonisser til tjeneste i menighetene kom i et brev fra Trondhjem i oktober 1870, forteller N. Bloch-Hoell i sin bok *Diakonissehusets første hundre år* side 40. Diakonissene begynte altså å bygge opp en menighetssøstertjeneste. Begge disse byene fikk sine egne diakonissehus i 1874. Diakonissehus, også kalt diakonissehjem, var ikke utdanningsinstitusjoner slik som Diakonissehuset i Kristiania. De var hjem for diakonissene, men var naturlig nok også sentre for deres arbeid. Ti år senere, i 1884, var det ikke mindre enn 12 diakonisser i arbeid i Trondhjem. Seks av dem var ansatt av Indremisjonen. Søstre Anna, Dina og Oline var i menighetene i Bakklandet, midtbyen og i Ilen. Søster Josephine var husmor i Diakonissehjemmet. To søstre arbeidet i privat pleie. Av de seks andre var fem pleiersker på byens sykehus og én var på Vollans tvangsarbeidsanstalts kvinneavdeling.

I 1888 leide søster Anna, som allerede hadde arbeidet på Lademoen i lengre tid, et værelse i Bakkestrandens Bedehus. I årsberetningen for 1888 for Trondhjems Indremisjon heter det: *”For Søster Anna, som har sit Distrikt indover Baklandet, Kirkesletten og Hlademoen, har man faaet lejet et Værelse i Bakkestrandens Bedehus. Den daglige Gaaen mellem Hjemmet og Distriktet var ikke blot tidsspildende, men blev derhos i Længden aldeles opslidende for Diakonissen, og det var derfor nødvendig at tilvejebringe en Forandring deri. Det fornødne Bohave til Værelset har man for det meste faaet skjænket, saa at Udlægget hertil har været ganske ubetydelig.”*

Da søster Anna tok bopæl i bedehuset ble det et sentralt sted for sosialarbeidet i strøket. Hun arbeidet ikke alene. Hun fikk med seg andre kvinner som på sin fritid assisterte henne. De dannet tre meget spesielle foreninger: en lappeforening, en strikkeforening og en syforening. Hver av dem hadde helt konkrete oppgaver. Lappeforeningen lappet og reparerte klær for folk som trengte slik hjelp og som søster Anna gav melding om. Strikkeforeningen kom sammen for å strikke strømper, gensere og andre strikkede saker som det var behov for. Syforeningen sydde skjorter, skjørt og annet tøy til utdeling til dem som søster Anna så trengte slik hjelp. En annen oppgave som søster Anna fikk hjelp til var å fremskaffe mat til trengende. I mange hjem ble det laget måltider som etter søsterens anvisning ble brakt til dem som trengte slik hjelp. Det ble i 1900 også dannet en egen forening for hjelp til diakonissenes arbeid, særlig for å samle penger til dem. Den gikk under ulike navn, men ble mest kjent under navnet Diakonissenes Hjelpeforening. På et senere tidspunkt gikk de tre spesialforeningene inn i hjelpeforeningen, som fikk en historie på nesten 100

år i Lademoen menighet. Da diakonissene ble erstattet av menighetssøstre, ble foreningen omdøpt til Menighetssøstrenes hjelpeforening. Foreningen rundet 90 år i fin form i 1990, men ble innstilt midt på 1990-tallet da medlemmene ble gamle.

Et særskilt tiltak ble satt i gang med å koke og selge billig suppe. Dette var ikke noe helt nytt tiltak i strøket. I Dagsposten for 4. mars 1885 står en liten notis med overskriften «Suppekjøkkenet paa Baklandet». Notisen lyder slik: *”Suppekjøkkenet paa Baklandet som i forrige Uge uddelte 20 Madportioner to Dage, uddeler fra denne Uge af Mad hver Dag. I dag er Madportionernes Tal øget til 30. Vi bede alle Folk støtte denne gode Sag. Det er ikke bare fattige paa Baklandet, som nyde godt af denne Foranstaltning, men ogsaa fattige paa Strinden. Indvaanere af Strinden anmodes derfor ogsaa om at støtte Suppekjøkkenet med Gaver.”* Det er ikke vanskelig å gjette hvor på Strinden de aktuelle fattige bodde. Fremdeles var fattigstrøkene på Lademoen en del av Strinden herred. Først i 1893 ble dette området innlemmet i byen som egen bydel.

Nok et tiltak kom i gang. I Esther Nordmarks bok *Gamle trondhjemmere forteller*, Trondheim 2006, side 120, forteller Øivind Søbstad-Eide, f. 1897, om at han og hans søster var aktive i ”Arbeidstuer for barn”. Den avdelingen som de deltok i, holdt til i Bakkestrandens bedehus, slik de også ble drevet flere steder i byen. Den ble holdt hver tirsdag. Det kostet fra 50 øre til en krone i året å være med. Han forteller: *”Jeg lærte å bruke løvsag, så jeg laget et helt lite dukkemøblement i kryssfinér til søsteren min. Det var både bord og stoler og en sofa. Så limte vi på rødt trekk, så det skulle bli riktig fint.”*

d. Foreningene

Siste halvdel av 1800-tallet og første del av 1900-tallet var foreningenes store tid i Norge. Det begynte med misjonsforeningene i 1820-årene. Gjennombruddet kom midt i århundret da indremisjonsforeningene og byggingen av bedehus kom i stort tall i by og bygd. Foreningene var uttrykk for vanlige folks interesse for felles oppgave som nettopp foreningen skulle hjelpe til å løse. De foreningene vi nevnte ovenfor i forbindelse med diakonissenes arbeid, holdt til på Bakkestrandens Bedehus. Det gjorde også en rekke andre foreninger etter hvert.

Den viktigste foreningen for selve huset var bedehusforeningen. Indremisjonen bestemte nemlig at huset skulle tilhøre dem som brukte det. Brukerne skulle komme sammen og velge styre. Årsmøtet skulle stake ut prinsipper for bruken videre. Foreningens oppgave var å drive og vedlikeholde huset. Det var jo bestemt at brukerne skulle benytte huset uten å betale noen form for leie. Dermed ble bedehusforeningen direkte ansvarlig for økonomien. De måtte samle penger til drift og vedlikehold. Styret måtte bruke mye energi og

oppfinnsomhet gjennom årene for å samle nok midler, men la oss begynne med begynnelsen. Bedehusforeningen kom i gang før selve huset ble bygget og var en drivende kraft helt fra forberedelsene kom i gang. Den tok del i innsamling av penger og bidro med kr 670 til byggefondet. Da foreningen og huset feiret sitt 50 årsjubileum i 1936 var tre av de opprinnelige medlemmene til stede. De ble spesielt takket for sin innsats den kvelden. De tre var fru los Pedersen, Sandstad på Lilleby, fru Martha Iversen på Gamlehjemmet og fru Henriette Olsen på Reina. Det er verdt å merke seg at de tre kom fra tre helt ulike miljøer på Lademoen. Medlemmene av Bedehusforeningen kom fra ulike miljøer og befolkningslag i strøket. Mange av dem som var aktive i Bedehusforeningen ble senere sentrale støttespillere i Lademoen menighet da den ble opprettet i 1908.

Bedehuset ble ledet av styret i Bedehusforeningen. Den første formannen i Bedehusforeningen var den kjente forkynner og klokker Faste Svendsen. Han ledet foreningen til han forlot byen i 1893. I de elleve følgende år var maler K. Haugen formann. De følgende formenn var klokker O. Klykken i tre år, skomaker og senere emissær O. Kristiansen i tre år, snekker Jens Grebstad i fem år, kirketjener i Lademoen kirke, R. Koen, i syv år og kjøpmann S. Hegdahl i fire år. Siden 1927 var lærer Arnold Hjelde formann i minst ti år. Det betyr at bedehusets styre hadde 8 formann gjennom 50 år! Bedre kan en vel ikke illustrere hvilken trofasthet huset og arbeidet der var preget av. Styret som fungerte i jubileumsåret kan også illustrere denne trofastheten. Kjøpmann S. Hegdahl hadde vært styremedlem i 25 år. Kjøpmann E. Halvorsen hadde vært styremedlem og husets kasserer i 20 år og formannen, lærer Hjelde, hadde hatt denne funksjonen i ti år. De to andre styremedlemmene var maskinarbeider A. Melgaard og kjelesmed K. Gangstad.

En rekke andre foreninger ble til i bedehuset. Helt fra første stund ble det drevet søndagsskole. I 1889 begynte, som nevnt, søster Anna de tre foreningene, lappeforeningen, strikkeforeningen og syforeningen. Ynglingeforeningen, ledet av pastor Hannibal Stabell, startet i 1890. Misjonsforeningen begynte sine møter i 1895, Sjømannsmisjonen i 1899 og i 1907 kom Østbyens avholdslag. Det er ikke noe å si på bredden i foreningsvirksomheten. Det var altså et bredt menighets- og misjonsarbeid som vokste frem og utfoldet seg i huset.

e. Ynglingeforeningen og dens flytting til Strandveien 72

Ynglingeforeningen fortjener et eget avsnitt. Det var pastor Hannibal Stabell som ble ansatt av Indremisjonen for å ta hånd om det kristelige arbeidet i Bakkestrandens Bedehus. Han samlet blant andre guttene til egne samvær i det nye, fine huset. Mange gutter kom. Til en begynnelse var det ingen aldersgrense. Det var vanskelig å finne program som passet for gutter over et bredt alderspekter. Derfor ble det bestemt at de først kunne begynne når de var konfirmert. Samme aldersgrense ble brukt i Ynglingeforeningen som ble startet

allerede i 1871 inne i Midtbyen. Arbeid for gutter som var under konfirmasjonsalderen ble først gjenopptatt i 1920. Den 15. november 1890 ble Lademoen Ynglingeforening stiftet i bedehuset. Den fikk raskt mange medlemmer.

Året etter ble det stiftet en tilsvarende forening for jenter. Jenteforeningen, Unge Kvinders Kristelige Forening, Lademoen UKKF, hadde til en begynnelse tilhold i Lademoen Asyl, Østersunds gate 3. Det er skrevet en egen bok om disse foreningene. Se Per Øverland, *Ynglingen på Lademoen*, Lademoen kirkes småskrifter nummer 3, Trondheim 2003. Likevel skal vi her ta med litt om dette arbeidet for gutter og piker. Først litt om konseptet og hvor det kom fra. Begge foreningene var inspirert av det arbeid som George Williams satte i gang i London i 1844 for byens læregutter. I London ble foreningen kalt YMCA (KFUM) som står for *Young Men's Christian Association*. Hensikten var både å medvirke til deres fysiske og kristelige fostring og samtidig å drive et opplæringsprogram. Det kom snart slike foreninger i andre engelske byer og i utlandet, også i Norge. Her i landet ble foreningene til en begynnelse kalt ynglingeforeninger. KFUM-konseptet var tydelig på Lademoen. Møtene var preget av andakter, mye sang, foredrag om mange emner og anledning for medlemmene selv til å være aktive i møtene med ulike innslag slik at de ble vant til å opptre foran andre. Tidlig begynte foreningene å bygge opp et eget bibliotek og hadde et leseværelse der de kunne komme for å lese og lære. Så ble det satt i gang kurs både i norsk og fremmede språk i tillegg til tekniske kurs. Tanken var at de skulle lære noe som inspirerte dem til å skaffe seg arbeid og eventuell videre utdanning.

Kristelig forening for unge menn startet først, som vi så. I de første årene var det stifteren, presten Hannibal Stabell, som stod for arbeidet. Han innbød til møter, ordnet program og var som en far for foreningen og for guttene. Det var naturlig etter den tidens tankegang. Stabell var jo ansatt for å ta seg av det. Tiden var patriarkalsk. Fedrene og de eldre mennene var de selvsagte autoriteter. Det var guttene vant til og fant i sin fulle orden. Likevel var det i KFUM-arbeidet innebygd en oppfordring til selvstendig innsats fra guttenes side. Biblioteket var der for at de skulle lese og lære. Programmet på møtene oppfordret guttene til å spørre og ta opp spørsmål de ønsket å drøfte. Så fikk de anledning til å opptre på møtene med en håndskrevet avis som ble lest opp. Fra 1898 hadde denne avisen navnet *Lamonitten*. Og de kunne få i oppgave å redegjøre for et eller annet emne som de hadde satt seg inn i. De skulle altså ikke bare lytte og lære, men også selv være aktive. Mange av medlemmene kunne som voksne fortelle at det var her de lærte å opptre foran andre. Ynglingeforeningen fikk stor betydning for deres selvbevissthet og deres samfunnsinnsats og yrkeskarriere senere.

Etter hvert var det unaturlig å la Stabell alene bære hele byrden med å arrangere møter og skaffe program. Det ble naturlig å velge et styre som fikk

ansvaret. Det gikk likevel tre år før det ble holdt et årsmøte med valg. Det ble holdt den 11. oktober 1893. Pastor Hannibal Stabell ble valgt til formann. Nestformann ble cand. theol Andreas N. Bonde som var lærer ved en av byen skoler. Også styremedlemmene, Olaf Blækkan, Hans Johnsen og Tøris Lohse, var voksne menn. Det samme var suppleantene Olaf Steen og Olaf Gotaas. I protokollene er styremedlemmer gjerne oppført med tittel. I årene som fulgte var styremedlemmene læregutter eller unge fagarbeidere i en lang rekke yrker så som møbelhandler, bankassistent, conditor, urmagersvend, handelsbetjent, vaktmester, kontorist, snekker, diakon, ingeniør, jernbanebetjent og guldsmedlærling. I de første årene var det ikke mange regler, men da de fikk eget hus i Strandveien 72, ble det i 1896 vedtatt lover og regler for arbeidet. Samme år meldte de seg inn i krets og landsforbund i Norges Ynglingeforeningers Forbund. Utsendinger fra Lademoen møtte senere på kretsstevner og landsmøter.

Lademoens Unge Kvinners Kristelig Forening (UKKF, senere KFUK) kom i gang året etter guttene. Det var fem voksne kvinner i menigheten som 1. november 1891 innbød til dannelsen av en slik forening i et lokale de hadde leiet hos maler Haugen i Innherredsveien. Og jentene møtte opp. Etter fem møter hadde Lademoens UKKF 63 medlemmer. De hadde samme opplegg som guttene. Også jentene bygget opp et bibliotek og hadde et leseværelse. Da de hadde vært i maler Haugens lokale i ett år fikk de rom til foreningen og leseværelse i Lademoen Asyl der de var i 4 ½ år. Da flyttet de til huset til Trondhjems Meieri på hjørnet av Fjæregata og Innherredsveien og hadde den såkalte Meierisalen i andre etasje i mange år til 1911. Da flyttet de til Strandveien 72. Foreningen betød mye for medlemmene. Ettersom årene gikk og jentene ble voksne, ville mange ikke slutte i foreningen for å gi plass for yngre kvinner. Derfor ble det dannet en "Yngres avdeling" for dem som var i konfirmasjonsalderen og litt over.

Etter fem år, i 1895, kunne gutteforeningen flytte inn i eget hus i Strandveien 72 nede ved Lamofjæra. Det gikk slik til: Aktiviteten hadde grepet om seg og det ble behov for et eget hus. Nede i Strandveien lå et avstengt pottemakeri bygd i 1880 etter avdøde Andreas Moe. I 1894 fikk foreningen kjøpt det for kr 1.000. Beløpet greide de å reise, men de måtte også pusse opp og ominnrede det til sitt bruk og det kostet mer enn kjøpet. Ved gaver og lån fikk de det til. Åpningsfesten kunne holdes den 20. oktober 1895. Dette huset i Strandveien 72 stod der til i 1941 da tyskerne rev det for å bygge Dora 1. Huset ser lite ut på fotografiet, men storsalen hadde plass til 100 mennesker. Spør om guttene var stolt av sitt eget hus! Det ble et sted å være for ungdommen på Lademoen. Det ble et ungdommens eget hus som ble til stor betydning gjennom mange generasjoner gutter og senere også for jentene.

Fra 1911 hadde både guttene og jentene tilhold i samme hus. Det ble naturlig nok drøftet om de burde samarbeide. På årsmøtet i Ynglingeforeningen

26. juni 1911 ble det vedtatt å utvide virksomheten til også å omfatte unge kvinner og de ble invitert til medlemskap. Samtidig endret foreningen navn til Lademoen kristelige ungdomsforening. Mange fortsatte å kalle både foreningen og huset for Ynglingen. Navnet var godt innarbeidet på Lademoen. Da tyskerne rev Strandveien 72 flyttet foreningen tilbake til Bakkestrandens Bedehus og hadde en storhetstid der under og like etter krigen. Særlig var det et stort og aktivt arbeid for gutter og jenter.

f. Interimskirke

I minst tre perioder har bedehuset vært brukt til interimskirke for Lademoen menighet. Her skal vi se litt på den første perioden, nemlig i tiden før Lademoen kirke stod ferdig og ble innvidd i november 1905. Folketallet på både på Bakklandet og Lademoen steg veldig i disse årene. Da Lademoen menighet endelig ble formelt opprettet i 1908 var folketallet 9575. Ved folketellingen i 1910 bodde det 12.722 mennesker på Lademoen og i 1920 var det steget til 16.405. I 1993 var tallet bare 6.186 og senere enda mindre! I 1887 var det derfor stort behov for lokaliteter bare for å arrangere dåp, konfirmasjon, brudevielser og begravelser. Ved store kirkelige høytider som jul, påske og pinse var det et stort plassbehov. Selve gudstjenestene måtte selvsagt også ha rom nok. De to gamle sognekirkene, Bakke og Lade kirker, var for små. Bakke hadde 350 sitteplasser og Lade bare 160. Derfor trengtes mer plass.

Bakkestrandens Bedehus ble innvidd til kirkelig bruk i 1901 og ble interimskirke (midlertidig kirke) fram til høsten 1905. Mens bedehuset var interimskirke, sannsynligvis i 1901, ble det bygget et lite sakristi der hvor kafeen ligger i dag. Der skiftet prestene klær og oppbevarte nødvendige utstyr for gudstjenestene. Senere både i 1937 og fra 1954 til 1956 ble bedehuset benyttet som interimskirke mens Lademoen kirke gjennomgikk nødvendige reparasjoner. I 1937 var det bare tre søndager i oktober gudstjenestene var i menighetshuset i Østersunds gate 1. I perioden fra 1954 til 1956 var det større og mye vanskeligere arbeider som måtte utføres i Lademoen kirke og igjen måtte bedehuset bli interimskirke. En av de gamle salmetavlene til å henge opp salmenummer, henger nå på veggen i storsalen!

Det er fristende å ta med et lite glimt om huset fra 1909 fra Trondhjems Indemissions Aarsberetning side 13: *”Som før har det ogsaa i 1909 været Opbyggelsesmøder paa alle Søn- og Helligdage samt Torsdage, ligesaa Ungdomsmøder og Missionsmøder for Hedningemissionen, Indremissionen og Sjømandsmmissionen. Søndagsskolen har ogsaa havt en Afdeling i Huset. Regelmæssige Kvindeforeningsmøder har været holdt for ydre og indre Sjømandsmmission. Basarer og Fester har været holdt en Flerhed af for de forskjellige Grene af Arbeidet for Guds Rige. Endelig har Østbyens Afholdslag havt sine regelmæssige Møder i Bedehuset.”*

C. Første verdenskrig og mellomkrigstiden, fra 1911 til 1936

Fra bedehuset ble tatt i bruk i 1886 kom den ene virksomheten etter den andre i gang. De aller fleste av tiltakene fikk en god start og typisk nok fikk de en lang historie i huset. Det er lite å skrive om den trofaste innsatsen på de ulike feltene fordi man kom sammen uke etter uke, år etter år, omkring det samme programmet. Foreningsarbeidet svarte til et behov både for å komme samme med likesinnede og for å gjøre en innsats på et eller et annet område, men vi skal først se på en side av husets liv som var en forutsetning for at alt skulle gli greitt fra dag til dag..

a. Vaktmester Peder Bonsaksen og hans familie

Vaktmestrene i Bedehuset fortjener en egen omtale. Vaktmesterarbeide blir sjelden særlig høyt verdsatt. Det hører gjerne med til de anonyme innsatser i samfunnet. Også i Østersunds gate 1 var det nok slik. Vaktmesteren roper en på når noe ikke er i orden. Det er helst når det er noe å klage på at han nevnes. Helt fra begynnelsen var det bygget en liten leilighet og et arbeidsrom for han som først ble kalt "Opsynsmand". Det lå i hjørnedelen av anlegget i to etasjer ut mot Fjæregata og Østersundsgate.

I en særstilling blant vaktmestrene stod Peder Bonsaksen som tiltrådte i 1904 og tjente utrettelig i 41 år til han i 1945 takket av. To år senere feiret hans kone og han sitt gullbryllup i Weidemanns vei 44. Vi siterer litt fra avisomtalen: *"Et kjent og populært ektepar i Østbyen, tidligere vaktmester ved Lademoen Bedehus, Peder Bonsaksen og frue Johanne, født Johnsen, feirer sitt gullbryllup den 10. juni. Peder Bonsaksen er født på Blomsøy i Alstadhaug i 1869, og er altså 78 år gammel. I 20-årsalderen begynte han som snekkerlærling i Trondheim, og ble utdannet møbelsnekker. Fru Johanne er født i Trondhjem, og er et år eldre enn sin mann. Bonsaksen overtok i 1904 vaktmesterstillingen i Lademoen Bedehus, og takket i 1945 av etter 41 års usedvanlig oppofrende arbeid. Fru Bonsaksen tok også mang en lang og hard tårn der inne, hvor det iblant måtte arbeides nesten hele døgnet. Ved avskjedsfesten var vaktmesterparet gjenstand for en hyldest som bare blir få mennesker til del. Både herr og fru Bonsaksen har deltatt meget i byens kristelige foreningsarbeid. Fruen har blant annet vært formann i Finnemisjonens kvinneforening "Solhverv" i 30 år, liksom hun har deltatt aktivt i Sjømannsmisjonens arbeid. Bonsaksen var i flere år lærer i søndagsskolen..."*

Sønnen Ivar Bonsaksen overtok sin fars stilling da faren sluttet i 1945. Han ble ikke lenge i Østersunds gate 1, men han skulle gjøre en kjempeinnsats på Lademoen som organist og leder av Lademoen kirkes guttekor i en årrekke. Hans innsats kunne også vært omtalt.

b. Den første verdenskrigen 1914 til 1918

Både selve verdenskrigen og tiden etter var en sammenhengende krisetid i Norge til tross for at vi ikke direkte var med i krigen. Det var i første rekke en krig mellom Tyskland på den ene side og Frankrike og England på den annen. Flere stater kom med, men Norge var ikke en krigførende stat. Når landet likevel fikk merke følgene av krigen, skyldtes det i første rekke at vi var en av verdens ledende skipsfartsnasjoner. Også Trondheim og Lademoen hadde mange innbyggere på skip i internasjonal skipsfart. Mange skip ble torpedert og uhyggelige mange sjøfolk omkom. Også folket hjemme fikk merke krigen av manglende import og mangel på mange varer. Den berømte "Jobbetiden" begynte i 1915 og varte i fem år. Særlig skipsaksjer steg i kurs. Det var et veldig behov for tonnasje. Det ble skapt fiktive formuer i en håndvending og like fort kunne de falle sammen som korthus. Det ble en økonomisk syk tid med uhyggelige skadevirkninger i privatøkonomien. Fra 1920 ble det en langvarig økonomisk krisetid i Norge. I 1929 kom krakket internasjonalt og først langt ute i trettiåra begynte konjunktorene smått om senn å snu. Ikke nok med det. Påvirkningen av krig og underernæring utløste etter krigen den verste influensaepidemi landet har sett «Spanskesyken». Den raste i flere år etter at krigen var slutt den 11. 11. 1918 klokka 11. Mange døde og mange ble merket for livet av "Spanska".

Det som kanskje hadde like stor innvirkning på livet på Lademoen var smittsomme sykdommer slik som tuberkulose av flere typer. Mange unge døde av lungetuberkulose. Det som ble kalt galopperende tæring; en art tuberkulose (TBC) utviklet seg veldig raskt og rammet særlig ungdom. Protokollene for ungdomsforeningen på Lademoen viser at flere medlemmer døde av TBC.

c. Diakonissenes Hjelpeforening

Den er nevnt ovenfor og er en av de mange foreningene som fortjener en særlig omtale. Den holdt sine møter i bedehuset i en lang, lang årrekke. Den tok etter hvert også opp i seg de tre foreningene som søster Anna satte i gang, foreningene for å lappe, strikke og sy. Hjelpeforeningen stiftet den 12. februar 1900 av diakonissene Britt Marie Moe og Sigrid Hukkelberg. Av de damer som var med og stiftet foreningen, var fem til stede på 30-årsfesten, nemlig frøken Berg, fru Aas, fru Arentsen, fru Grøseth og frøken Anna Olsen. Den første kasserer var fru Aas, som hadde dette tillitsvervet i 15 år, senere hadde frøken Berg vervet. De som ble med i foreningen viste en enestående trofasthet ikke minst fordi de så behovet. Da foreningen i 1930 feiret sitt 30 års jubileum, ble den omtalt som Hjelpeforeningen for fattige syke. Dette navnet forteller tydelig hva foreningen formål var, nemlig å skaffe hjelp til fattige syke ved å anskaffe midler til innkjøp av sykeartikler, forbindelsessaker, styrkende medisin, god mat

og sengklær, som menighetssøstrene forvaltet. For menighetssøstrene var denne foreningen til den aller største hjelp. De ville ellers ha hatt lite å imøtekomme de mange kravene i denne retning fra menigheten. Diakonisse, søster Johanne Bjerkesæt, ledet foreningen i 16 år. Siden 1917 hadde foreningen sin årlige basar i Bakkestrandens bedehus. Den hadde alltid en enestående tilslutning. Folk visste å sette pris på innsatsen!

Etter hvert forsvant diakonissene og menighetssøstrene overtok. Hjelpeforeningen skiftet navn i 1965 til Menighetssøstrenes Hjelpeforening. Senere ble den gjerne omtalt bare som Hjelpeforeningen. I nesten hundre år fortsatte den arbeidet med å hjelpe Lademoens dårligst stilte. De holdt i gang et livsviktig hjelpeapparat lenge før det offentlige så sitt ansvar. Og den fortsatte sitt arbeid blant dem som det offentlige hjelpearbeidet ikke nådde, da det etterhvert kom i gang. Behovet er nemlig ikke blitt borte. Fortsatt sitter det mennesker omkring og trenger hjelp. Det er ikke så mye materiell nød som preger miljøet i velferdsstaten selv om den fremdeles finnes. Nå er det desto mer sosial nød med ensomhet, isolasjon og psykiske problemer.

Menighetssøstrenes Hjelpeforening arbeidet i de senere år først og fremst med å samle inn penger til diakonale oppgaver i menigheten. De gav også fast støtte til Lademoen Hjem for Gamle. I tillegg arrangerte de en busstur hver sommer for gamle i menigheten. De gav også i enkelte tilfeller direkte hjelp til enkeltmennesker. Hjelpeforeningen hadde ved 90-årsjubileet i 1990 stadig 20 medlemmer og møtes hver fjortende dag på Laugsands Aldershjem. Ingrid Næss var formann med personlig 10-årsjubileum. Styret bestod av Othilie Olsen, Mary Østby, Sigrid Moe, Marie Liaklev og Margit Kvakland. På 90-årsfesten var det taler av daværende sogneprest Kjelland, fru Kjelland, lærer Hjelde og kjøpmann Halvorsen. Halvorsen og Hjelde kjenner vi igjen som særlig viktige støttespillere ved bedehuset i Østersunds gate. Lærer Anna Bjerkeseth underholdt med sang. Hun var yngre søster av diakonisse Johanna Bjerkeseth (Bjerkesæt) som var menighetsarbeider på Lademoen i mange år.

d. Menighetens sosialarbeid utvides med et aldershjem i 1919

I 1919 fikk Lademoen menighet sitt eget aldershjem. Omsorgen for de gamle hadde vært sentralt i diakonissenes og senere menighetssøstrenes arbeid. På sett og vis ble det nye aldershjemmet en avlegger av virksomheten på Menighetshuset og i Asylet i Østersundsgate. Dessuten var noen av støttespillerne på bedehuset også drivende krefter i utviklingen av det nye aldershjemmet! Hjemmet ble altså opprettet høsten 1919 og var en direkte frukt av en gave fra to av menighetens trofaste medlemmer, nemlig bankbud Johan Andersen Leistad og frue Martha Marie. De var barnløse og opprettet 19. januar 1916 et testamente, hvor deres formue skulle deles mellom forskjellige gode

formål. En del av formuen skulle gå til et legat kalt *"Bankbud Johan Leistad og hustrus legat til trængende i Lademoen menighet."*

Senere solgte han sin gård "Veie" på Voldsminde (nå Mellomveien 7) til Lademoen menighet for en billig penge. Etter at fruen var død, inntok han i testamentet at rentene av legatet kunne brukes til underhold av dem som fikk plass i "Hjem for Gamle" som skulle opprettes i hans gård. I en tilleggsbestemmelse av 23/4-1919, testamenterte han også sitt innbo og løsøre til dette hjemmet. Leistad døde 15/6-1919. Hans kone var død nyttårsdag samme år. Høsten 1919 åpnet altså dørene for de første pensjonærene i *"Johan Leistad og hustrus Hjem for Gamle i Lademoen Menighet"* som hjemmet ble kalt. Senere ble navnet forandret til *Lademoen Hjem for Gamle*.

Styret med sin første formann, kjøpmann E. Halvorsen, holdt det første møtet den 11. mars 1920. Styret gikk da rundt på rommene og pratet med de gamle - og så står det at samtlige gamle uttalte sin takknemlighet mot Gud og mot de to avdøde. Det lar oss vel ane at de første som kom inn kanskje trengte sårt denne hjelp i sine siste år. Allerede på det første styremøtet var det forespørsel fra en av styrets damer, fru Hegdahl, om en dameforening som var tenkt opprettet til støtte for hjemmet, kunne få ha sine møter der. Det ble innvilget og damene var nok ikke slike som lot gresset gro under føttene på seg. Allerede dagen etter, den 12. mars, var denne foreningen en virkelighet. Den samme støtteforeningen eksisterte nesten så lenge hjemmet eksisterte. Gjennom alle disse årene har den gjort en uvurderlig innsats både økonomisk og til hygge for pensjonærene.

Det var 4-5 gamle som fikk sin plass på hjemmet de første årene. Det fremgår ikke av protokollen om det fra først av var ansatt husmor eller bestyrerinne. Det skrives om hjelp til tilsyn av gården og feiing og til dette arbeidet ansattes herr Koen med lønn kr. 10.- pr. mnd. I mars 1922 skriver formannen: *"de økonomiske vilkår og andre omstændigheter har ogsaa iaar gjort det umulig for styret aa ta ansvar for aa ansætte nogen til aa føre daglig tilsyn"*. Så det ser faktisk ut som om de første pensjonærer stelte seg selv. Først den 6. november 1923 er spørsmålet oppe om ansettelse av en råds-kone. Og da skulle saken forelegges de enkelte medlemmer til uttalelse. Den 28. november er første sak på sakslista ansettelse av råds-kone (senere rettet til husmor). Ansatt ble fru Elise Skonseng og reglementet for hennes virke ble fastsatt. Det lød:

- "1. Husmoren har alt tilsyn med de gamle og er forpligtet til ved forekommende sygdom aa yde den nødvendige pleie saa langt som mulig.*
- 2. Overtar hun det daglige renhold, vask & klævask. Vaskeartikler skaffer hjemmet.*
- 3. Foretar for egen regning innkjøp av nødvendige fødevarer og tilbereder full kost for de gamle efter nærmere avtalt norm.*

4. For ovenstaaende ydelser godtgjøres husmoren pr. maaned kr. 40 av hver person som skaffes plads paa hjemmet og kr. 30 pr. maaned som fast løn = kr. 360 pr. aar.

5. Gjensidig opsigelse er 3 - tre maaneder."

Fru Skonseng tok husmorstillingen på disse betingelser, men var kun ansatt 1 år, for fra 10. september 1924 overtok fru Engelsen og hennes lønn pr. mnd. ble forhøyet til kr. 50. Hun ble også gitt tillatelse til å medbringe sin 11 år gamle sønn til hjemmet. Når man leser igjennom protokollen for disse første årene så er den i høy grad preget av at det var veldig vanskelig å få endene til å møtes økonomisk. Et av de første år - det var i 1921 - fremsettes et budsjettforslag på kr. 1.600 og ved årets utløp står det stakkars styret tilbake med et udekket beløp på kr. 1.200. Da var det godt å ha dameforeningen og andre gode hjelpere. Det er stadig noen som tenker på hjemmet med sine gaver - både enkeltpersoner, firmaer og foreninger. En giver som går igjen de første årene er barneforeningen "*De gamles hjelpere*". Og kjøpmann E. Halvorsen opprettet i anledning sitt 25-årsjubileum et fond for hjemmet. Når det gjaldt tilstelninger for de gamle, "*Kaffeslabberaser*" som de ofte blir kalt, så ser det ut som om styrets medlemmer spanderte hver sin gang. En gang - det er 4. januar 1924 - heter det "*Festen ble bekostet med et beløp fra en trønder i Amerika*".

Og så går årene. Styret har sine problemer de skal ta stilling til: Har de råd til å gå til anskaffelse av strykejern, kokeplate, maling til huset? De daglige krav melder seg: Kan vi kjøpe ved eller må vi ta torv? Er det noen mulighet for nytt skap på kjøkkenet? Det var nok ikke lett. Så må man ta opp lån, for eksempel på kr. 500 i Nordenfjeldske Kreditbank. Snille folk trer ofte støttende til. En malermester gjør arbeid gratis og et par fargehandlere gir maling. Havearbeid og innhøsting blir gjort av frivillige hjelpere og blomstene fra haven blir solgt. Sommeren 1923 innbrakte disse blomster kr. 54. Disse korte, knappe opptegnelsene gir et godt bilde av menighetens interesse og omsorg for sitt gamle hjem. De føler ansvar og vil hjelpe. Fra 1920 til 1946 er det hele tiden kjøpmann E. Halvorsen som er formann i styret. Han hadde sin forretning i Halvorsenbakken i Fjæregata. Han gjorde en imponerende innsats som vitner om stor kjærlighet og troskap i tjenesten. Det var nok mangt et problem å greie opp med i løpet av 26 år! Blant pensjonærene derimot var det som rimelig kan være, stadig skifte. Noen går bort og noen ganske få flytter fra hjemmet til slektninger eller andre. Da er det styrets oppgave, sammen med husmor, å ta stilling til hvem av de nye ansøkerne som best trenger til å få komme på hjemmet. Det var vel heller ikke lett i en tid som ikke akkurat var preget av sosial velstand.

I juli 1936 sluttet fru Engelsen som husmor. Diakonisse, søster Magnhild Håve, ble ansatt i hennes sted. Søster Magnhild hadde tidligere arbeidet i mange år som menighetssøster på Lademoen. Det ble forhandlet med Diakonissehuset om lønn og betingelser for søster Magnhild. Det ble nå bestemt at hjemmet, ikke

husmor, skulle holde kosten og hjemmet måtte holde pike. Alt hadde altså tidligere vært husmorens plikt! På denne tiden var belegget økt til 8 pensjonærer.

Ute i verden tårnet krigsskyene seg opp. Ved krigsutbruddet 9. april 1940 ble de gamle straks evakuert. Noen reiste med husmor til Gjervan ved Jonsvannet og noen fulgte med hushjelpen til Meldal og en flyttet til en kjent i Skogn. De kom forholdsvis snart tilbake igjen og tross store vanskeligheter gikk livet sin vante gang også i disse årene. I årsmeldingen for 1942 står det for eksempel: *"Hjemmets drift er i 1941 som i foregående år, blitt vanskeliggjort på mange måter på grunn av krigssituasjonen. Det har vært vanskelig å skaffe brensel, og det har ikke akkurat vært så lett å sørge for matforsyningen, men takket være husmorens påpasselighet, har da alt gått bra. Noen mangel på det nødvendigste har det ikke vært."* Utgiftene steg. Brenselskontoen ble firedoblet og det måtte utlodninger og ofringer til for å få det til å gå opp. I 1944 gikk så søster Magnhild av som husmor etter oppnådd aldersgrense. Frøken Edvarda Olsen ble ansatt som bestyrerinne fra 1. oktober 1944.

I de første etterkrigsårene ble det litt oppussing og fornyelse. Det ble oppmaling, ny linoleum og innlegging av bad og WC i annen etasje og rullegardiner og voksdug og mye annet. Det vokste frem et ønske om utvidelse og modernisering av huset. I 1956 overtok res. kap. Johan B. Rian som formann. Det ble Rians oppgave, sammen med styret, å ta til med forhandlinger med myndigheter, arkitekter og håndverkere. Rian ble også formann i byggekomiteen. Han hadde rene heldagsjobben med å stå for byggingen. Referatene fra styremøtene inneholder i 1957 nesten bare beretninger om konferanser med den ene og den andre og etter meget møye og stort besvær lyktes det å skaffe de lån og de tillatelser som skulle til.

I slutten av april 1959 tok byggearbeidene til. Huset skulle forlenges i lengderetningen langs Mellomveien. Hjemmet var i vanlig drift under hele ombyggingstiden. Det er lett å tenke seg for en ekstra belastning det ble for både betjening og for de gamle. Også for styrets medlemmer og for venner av hjemmet ble det en strevsom tid. Det er ikke ført til protokolls, men en del menighetslemmer trakk i overall og gikk løs med hammer og malerkost. Den 7. desember 1960 ble det holdt en tilstelning på hjemmet med innbudte notabiliteter og byggekomiteens formann Johan B. Rian kunne overlevere hjemmet i sin nye skikkelse til eieren, Lademoen menighet. Etter ombyggingen hadde hjemmet fått plass til 16 pensjonærer. Foruten rom for pensjonærene fikk nybygget et liten leilighet for bestyrerinnen og et værelse for hushjelpene. Spisestuen og salongen i det gamle huset ble innredet i flukt med hverandre. Kjøkkenet var påbygget inn mot gården og modernisert. I 2. etasje over kjøkkenet var innredet en rommelig hall hvor pensjonærene kunne sitte og kose seg. Kjelleretasjen var stor og rommelig med garderobe, vaskerom og tørkerom.

Det var varmt og kaldt vann på hvert rom. Tidligere var det ikke innlagt vann på rommene, og hjemmet hadde bare et bad. Nå fantes det hele to!

Nå var den nye tid i ferd med å overta og i styresakene er det ikke lenger snakk om de har råd til å anskaffe strykejern og kokeplate. Nå blir det vaskemaskin, kjøleskap og piano. Det siste ble for øvrig finansiert ved 5-krone-rulling i menigheten. Støtteforeningen tok et stort løft i forbindelse med nyanskaffelsene. Hjemmet fikk også gaver så som TV-apparat, hjemmefryser og ny og større vaskemaskin. I januar 1962 ønsket frøken Olsen å slutte som bestyrerinne etter oppnådd aldersgrense og etter 18 års tjeneste. Etter henne ble tilsatt frøken Gudrun Guneriussen. Da Laugsand nye alders- og sykehjem stod ferdig, ble det gamle hjemmet nedlagt og bygningen solgt, men nå er vi kommet helt opp til våre dager. Vi vender tilbake til 30-åra og til Østersunds gate 1-.

e. Mellomkrigstiden

I mange år etter at Lademoen kirke stod ferdig i 1905 hadde Lademoen menighet to sentrer. Det var kirken på Eli plass og bedehuset i Fjæregata. Det var en viss spenning mellom de to sentrene, men det fremherskende var et godt forhold og et godt samarbeid mellom virksomheten på de to stedene. Riktigst er det nok å si at det var en spenning som tjente til det gode for begge sentrene. La oss se litt nærmere på dette spenningsforholdet. Det gikk impulser i begge retninger mellom dem. Bedehuset var jo det eldste. Vi kan si at selve menighetsarbeidet på Lademoen startet i bedehuset da det stod ferdig i 1887. Da lå det innenfor grensene for Bakklandet menighet og residerende kapellan, Simon Emmanuel Jørgensen, i Bakklandet fikk sin hovedoppgave å arbeide blant folket på Lademoen. For han spilte derfor det nye bedehuset en viktig rolle og han var ofte predikant der. Da det ble klart at Lademoen skulle skilles ut fra Bakklandet for å bli en egen menighet og derfor få sin egen kirke, ble Bedehuset innviet til interimskirke inntil Lademoen kirke stod ferdig til bruk høsten 1905. Lademoen menighet ble formelt opprettet i 1908. Fra 1905 til 1908 var den nye kirka egentlig en såkalt annekskirke til Bakklandet menighet.

Da kirken stod ferdig og ble tatt i bruk, måtte en finne balansen mellom de to sentrene. I kirken ble det holdt høymesse hver søndag der prestene ble de viktigste aktørene. En hovedvekt ble lagt på å samle folk til gudstjenestene og samle dem om kirkelige handlingene som dåp, konfirmasjon, vielse og begravelse. Virksomheten i bedehuset ble konsentrert om de oppbyggelige samværene og om foreningslivet som var svært rikt og mangfoldig og ikke å forglemme diakonissene og menighetssøstrenes gjerning. Hovedaktørene på bedehuset var legfolk selv om prestene var velsette som forkynnere sammen med predikanter uten teologisk utdanning. Etter hvert ble det en del folk som holdt seg først og fremst til kirken og andre som særlig var aktive på bedehuset. Likevel følte nok de fleste aktive kristne seg like hjemme begge steder.

Da Lademoen menighet ble dannet, ble det etter kirkelig skikk oppnevnt såkalte medhjelpere eller prestens medhjelpere. Det var en gammel ordning i kirken der særlig aktede medlemmer ble oppnevnt til å bistå prestene i kontakten med menigheten. I Lademoen ble det i 1908 oppnevnt medhjelpere, men allerede året etter ble det dannet et menighetsutvalg av fire medhjelpere og tolv valgte menighetsmedlemmer. Interessant nok var flertallet av de valgte og halvparten av hele utvalget kvinner. Det viser at Lademoen menighet var en foregangsmenighet på denne tiden. Utvalget ble i realiteten en forløper for menighetsrådet som ble lovfestet i 1921. Menighetsutvalget hadde sin bakgrunn i begge miljøene omkring kirken og bedehuset.

I et medhjelpermøte 31. mars 1919 ble det referert er brev fra bødtker *J. Haugen*, handelsmann *E. Halvorsen*, kjøpmann *S. Hegdahl*, kasserer *H. J. Hansen*, byggmester *Hegge*, fru *Fredrikke Jensen*, bødtker *A. Stoum*, kirketjener *R. Koen* og *E. A. Nilsson*. Brevet meddeler at de har gitt et piano som gave til menigheten og at det er plassert i Bakkestrandens Bedehus. Her ser en samspillet mellom de to miljøene omkring kirken og bedehuset. På et møte av medhjelperne samme år ble det vedtatt at det skulle dannes en ny forening for å stimulere den åndelige siden av menighetslivet. Det kalles en menighetsforening og det sies: *"Enhver mann og kvinne som har bestemt seg for å høre Gud til og delta i menighetsarbeidet kan bli medlem når de melder seg inn i foreningen og gir dens lover sin tilslutning."* Foreningen ble kalt Menighetssamfunnet eller Lademoen Menighetssamfund. Den bestod i årene 1919 til 1934 og hadde blant annet ansvaret for de oppbyggelige møtene i bedehuset. Dette er nok et eksempel på samspillet mellom de to miljøene.

D. Lademoen bedehus fra 1936 til 1961

I det meste av historien om Østersunds gate 1 har det jevne og lite oppsiktsvekkende arbeidet der gått sin jevne gang. En eller to ganger i uka, på kvelden onsdag og søndag, kom folk sammen i den store salen for synge kristelige sanger, lese fra Bibelen og høre en tale. Den store og staselige talerstolen på den ene langveggen dominerte rommet både i fysisk og billedlig forstand. Bak taler stolen hang en stort maleri med motivet ”Jesus står for døren og banker på”. Maleriet var en gave fra kjøpmann Gustav Sjøvold i Strandveien 57. Det ble senere flyttet til Kirkelig Aktivitetssenter på Lade der det også i mange år hang bak talerstolen. Nå er det forvist til garderoben der fordi EU-skolen som leier lokalet ikke ønsket å ha det på veggen.

a. Bedehuset får nytt navn i 1935

Det var i 1935 Bakkestrandens Bedehus ble omdøpt til Lademoen bedehus, men på folkemunne ble like gjerne kalt Lademoen menighetshus. Nå hadde jo huset fungert som menighetshus for den nye menigheten siden den formelt ble opprettet i 1908. Faktisk hadde huset vært menighetshus for Lademoen helt siden det ble bygd. For hva er et menighetshus? Jo, det er et hus der menigheten driver ulike virksomheter som ikke naturlig hører hjemme i kirkerommet. I kirken holdes gudstjenester og utføres kirkelige handlinger. Sammenkomster av andre slag trenger andre lokaler

Foreningen Lademoen Indremisjon gikk inn i 1936. Foreningen hadde blant annet avholdt en ”Fest for gamle” i en lang årrekke. Lademoen menighet overtok denne tradisjonen og 2. desember 1936 ble den første fest for gamle arrangert i menighetshuset med Lademoen menighet som ansvarlig.

b. 50-årsjubileum i 1936

I 1936 markerte Bedehusstyret at huset hadde stått i 50 år. I Lademoen menighetsblad 15/1936 og 17/1936 finner vi en artikkel som er en historisk oversikt utarbeidet av lærer Hjelde. Han hadde lenge vært formann i Lademoen Indremisjon og i husstyret. Vi tar med denne beretningen fordi den i tillegg til de historiske opplysningene gir oss et inntrykk av den holdning de hadde som ledet arbeidet i trettiåra:

”Bedehuset på Hlademoen - der er underlagt den Indre Misjon - toges i brug høsten 1886 og ble fuldt ferdig 1887. Det har fået navn av Bakkestrandens bedehus og står under en for samme valgt bestyrelse.” Slik begynner den første beretning fra styret for vårt bedehus som altså i høst er 50 år. Av de gamle dokumenter og innsamlingslister sees at det har vært en ganske stor interesse

for reisningen av dette hus, ikke bare blant befolkningen på Lademoen, men over hele byen. Ingeniør Sophus Weidemann gav fri tomt, som dog skal falle tilbake til de opprinnelige eiere hvis huset benyttes annerledes enn oprindelig bestemt.

På innsamlingslisten finner vi Anton Jensen 1000 kr., O. Sundland 400 kr., frk. Martens 200 kr. og så nedover med beløp fra 100 til 1 kr. På innsamlingslisten kom inn 4.728.44 kr. fra kvinneforeningen på Lademoen, og ved basarer og kollekter kom inn så meget at da huset stod fullt ferdig var gjelden bare 5000 kroner. Denne blev de første år avbetalt til 1500 kr. som er den gjeld som nu påhviler huset. Hele byggesummen kom på 13.984.54 kr. I 1893 fikk huset sitt prektige orgel som kostet 1826 kr. og er levert av firmaet Aug. Nilsens orgelfabrikk, Kristiania. Huset blev innviet til bruk av biskop Laache og fikk da navnet Bakkestrandens bedehus. I fjor blev som kjent navnet forandret til Lademoen bedehus. Biskopen hadde til tekst Rom. 6,23.

Fra første stund har det vært holdt regelmessige opbyggelsesmøter onsdag kveld og ofte om søndagskveldene. Fra først av ledet styrets medlemmer opbyggelsesmøtene etter tur. Siden overtok Trondhjems indremisjon onsdagsmøtene, og i den tid Lademoen Menighetssamfund bestod 1919-34 hadde det ledelsen. Mange både prester og legmenn har fra dette sted talt livets ord. Vi kan nevne Faste Svendsen, P. G. Sand, Nordsetten, Maurits Brekke, emissær Gulbrandsen og av prester er det særlig Jørgensen, Stabel, Weider, Holmsen og Laurits Larsen. Innbydelsen til tegning av bidrag til huset er undertegnet av smedemester B. Sørensen, kjøpmann Jens Pettersen og ingeniør H. Ulriksen og innbydelsen er anbefalt av sognets prester G. A. Borgen, Gerhard Øverland og biskop N. I. Laache.

Huset skal efter lovene alltid henhøre under Trondhjems indremisjonsforening, men ledes for øvrig av et eget styre som er valgt av de bedehussøkende. Styrets første formann var den kjente klokker Faste Svendsen. Han stod som sådan til han i 1893 reiste fra byen. Maler K. Haugen var så formann i mange år (11). Klokker O. Klykken var formann i 3 år, skomaker, siden emissær, O. Kristiansen 3 år, snekker Jens Grebstad 5 år, kirketjener R. Koen 7 år og kjøpmann S. Hegdahl 4 år. Siden 1927 har lærer Arnold Hjelde fungert som formann. Det nuværende styre for øvrig består av kjøpmann S. Hegdahl som i år kan feire 25-årsjubileum som styremedlem og kjøpmann E. Halvorsen som har vært styremedlem og husets kasserer i 20 år. Videre har vi maskinarbeider A. Melgaard og kjelsmed K. Gangstad.

Foruten til opbyggelseshus har også bedehuset vært benyttet til foreningsmøter av de forskjellige misjons- og menighetsforeninger. Først har vi foreningen for bedehuset som vi hørte samlet inn 670 kr. til byggefondet. Den begynte sine møter her før huset var ferdig. Vi har her i kveld 3 damer som var med i denne forening: fru los Pedersen, Lilleby, fru Martha Iversen, Gamlehjemmet, og fru Henriette Olsen, Reina. Vi sier disse takk for trofast

arbeide. Så kom søster Anna i 1889 med sin lappeforening, strikkeforening og syforening. Ynglingeforeningen, ledet av pastor Stabell, begynte sine møter her i 1891. Misjonsforeningen 1895, Sjømannsmisjonen 1899 og i 1907 Østbyens avholdslag. Fra oktober 1901 til Lademoen kirke ble tatt i bruk, blev bedehuset benyttet som Interimskirke. Nu er det jo en rekke foreninger som har sine møter her og alle har fritt hus med lys og oppvarming. Søndagsskole begynte her allerede fra første stund og drives fremdeles.

Som vi ser har et vidt forgrenet misjons- og menighetsarbeide vært knyttet til dette sted. Den velsignelse som er strømmet gjennom dette sted, kan vi ikke måle. Gud vet det. Vi takker dem som reiste dette hus og som ned gjennom årene har holdt det i drift. Da biskop Laache for 50 år siden innviet dette hus, hadde han teksten Rom. 6.23. Den lønn som synden gir er døden, men Guds nådegave er evig liv i Kristus Jesus vår Herre. Måtte aldri dette budskap om synd og nåde forstumme eller fordunkles på dette sted og måtte her alltid være hjerter som hadde bruk for Guds nåde, så velsignelsen fra det høie kunde strømme gjennom dette hus og over den gjerning som her utføres. Så langt lærer Hjeldes ord fra 1936.

I 1937 ble bedehuset igjen benyttet som interimskirke tre søndager i oktober. Da ble gudstjenestene den 17., 24. og 31. oktober holdt der. Da måtte Lademoen kirke stenges mens blant annet vestveggen og buen over orgelet ble reparert. Innsiden av vestfronten i Lademoen kirke måtte stelles. Det hadde vist seg at regnvann trengte gjennom den grove fasadesteinen og særlig gjennom mørtelen i fugene. Arkitektene hadde dessverre ikke sørget for en åpning bak fasadestein der vannet kunne renne ned og luftes ut. Derfor løsnat malingen på innerveggen og det ble fuktskader på interiøret. Senere reparasjoner har ikke greidd å hindre fortsatte fuktskader så de må stadig utbedres. Det samme er tilfellet flere steder i kirka. På de tre ukene i 1937 ble derfor også andre steder stelt så som begge oppgangene til orgelgalleriet. Der kan en fremdeles se problemene med vann som trenger inn.

Året etter kunne sognepresten overlevere til menighetsrådet skjøtet, datert 12. august 1938, på tomten i Østersunds gate 1 som gave fra A/S Rosenborgs eiere. Det var tinglyst 1. oktober og det understrekes at gaven var helt vederlagsfri. Ti år senere overførte også A/S Rosenborgs eiere tomten i Østersunds gate 3, barnehagen, til Lademoen menighet. Dette skjøte var datert 23. desember 1942 og konsesjon ble gitt av Handelsdepartementet 11. januar 1943.

I et brev av 28. august 1940 fra Trondhjems Indremisjon henstilles det til menighetsrådet å overta ansvaret, utgiftene og arbeidet med den søndagsskolen som indremisjonen hadde drevet for menighetens barn i femti år. Menighetsrådet takker i sitt svarbrev Trondhjems Indremisjon for det arbeidet de hadde gjort for søndagsskolen i de mange år. Rådet påtar seg det økonomiske

ansvaret, men det henstiller til indremisjonens folk å fortsette å drive søndagsskolen. Slik ble det en tid fremover.

c. Naboen i Østersunds gate 3, Lademoen barnehage, i 1940

På naboeiendommen stod et eksempel på menighetens diakoni eller sosialarbeide. Helt fra Lademoen asyl, senere kalt barnehage, stod ferdig i 1893, har Østersunds gate 1 og 3 på mange måter vært en enhet. De har vært gode naboer og har gjensidig hatt nytte av hverandre. Slik er det også i 2011. Lademoen menighet eier for øvrig hele tomten til begge institusjoner. Da diakonissen, søster Anna, hadde bodd i bedehuset en tid, flyttet hun over i nr. 3. Der hadde hun og hennes etterkommere en liten leilighet i mange år. Derfor er det naturlig at det tas med et lite avsnitt om Lademoen barnehage. Kristine Holm, tante Kikki, begynte tidlig som assistent og var bestyrerinne ved barnehagen fra 1935 til 1967, i hele 32 år, så hun spilte lenge en hovedrolle på barnehagen og ble hele Lademoens tante Kikki.

Ingrid Brechan har skrevet noen ord om tante Kikki som vi innleder med:

”Kristine Holm ble født den 8de desember i 1899 på Øya i Trondheim, men vokste opp på Lademoen. Som barn var hun utsatt for et uhell under lek, og fikk et fysisk handikap som plaget henne i mange år. Den ene foten hennes var 9 cm kortere enn den andre. Etter en større operasjon på Rikshospitalet i 1944, ble dette delvis rettet opp. Men Kristine var full av pågangsmot. Hennes strålende smil og evne til omsorg skaffet henne tidlig jobben som assistent ved Lademoen Barnehage under frøken Paaske. En evne til myndig opptreden når det krevdes, gjorde at hun ble den naturlige etterfølger som bestyrerinne, da frøken Paaske gikk av med pensjon i 1935. Kristine var i denne stillingen da krigen brøt ut i 1940. Etter krigen hadde hun et par års permisjon med stipend for å ta utdannelse ved det Frøbelske Institutt i København. Gjennom årene ble hun etter hvert kjent som ”hele Lademoens tante Kikki”. Da hun gikk av med pensjon i 1967, fikk hun Norges Vels medalje for lang og tro tjeneste i 48 år. Sine siste leveår bodde Kristine Holm på Laugsands Aldershjem på Lademoen og var aktiv i menighetsarbeidet. Hun døde i 1987.”

Så gir vi ordet til tante Kikki selv som forteller om da krigen kom: *”Tyskerne tar mer og mer i sin besiddelse av vår by, setter vakter her og der. Kl 1 blir det oppringt at jeg må varsle de barna i Lademoen som ikke har noen steder å evakuere, at de må gjøre seg ferdig kl 6 til å reise til ubestemt sted. Jeg varslet så barna. Så var det å bli ferdig for meg også. Det var en rar dag, men det var min bønn til Gud: ”Du må bruke meg og være hos meg.” Bjarnhild og jeg spiste middag sammen med menighetssøstrene. Da jeg var i hjemmene hos barna, var det mye ondt å se og høre. De fleste var da glad for å sende sine barn, og de var glad for at jeg skulle være med. Da trodde de at de kunne være trygge for dem. Det var da godt at de stolte på meg. Jeg ville dem alt det beste. I et hjem jeg*

kom, der ble moren så sint og sa det var bare jeg gikk. Hun ville ikke sende barna sine uten at hun fikk være med selv. Jeg tenkte da å gå min vei, men det var en annen mor der også. Hun spurte om det var anledning til å sende sine gutter, og det var det. Hun ble så glad. Den andre besinnet seg også og var glad til. Det var da til å forstå. Alle var så opprevet. Gråten var ikke langt borte.

Så kom stunden vi skulle dra. Bilene, 7 i tallet, kom. Barna fikk da sine plasser. Der sto da foreldrene igjen og vinket. Vi var 3 som skulle reise med barna, men så ble det bestemt at vi måtte være 4. Så var det å snu bilene og hente Borgrun. Anne Marie Ringe, Ellen Bang, Borgrun Flatsetø og jeg var da tantene til barna. Det var sagt at vi skulle stanse i Børsa først. Lisbetseter var nevnt, men da vi kom dit, var det å reise til Fannrem bedehus. Der ble vi mottatt av lottene. Godt og varmt var det der. Vi skulle overnatte der. Det ble båret inn halm og vi lå over hele gulvet, 53 barn som sov godt. Jeg var oppe hele natten. Vi fikk god grynmelsgrøt og melk. Det så da ut som det smakte. Ut på natten fikk vi mat og kaffe. Vi holdt da motet oppe så godt vi kunne. Borgrun lå på en benk og skulle forsøke å sove. De andre lå i halmen. Det var noen store gutter på 15 år med, og det var vanskelig å få dem til å sove. Det var barn fra 2 år og opp til 15 år. Humøret var det aller beste. Jeg kjenner Jesus er hos meg.”

Barna havnet på By gård i Orkdal og det sier seg selv at det hadde sine sider å skulle administrere og skaffe sengeplass og mat til denne store flokken til de etter en drøy uke kunne vende tilbake til byen. Resten av denne dramatiske historien kan en lese i *Historieglimt fra Lade og Lademoen 2*, Trondheim 2005 s. 23.

d. Litt mer om Lademoen Barnehage

Lademoen Barnehage tok til med virksomheten under navnet Lademoen Børneasyl den 14. februar 1893. Et betydelig arbeid var blitt utført på forhånd med pastor Øverland som den drivende kraft. I 1887 hadde Rosenborgs eiere ved ingeniør Weidemann skjenket tomt til det påtenkte asyl. I 1890 og de følgende år bevilget Trondhjems Sparebank kr 1000. Etter hvert kom det også noen testamentariske gaver. Det var først tanken å få leiet lokaler til driften, men det lyktes ikke. I 1892 bevilget så Trondhjems Brændevinssamlag først kr 10.000 til reising av eget hus, senere som endelig tilskudd kr 9.350 og man så seg da i stand til å gå i gang med bygging. Bygning med uthus ble reist for ca. 20.000 kroner. Asylet var åpent for alle barn fra 3 år og opp til skolepliktig alder, unntaksvis ble også toåringer mottatt, og oppholdet var gratis.

Formålet og reglene for driften finner vi uttrykt i de første grunnregler, og en av dem lyder: ”§ 6. *Asylets Virksomhed skal gaa ud paa at paavirke Børnene i kristelig Aand, vænne dem til Sandfærdighed og Lydighed, gjøre dem omgjængelige med hverandre og anspore dem til Renlighed og Orden. Forsaavidt Børnene ikke beskæftiges med Leg, skal deres Sysselsættelse*

væsentlig være beregnet paa at udvikle deres Tanke, Haand og Øie uden synderlig Anstrængelse af deres Forstandsevner. Nogen egentlig Undervisning meddeles ikke.”

I den første årsberetningen leser vi: *”Antallet af indskrevne Børn var 210. Heraf udgik til Skolen 33, 3 døde, og 21 udskreves som udflyttet, syge eller formedels Forsømmelser. Asylet søgtes i de første Maander af op til 122 Børn pr. Dag, det laveste Besøg var 40. Børnene har været sysselsat med Tavleskrivning og Tegning, Regneøvelser ved hjælp af Kugleramme, Forstandsøvelser efter Frøbels System samt Kontursøm paa Karton og klipning og Ravsing af Klæde. De største Smaapiger har været undervist i Linsøm, almindelig Strikning, Pluchstrikning, Baandvævning og Syning af Duketøi. Bibelhistorie, Smaafortællinger og Eventyr har daglig været fortalt, samt en Del Salmer og Smaasanger er lest udenad. Til Avveksling foretoges Leg og i godt Veir landlige Smaature. Af Gutter som Piger er arbeidet forskjellige Spaankurver, 1 Par Vanter, 38 Par Pulsvanter samt nogle Striber til et lidet Pluchteppe og vævet en del hvide Baand.”*

Styret for barnehagen hadde en egen dameforening som sydde tøy til barn som trengte det. Årsberetningen forteller: *”Af Direksjonens Damer er opsyet 18 Par Benklæder, 18 Linneder, 12 Skjorter og strikket 6 Par Strømper, som er fordelt imellem de mest trængende Børn. Ligeledes er indkomne Klædningsstykker fordelt blant Børnene eftersom de er mottaget.”* Denne virksomheten fortsatte til ut i 30-årene. Da var det ikke lenger nødvendig lenger å sy opp tøy for barna. I stedet for dameforeningen kom da mødreforeningen, som var til god støtte og hjelp for barnehagen.

Lademoen Barnehage har hatt sin jevne gang og framgang. Den er i dag en barnehage som tilfredsstillende krav som stilles til en moderne barnehage. Det kan ha sin interesse å kaste nok et blikk tilbake og la tante Kikki fortelle litt. Først litt om selve lokalene fra da hun begynte i 1919: *”Trekvite golv som ble kostet to ganger for uken med sagmugg, svært lite maling igjen på veggene, etasjeovner og gassbluss. En eneste vask, klosetter ute i gården, en måtte fyre i kjelleren for å få varmt vann, barna hengt yttertøyet på en spiker med snelle på, ikke en eneste hylle på veggene, barna satt på pulter. Disse ble byttet med bord først i 1937. Ingen gardiner, og leker var det smått med både inne og ute. Til gjengjeld hadde man alle tiders tumbleplass, et stort areal, fritt og lunt på samme tid. Ungene tegnet og skrev på steintavler med griffel, men ingen sure miner for det, så raspet de lapper, rev filler, rettere sagt. Bilder var det smått med. Var de riktig snille, fikk de lov å se på noen flotte bilder av den tyske keiserfamilie med sin rikelige samling av velkledde unger. Vi laget små møbler av peddigrør, og så sang vi, å hvor vi sang, og ungene lærte alle versene. Et par dukker hadde man også. Da jeg begynte her, hadde vi ansvaret for en avdeling hver - det vil si for 50 barn. Selvfølgelig kunne det være slitsomt, men ungene var annerledes den gang. De var meget forsiktige og hadde stor respekt for oss*

voksne. Vi hadde faktisk større problemer med det rent praktiske som rengjøring og matlagning. Det var jo gass man benyttet den gang, og den var ikke alltid til å stole på.

La oss også se litt på økonomien som lenge var skyggen over barnehagens drift, og ofte har det gått etter systemet fra hånd til munn. En måtte være om seg for å få endene til å møtes. En del av tomten ble i en årrekke leid ut til lagerplass, og i kjelleren var det rom som kunne leies ut. De ble leid ut til forskjellige formål, blant annet til lagerrom. I 1905 ble et rom i kjelleren leid ut til fiskeutsalg; men det varte bare et års tid. Stadsfysikus ba om at det måtte fjernes på grunn av den gjennomtrengende lutfisklukten. Lokalene kunne også leilighetsvis gi noen leieinntekter. Den konstante pengeknapphet må man ha i tankene når man ser på asyllets (barnehagens) lønnspolitikk. Bestyrerinnens lønn i de første årene var etter måten, og i sammenlikning med folkeskolelærernes, nokså bra. Hun hadde kr 700.- pr. år. Men en søknad om høyere lønn og pensjon i 1904 ble avslått. Da hun gikk av i 1909, ble hun likevel bevilget en årlig pensjon på kr 300. Da man i 1906 besluttet å ansette en tredje lærerinne (hjelperske nr. 2), hadde man ikke råd til å by henne samme lønn som den hjelperske man allerede hadde (20-25 kroner måneden). Saken ble ordnet ved at Marie Holm ble tilsatt. Hun var da 14 år og kunne derfor ikke ha rimelig krav på voksen lønn. Hun fikk 10 kroner måneden. I 1910 hadde man disse inntektsposter: Bidrag fra Brændevinssamlaget og Sparebanken kr 1.700. Bidrag til frøken Tranaas' pensjon kr 300. Husleie kr 400. Husleie for kjelleren kr 70. Renter kr 250. Tomteleie kr 40. Til sammen kr 2.760 og det var alt.

Til slutt noen ord om driftsselskapet bak barnehagen. Den eldste institusjon i landet som i dag driver barnehager, er Trondhjems Asylselskap som ble dannet den 8. november 1827. Da stiftet en gruppe sosialt bevisste borgere av stiftsstadens De Nødlidendes Venner, som selskapets navn lød fram til 1849. Fra den første tid av følte selskapet et særlig ansvar for barna, og allerede i 1839 ble det første børneasyl, Byens Asyl, opprettet, og i 1840 fikk forstedene Ihlen og Baklandet sine asyl. Lademoen bydel hadde en kraftig befolkningsøkning i slutten av 1800-tallet og fikk sitt asyl i 1893 i Østersundsgt. 3, den nåværende Lademoen barnehage. I dag administrerer Asylselskapet 8 barnehager. Se S. Sletvold og P. Øverland, *For barn i Trondheim, Trondhjems Asylselskap fra 1827 til 2007*, Trondheim 2010. Nå vender vi igjen tilbake til bedehuset.

e. Under den andre verdenskrigen fra 1940 til 1945

Peder Bonsaksen og frue fortsatte som vaktmesterpar under krigen helt til 1945. I 1943 giftet sønnen Ivar seg og den unge familien bodde til 1946 sammen med det eldre ekteparet og hjalp til med forefallende arbeid i Østersunds gate 1 inntil de alle flyttet til Weidemanns vei 44 i 1946. Ikke minst for vaktmesteren og hans familie var krigstiden en strevsom tid fordi det var en overveldende

virksomhet av mange slag. Kan hende er det rett å si at det gamle bedehuset fikk sin annen storhetstid under den andre verdenskrigen. I alle fall ble det ivrig benyttet. Det tradisjonelle foreningsarbeidet fortsatte og fikk et oppsving i oppslutning fordi så mye annen virksomhet ble forbudt for eksempel idrettslag og speidertropper. I tillegg ble huset brukt til skoleklasser som hadde fått sin bygning besatt av tyske tropper. Også nazimyndighetene grep inn i driften. Det var der befolkningen måtte levere sine radioer da myndighetene var redd smitten fra de frie og de illegale medier, særlig fra de norske sendingene fra London.

For ungdommen i menigheten var Lademoen kristelige ungdomsforening et viktig samlingspunkt i Østersunds gate 1 etter at tyskerne hadde tatt huset deres i Strandveien 72 og revet det. Sangkorene var viktige. Ungdom fra Bakklandet og Lademoen sang både i det felles kristelige ungdomskoret og i mannskoret Tonekvad. Korene var underavdelinger av ungdomsforeningene. Etter krigen var huset temmelig nedslitt både ute og inne. Inne var slitaskjen stor etter mye og ulik bruk i krigsårene. Ute var det vær og vind som tærte på tak og vegger. Etter krigen var det vanskelig å få tak i materialer til vedlikehold. Alle disponible materialer ble sendt nordover til Nord-Troms og Finnmark til gjenoppbygging etter tyskernes tilbaketrekning og anvendelse av den såkalte "brente jords taktikk". Alt var brent og ødelagt. Også utbombete byer som Molde, Kristiansund, Steinkjer og Bodø måtte prioriteres fremfor vanlig vedlikehold ellers i landet. Et ekstra problem hadde menighetshusets eiere. Det var ikke lagt opp noen kapital til vedlikehold.

f. Tyskerne raserer Ner-La'mon i 1941

Tyskerne raserte mye av Ner-La'mon, særlig på sjøsiden av Strandveien. Derfor er det naturlig at vi tar litt med om denne raseringen fordi det gjaldt bedehusets nærmeste omgivelser. Det var en viktig del av Lademoen som ble radert ut. Det var tidligere et tett befolket område. Dora, det veldige bunkerskomplekset i Østhavna (Nyhavna) har vært et velkjent innslag i bybildet siden den annen verdenskrig. Da det ikke var å fjerne på grunn av størrelsen og de svære mengdene jernbetong, valgte man å forsøke å utnytte det til fredelige formål og det har lyktes. Dora 1 rommer nå et konglomerat av større og mindre virksomheter. Mange har lurt på hva navnet står for. Svaret er enkelt. Dora står for bokstaven D i det tyske militære stavingsreglementet og D i denne sammenheng står for det tyske navnet for Trondheim, Dronheim. På samme måte står B for den tyske ubåtbunkeren Bruno i Bergen for Bergen og likeledes andre steder.

Da okkupasjonsmakten tok til med byggingen av de veldige ubåtbunkerne ble mange hus på nedre del av Lademoen revet. Storparten av husene på sjøsiden av Strandveien ble rasert og ødeleggelsen av dette området av bydelen ble satt i gang. For Lademoen menighet var det et følelig tap da det kristelige

ungdomshuset Ynglingen i Strandveien 72 ble revet i 1941. Den tyske krigsledelsen hadde store planer. Her skulle det bli en trygg ubåthavn for de nordlige havområdene. Dora skulle bestå av to store ubåtbunkere, Dora I og II og en mellomliggende fyringsbunker. Dora I var ferdig ved krigens slutt mens Dora II bare var halvferdig. Heller ikke fyringsbunkeren var helt ferdig. Det var også planer om Dora III som skulle ligge ved Leangen gård og være den største av de tre ubåtbunkerene. Det var selvsagt den tyske krigsmarine som var byggherre. Hovedentreprenør var Organisation Todt (OT) som før krigen hadde som hovedoppgave å bygge motorveier i Tyskland. Under krigen fikk organisasjonen ansvar for bygging av alle slags anlegg også i de okkuperte land. For OT var det ikke uproblematisk å bruke ufaglærte arbeidere til et så krevende arbeid, men det blir stående som en skamplett på okkupantene at de tvang underernærte og mishandlede fanger til å slite med dette tunge arbeidet dag og natt, vinter og sommer. I *'Lademoen Minnealbum'*, Trondheim 2003 sidene 149-151 står det et intervju med en av slavearbeiderne, krigsfange Sigfred Spica fra Polen, som arbeidet som jernbinder der i 1943-44. Intervjuet gir et gripende bilde av denne siden av Doras historie.

I dag har Dora en ny, lang og fredelig historie bak seg på Lademoen, hele sytti år. Den som nå besøker de tre bunkerne kan stusse over hvor mye og ulik virksomhet som har funnet rom der. Dora I har et utleieareal på om lag 55.000 kvadratmeter. Daglig leder Paal Mehlum som i 1988 overtok etter sin far, som hadde ledet virksomheten siden 1961, vil heller snakke om mål (dekar) enn om kvadratmeter! Det er et stabilt innklima i denne betongkolossen. Temperaturen inne er på 13-14 grader. Luftfuktigheten er også stabil. Derfor har flere arkiver og biblioteker funnet tilhold her. Trondheim Byarkiv, Statsarkivet, Universitetsbiblioteket og Vitenskapsmuseet har flyttet inn der og har et tilleggsbygg. Nidaros Restaureringsarbeider har en svær samling eldgamle skulpturer i sitt lager på Dora I. Til nå er det snakk om 75.000 hyllemeter med dokumenter, bøker og kunstgjenstander, men Paal Mehlum sier at det kan bli plass til 300 til 500.000 hyllemeter! Så er det mange fritidsaktiviteter og næringsbedrifter og deres lagerplasser. På et elleve mål stort område oppe på bunkeren har Nidar sitt sjokoladelager! Til tross for alle disse virksomhetene kan daglig leder fortelle at det fremdeles bare er en tredel av kapasiteten som er utnyttet! Det er flere potensielle leietakere og dessuten er nå utvidelse og påbygning av Dora I ferdig. Bygging av første byggetrinn på 4000 m² var fullført i 2006.

g. Barne- og ungdomsarbeidet fra 1945 til 1952

I 1949 dukket det opp en sak som viser hvor viktig rolle bedehuset eller Lademoen menighetshus, som det da het, spilte i menigheten. Lademoen bedehusstyre, som det fremdeles kalte seg, skriver til menighetsrådet at

utdelingen av menighetsbladet ikke lenger kunne skje fra bedehuset. Det sies ikke uttrykkelig hvorfor utdelingen måtte opphøre, men bakgrunnen er følgende: Det var Lademoen kristelige ungdomsforening som i mange år hadde stått for distribueringen av bladet. Helt til 1941 hadde utdelingen skjedd fra ungdomsforeningens hus i Strandveien 72. Da okkupasjonsmakten rev dette huset for å bygge Dora 1, flyttet ungdomsforeningen sitt store arbeid over til Østersunds gate 1 der Ynglingen i sin tid ble startet. Under krigen og umiddelbart etterpå var det et rikt arbeid i gang, ikke minst i de mange underavdelingene. Ungdomsforeningen stod da fortsatt for utdelingen av menighetsbladet.

Denne henvendelsen fikk et interessant etterspill. Menighetsrådet tok nemlig opp spørsmålet om å bygge et nytt og moderne menighetshus. Det ble satt ned en komité for å forberede saken. Det ble også satt i gang en 5-kronerulling i menighetsbladet som innbrakte 3-4 tusen kroner på ett år. Den tomten man ønsket til det nye huset lå over Innherredsveien for kirken ved siden av den gamle kirkegården, Eli plass kirkegård, fra 1841. Fordi byggegrunnen der var for svak til et bygg i flere etasjer, ble soknepresten i et møte med bygningssjefen i kommunen henvist til en tomt ved den jødiske gravplassen der det kunne bygges i fire etasjer. Et tredje alternativ kom opp: Soknepresten fikk fullmakt til å forhandle med Kirkedepartementet om det var noe hinder for å legge menighetslokaler under kirkebygget. Alle disse planene rant ut i sanden.

h. Interimskirke fra 1954 til 1956

Det hadde i lengre tid vist seg at grunnen under det store, tunge kirkebygget flere steder viste tegn til svikt. Grunnundersøkelser gjorde det klart at kirken hvilte på et fire meter tykt sandlag. Under sandlaget var det kvikkleire i tykke lag over fast fjell. På syd- og vestsiden var dette kvikkleirelaget 25 til 27 meter tykt og på øst- og nordsiden hele 30 til 38 meter. Kommunen forslo at tårnet eller hele kirken skulle rives. Menighetsrådet benyttet egne konsulenter, særlig ingeniør Harboe, og fikk et forslag om å sikre grunnen ved å stemple ned 38 meter lange stålpilarer og legge betongdragere over dem i et bestemt mønster for å bære kirkebygget. Dette ble vedtatt, men bygget veier 7.200 tonn så det var et svært arbeid. Det ble til sammen stemplet ned 2.333 meter stålskinner (jernbaneskiner) ned til fast fjell. Naturlig nok måtte også interiøret stelles etter at grunnarbeidene var ferdige så det tok sin tid før gudstjenestene igjen kunne holdes i kirkehuset.

Kirken ble gjenåpnet søndag 23. desember 1956 og menigheten kunne feire julen i sin kirke. I den tiden gudstjenestene ble holdt i bedehuset melder rapportene om at kirkesøkningen var mindre enn i kirken. Det ble tydelig at mange syntes det var langt mindre fest og høytid over søndagene i bedehuset i sammenlikning med i Lademoen kirke. Brudeparene syntes at bryllupet mistet

litt av sin glans når de ikke fikk ha det i den store kirka. Det samme følte nok dåpsfolk og konfirmanter. Dessuten ble det lett så fullt av folk at luften ble dårlig og trengselen stor. Helt annerledes ble det når kirkefolket kunne flytte tilbake til Eli plass og det nyoppussede kirkebygget der. Det gikk gjetord om de festlige samværene i kirka i juletiden i 1956.

E. Aktiviteten går ned fra 1961 til 1986

Etter husets 75-års jubileum i 1961 gikk virksomheten sin jevne gang med møter i storsalen søndag og onsdag og med de mange foreningene som samlet seg til møte enten i storsalen eller i den lille salen. Det var tegn til slitasje på huset og vedlikeholdet var nok litt dårligere enn en kunne ønske, men det var ingen tydelige tegn på at tiden begynte å ebbe ut for den virksomheten som var drevet der siden huset var nytt. I 1962 ble eiendommen, det vil si selve bygningen i Østersunds gate 1 gitt som gave til Lademoen menighet av Trondhjems indremisjon. Tomten hadde menigheten fått tidligere.

a. Styrearbeidet fra 1964 til 1969

Det foreligger en styreprotokoll fra 1964 til 1977. Selv om møtene er ganske summarisk referert, gir den et visst innblikk i det som foregikk på huset. Vi vil med litt ettertanke se på det protokollen forteller. Bare de 47 første sidene av protokollen er benyttet. De mange ledige sider sist i boka forteller med all ønskelig tydelighet at aktiviteten sank mot år 1980. På omslagssiden er det klistret inn en oversikt over utleiepriser. Det er skilt mellom leiere som hører menigheten til og leiere som ikke gjør det. Det skilles også mellom leie til møte og til fest. Å leie til fest er dyrere enn til et vanlig møte. Arrangører fra menigheten får leie Lillesalen for kr 18 til møte og til kr 40 til fest og Storsalen til kr 50 til møte og kr 65 til fest. Foreninger som ikke hører menigheten til, skal betale for Lillesalen kr 35 til møte og kr 50 til fest. Storsalen koster kr 60 til møte og kr 75 til fest. Disse nye takstene var vedtatt i styremøte 20. oktober 1965. Prislisten er høytidelig undertegnet av hele det daværende styre: Ole Bjørseth, Kirsten Enod, Alfred Leistad, Fridtjof Stubbraaten og Olav Wiksen. Dem skal vi komme tilbake til.

Det første styremøtet som er referert var den 25. juni 1964 og var det første møtet av et nyvalgt styre. Møtet behandlet fire saker og er høytidelig undertegnet av alle som var til stede. Det var Ole Bjørseth, Kirsten Enod, Sofie Dahl, Fridtjof Stubbraaten og O. Wiksen. *Sak 1/64* var valg av formann for 1964. Sokneprest Ole Bjørseth ble valgt til formann, mens den residerende kapellan i Lademoen, Fridtjof Stubbraaten, ble valgt til nestformann. *Sak 2/64* var om oppvarming av Lillesalen. Vedtak ble at det skulle undersøkes hva det ville koste å få elektrisk oppvarming der. *Sak 3/64* gjaldt spørsmålet om basar

eller fest til høsten til inntekt for menighetshuset. Det ble vedtatt å kalle sammen styrene for de ulike foreninger for å få støtte til arrangementet. I sak 4/64 besluttet styret å henvende seg til bedrifter innen menigheten for å be om gaver til menighetshuset.

På det neste møtet, 21. september 1964, gikk man i hovedsak videre med de sakene som var behandlet 25. juni. Festen ble fastlagt til 20. november. Møtet med formennene i menighetens foreninger skulle være den 29. september for å gjøre dem kjent med husets økonomi. Dette var nødvendig av flere grunner. Siden huset stod ferdig i 1887, hadde det jo vært et prinsipp at ordinære kristelige møter skulle få leie rom gratis. Husstyret skulle ved egne arrangementer samle inn det som trengtes. Ved å innføre leie brøt styret med dette prinsippet. En mindre avgift var innført tidligere, men den dekket ikke utgiftene til driften. På styremøtet den 21. september redegjorde vaktmesteren, August Næss, for det som ble betalt og hva hver møte kostet blant annet til oppvarming. Han beregnet at hvert møte i gjennomsnitt kostet kr 25. I tillegg kom eiendomsavgifter og renter på lån. Det er tydelig at de kommunale eiendomsavgifter begynte å bli tyngende, men det illustrerer også at det er vanskelig å skaffe nok inntekter uten at leierne betalte.

La oss følge styret i deres arbeid litt videre. I 1965 hadde styret sitt første møte 10. februar. Der ble formann og nestformann gjenvalgt for et nytt år. Klokker i Lademoen, Olav Wiksén, ble gjenvalgt som kasserer. Når staben i Lademoen kirke går igjen i de ledende styreverv så var det kanskje urimelig å vente at de skulle tenke særlig nytt og stå for drastiske tiltak for menighetshuset, men vi merker oss et vedtak på dette møtet. Organisasjonen "Norsk Luthersk Legmannsmisjon" hadde søkt om å få benytte huset til sine møter. Vedtaket ble: *"Norsk Luthersk Legmannsmisjon får leie lokale når det er ledig, ved henvendelse til vaktmesteren. Noe annet fast leieforhold kan ikke opprettes, da det kan komme i kollisjon med våre egne møter og fester."* Dette kan tolkes på to måter: Enten var huset så vidt opptatt med ulike møter i menigheten at noe fast leieforhold ble vanskelig, eller vedtaket viser en viss uvilje hos noen av styret mot å være for imøtekommende mot denne organisasjonen. Det er likevel mest rimelig å forstå det slik at huset var forholdsvis mye benyttet midt i 1960-årene.

Styret møttes normalt 2 ganger i året og det er tydelig at økonomien var et tyngende problem. På styremøtet 20. oktober 1965 blir det bestemt at det skal opptas et lån hos menighetspleien for å innfri en obligasjon til Nissens Arbeidshus. Lånets størrelse nevnes ikke. De tidligere refererte leiesatsene ble vedtatt på dette møtet. Dessuten lyder et vedtak at vaktmesteren vil utføre nødvendige reparasjoner av taket. Neste styremøte, 21. april 1966, gjenvelger de samme tre personer som året før. Sak 2/1966 lyder: *"Kassereren la frem regnskap for 1965 hvorav det gikk frem at vi pr. 1/1-1966 hadde til driften av menighetshuset kr. 5.553.37 for året 1966."* Neste sak gjelder de månedlige møter som Trondheim Indremisjon skulle holde. Styret vedtar å be

Indremisjonen betale oppvarmingen for sine møter. Utleie av lokale hadde jo tidligere vært gratis. Også dette møtet behandler et lån. Menighetsrådet blir bedt om, fra Menighetsbladets kasse, å betale tilbake til Menighetsstøstrenes Hjelpeforening et lån på kr. 2000. Styret vedtar også å be Nobø fabrikker om hjelp til huset og å be firma A. J. Nilsson om materialer. Gamle fru Nilsson og hennes mann hadde vært viktige støttespillere for huset i mange år.

På styremøtet 12. september 1966 leies huset ut fra 20/9 til 7/10 til Statens tuberkulinprøving og skjermbildefotografering for kr. 125.- pr. dag. Samtidig gis vaktmesteren en godtgjøring pr. dag på kr. 15.- for arbeidet med oppvarming og renhold. Også for 1967 blir de samme tre tillitsmenn gjenvalgt. På styremøtet 22. januar 1968 godtas et tilbud fra Berg & Wigum på påbudt utskifting av gammelt elektrisk anlegg i Storsalen på kr. 1500.-. Også i 1969 blir sokneprest Bjørset gjenvalgt som formann og klokker Wikseén som kasserer, men nå viker nestformannen gjennom mange år, res. kap. Stubbraaten, plassen for optiker Arne Helgesen. Det nye triumviratet ble så gjenvalgt flere år på rad. Nå leier Kristne Arbeideres Forbund Lillesalen til sine månedlige møter til kr. 30.- pr. gang. Fra styremøtet 1. september er det fristende å referere at vaktmesteren ble bedt om å økonomisere med den elektriske oppvarmingen.

b. Styrearbeidet fra 1970 til 1977

Noen få ganger refereres det hvor styremøtene ble avholdt og da var de holdt i Johanneskapellet i Lademoen kirke. Der var møtet 17. oktober 1969 da vaktmesterstillingen var ledig. Den ble utlyst i Adresseavisen og 5. november ble Johan Johansen innstilt som nr. 1 og som nr. 2 Arnfinn Svendsen. I referatet fra styremøtet i Johanneskapellet den 9. april 1970 heter det ganske karakteristisk: *"Det ble gjenvalg over hele linjen."* På styremøtet 15. september 1970 blir det vedtatt å rive de falleferdige bodene for koks og ved og vaktmester Johansen tok på seg å utføre arbeidet kostnadsfritt. På årsmøtet 25. april 1971 ble formann og kasserer gjenvalgt, men Roald Berg erstattet Arne Helgesen som nestformann. Flere ganger blir det vedtatt å forsøke å leie ut Storsalen til et firma dersom firmaet vil bruke den på en måte *"som vi finner akseptabelt for oss."*

Det første styremøtet i 1972, 10. mars, ble holdt i menighetshuset. Det ble også de følgende møter. 10. mars forelå det to søknader om fritak fra styreverv. Roald Berg ber seg fritatt fra styremedlemskapet og klokker Wiksén sier fra seg sitt mangeårige verv som kasserer på grunn av sviktende helse. Nå blir tre menn som ikke er ansatt i Lademoen prestegjeld, valgt til de tre sentrale verv. Harry Hartmann Dahl blir formann, Johan Rødsjø blir nestformann og kasserer blir Karl Hegge. 7. desember er neste styremøte. Fire saker behandles. Først refereres at Rødsjø har reparert plankegjerdet mot naboeiendommen i Fjæregata. Så drøftes *"privet- og toiletspørsmålet"*. Formannen får i oppdrag av kartlegge

alle rørledninger både i og utenfor huset. For det tredje drøftes utleie av den store salen og husets økonomi. Siste sak gjelder en fest til inntekt for huset 23. februar 1973.

Fra 7. desember 1972 til 8. oktober 1974 er det ikke referert noe styremøte. Den sistnevnte dato holdes et styremøte i Sjømannsveien 37. Der møtte Helgesen, Henriksen, Rødsjø og Hartmann Dahl. Nå har vaktmester Johansen etter fem års opphold og virksomhet i menighetshuset, valgt å si opp sin stilling. Det forelå en søknad om stillingen fra Per Hybertsen. Det vedtas å gi han stillingen fra 1/11-1974 så sant *"han har et almindelig godt skussmål fra arbeidsplassen"*. Det vedtas å kjøpe en gave sammen med diakoniforeningen til vaktmester Johansen og frue. Det har vært avholdt et loppemarked som innbrakte kr. 6000.- Som siste sak ble restaureringen av huset drøftet. Der heter det: *"Styret er av den oppfatning at spørsmålet om innredning av w. c. og garderobe, samt skifting av vinduer, isolasjon m. v. må skje som et ledd i en helhetsplan for rehabilitering av huset."* Tegninger av huset fra bygningssjefens arkiv er skaffet til veie og kontakt med arkitekt Romedal er etablert. Styret ønsker at en egen støtteforening for huset blir dannet. Man ønsker å utarbeide en plan for etappevis utbedring av huset. Dessuten ønsker styret å etablere et samarbeid med ungdomsforeningen for å få hjelp til rehabiliteringen.

Den 16. januar 1975 ble det holdt et styremøte i Lillesalen i Menighetshuset. Styret møtte sammen med arkitekt Romedal som la fram sine planer i to alternativer som ble drøftet. Videre var det enighet om å søke menighetsrådet om et tilskudd for hvert av årene 1974 og 1975 på kr 5000 per år. Også den 26. februar møtte styret i Lillesalen og fortsatte drøftingen med arkitekten som la fram endrete planer etter forrige møtes drøftinger. Etter grundig drøfting ble man enig om å legge planene fram for menighetsrådet med en saksframstilling ved formannen. Samtidig purres menighetsrådet om økonomisk støtte fordi man ikke har fått svar på sin søknad. Det reelle underskudd på driften i foregående år var på kr 6200.- slik at hele overskuddet av loppemarkedet, som var beregnet for neste år drift, gikk med til å dekke underskuddet. Videre drøftet styret utskifting av ødelagt takstein og takrenner. Den 23. mai var styret samlet i Sjømannsveien 37 for å drøfte gjennom den saksframstilling som skulle oversendes menighetsrådet ved dets formann Alf E Strand.

I 1976 ble det første styremøte, som blir betegnet som ekstraordinært, holdt hos fru Johanne Henriksen den 9. januar. Fra styret møtte bare vertinnen og Arne Helgesen. Den nye soknepresten, Bjørn Johan Sørensen, deltok som observatør etter anmodning fra styret. På grunn av det dårlige frammøtet ble man enig om å protokollere to punkter som man kaller et memorandum. For det første påtar Arne Helgesen seg å rekonstruere regnskapet for 1975 idet kassereren Karl J. Hegge døde siste halvår 1975. For det annet anmoder man menighetsrådet om midlertidig å ivareta styrefunksjonen med et bemyndiget

arbeidsutvalg med Arne Helgesen, Johanne Henriksen og Kristian Bekken. Styret håper at rådet vil ta saken opp på sitt første møte.

I protokollen følger så den siste innførselen, nemlig for et styremøte som ble holdt i Lademoen kirkes sakristi den 8. oktober 1976 med tre deltakere: Kristian Bekken, Arne Helgesen og Bjørn Johan Sørensen. Referatet er i fem knappe punkter og fortjenes å siteres fordi det forteller mye om situasjonen: ”1. Konstituering: På grunn av dårlig fremmøte ble en enig om å utsette denne saken til styret kan møte fulltallig. 2. Vaktmester ved huset sies opp, og lokalene blir å disponere for menighetshuset. 3. Husstyret ser på muligheten til å omdisponere leilighet til kjøkken, garderobe og toaletter for huset. 4. Ovn i lillesalen fjernes snarest. Arne Helgesen besørger dette. 5. Vaktmester skal kunne foreta innkjøp til huset på basis av rekvisisjon fra styret. Arne Helgesen”. Så skal vi se litt på to dokumenter. Det ene er en regnskapoversikt for 1977 fra Arne Helgesen av 22. februar 1978. Leieinntektene er kr. 1.570.- mens utgiftene er kr. 7.123.60. Samlet gjeld er kr. 21.220.20. En skal merke seg at en gjeldspost på kr 7.764.88 er eiendomsavgifter for 1976 og 1977. Det andre dokumentet av 9. juni 1977 er fra Trondheim kommune, Kemnerkontoret, med krav om rask innbetaling av eiendomsavgiften for 1976. Om avgiften ikke betales innen en måned blir det begjært avholdt tvangsauksjon på eiendommen Østersunds gate 1. Med synkende inntjening og stigende krav fra det offentlige fikk man kniven på strupen.

c. Hva skal menigheten gjøre med huset?

Omkring 1970 skrev daværende sogneprest Ole Bjørseth, som i mange år hadde vært formann i styret for menighetshuset, en kort situasjonsoversikt over aktiviteten i Lademoen menighet. Der heter det blant annet: ”Det er to forsamlingshus i menigheten. Lademoen kristelige ungdomslokale i Nedre Møllenberg 73 og Lademoen menighetshus, Østersunds gt. 1. Det er felles for disse lokaler at de er gamle og upraktiske. De fyller ikke kravene i dag. Dette gjelder i særlig grad Lademoen menighetshus. Begge ligger i utkanten av menigheten. Det er upraktisk og kostbart å holde to forsamlingslokaler i en menighet. Det er nedsatt en komite for å arbeide med denne sak.”

Det mangfoldige foreningslivet i Lademoen menighet gikk sin jevne gang. Det var både store og små foreninger for ulike formål så som misjon, sjømannsmisjon, sosialt arbeid og mye annet. Det var en rekke lokale foreninger i de ulike deler av menigheten i arbeid for å samle penger til menighetspleien og til støtte for menighetssøstrene (diakoniforeningene). En del av Lademoens mange foreninger hadde sine møter i Lademoen menighetshus. De mindre foreningene møtte privat på omgang hos medlemmene. Noen av de større møttes i menighetshuset. Stanser vi noe tilfeldig ved januar-februar 1974 så forteller menighetsbladet om noen møter i huset. Tirsdag 15. januar hadde

Menighetssøstrenes Hjelpeforening møte klokken 19. Denne foreningen møtte også tirsdag 29. januar og hadde altså sammenkomster hver annen uke. Torsdag 17. januar hadde Lademoen Diakoniforening møte klokken 18 samme sted og neste gang de møttes var torsdag 31. januar og deretter torsdag 7. februar. De kom altså sammen hver eller annenhver torsdag. Fredag 18. januar annonserte Lademoen kirkeforening sitt møte klokken 1930 og de kom så sammen igjen fredag 8. februar. Torsdag 10. januar hadde Lademoen mannsforening sitt julemøte i menighetshuset. Der var det tale av sokneprest Bjørn Sørensen, musikk ved herrene Jørgen Larsen og Oddvar Næss, gang rundt juletreet, god bevertning og lynutlodning. Dette er de møter i Østersundsgate 1 som menighetskalenderen oppfanger på dette tidspunktet. Disse foreningene var sentrale i menighetsarbeidet. Det var andre enn prestene som stod i spissen for dem.

Eiendommen i Østersunds gate 1 hadde nå stått til forfalls over en rekke år. De foreningene som hadde benyttet huset ble færre og bruken ble mer og mer sporadisk. Som vi så ovenfor oversteg utgiftene inntektene i 1976 og 1977. Og kommunen truet 9. juni 1977 med tvangsauksjon over eiendommen om ikke eiendomsavgiften øyeblikkelig ble betalt. Det var en akutt krise. Sokneprest og menighetsråd måtte gripe inn. Tvangsauksjonen ble avverget. I brev av 13. mars 1978 skriver menighetsrådets formann Ingeborg Harbo til Kemneren og ber om å få ettergitt eiendomsavgiften for 1976 og 1977. Det ville Kemneren ikke, men det endte med at Det kirkelige fellesråd i møte 26. mai 1978 bevilget kr. 12.205.60 til dekning av påløpt eiendomsavgift for årene 1976, 1977 og 1978.

Den 9. april 1978 valgte menighetens årsmøte nytt styre for Lademoen menighetshus på syv personer: sokneprest *Bjørn Sørensen, Elsa Almoås, Brit Olsen* (senere Skjelbred), *Sjurd-Folke Straume og Magne Sundsbø med Sverre Solberg som varamedlem*. De samme seks ble samtidig valgt til plankomitè for nytt menighetshus sammen med tre konsultative medlemmer: *Anders Bagøien, Carl Flock og Kåre Pettersen*. Av samtlige medlemmer var bare soknepresten medlem av det tidligere styret for menighetshuset. Soknepresten orienterte om situasjonen og hevdet at *"100-150.000 kroner er nødvendig for å unngå kondemnering av Menighetshuset i Østersunds gt. 1. Huset har stort sett ikke vært i bruk siste år. Driften er i henhold til vedtak i ferd med å nedlegges, og vaktmesteren flytter ut snarest."* Styret drøftet så muligheten for nye lokaler. Følgende forslag ble drøftet: *"Menighetshus i kombinasjon med samlingslokaler for Laugsands Aldershjem eller Lademoen hjem for gamle. Stripebebyggelse mellom Lademoen kirke og Lademoen skole, for å understreke et "kirketun"."*

Den 29. mai 1978 møttes Plankomitéen for nytt menighetshus fulltallig med ni personer for å inspisere Østersunds gate 1 og 3. Referatet er i åtte punkter. Det første slår fast at *"dessverre var huset preget av forfall."* For øvrig heter det at barnehagen var pusset delvis opp både inne og ute. Planene og riving av hus og omlegging av Innherredsveien ble drøftet. Kåre Pettersen framkastet

en tanke om å samarbeide med Lademoen skole om lokaler til menighetsbruk. I punkt 5 heter det: *”Flere mente at det vilde være forbundet med en viss fare for hærverk om det gamle menighetshus ble stående tomt når vaktmesteren flytter.”* Det ble drøftet utleie av en del av huset til lager uten oppvarming. Den kommunale prisnemnd hadde angitt leiepris til ca. 50-60 kroner per kvadratmeter per år. Soknepresten opplyste at telefonen i det gamle menighetshus ville bli overført til kontoret i kirken. Han opplyste også at han hadde fått en muntlig henvendelse fra kommunen om huset, men det sies intet om hva den gikk ut på. Advokat Flock hadde innhentet oversikter over heftelser for begge eiendommer i Østersundsgate.

Den 19. september 1978 er det et nytt møte i plankomiteen for nytt menighetshus der alle, unntatt Anders Bagøien, var til stede. Soknepresten tok for seg de tidligere nevnte forslag til nye menighetslokaler og føyde til at det kunne bli aktuelt å pusse opp ungdomsforeningens hus i Nedre Møllenberg 73. Likevel mente han at komiteen burde begynne å tenke i nye baner. Han *”lanserte ideen om å dele av kirken samt ta i bruk galleriet over kontorene. Det var forutsatt at delingen skulle skjermes enten ved opphenging av stoff som kunne trekkes til og fra, eller ved sammenleggbare lettvegger. Dessuten forutsettes det å legge kjøkken innenfor søndre søylegang, og at nordre søylegang benyttes som oppbevaringsrom for bord og stoler. Galleriet forutsettes frigjort for avtrappingen samt provisorisk senkning av taket og oppsetting av lettvegger. Anbudspris på alle disse forandringsarbeider var innhentet til en samlet sum av kr. 181.000.- ”* Referatet sier til slutt at *”Det er umulig for plankomiteen å tilrå eller frarå disse planene.”*

Det ser ut til at lite skjedde i tiden etter disse møtene. Fra 5. mai 1982 foreligger innkalling til et styremøte for Lademoen menighetshus den 12. mai hos Brit Skjelbred med en sak på programmet, nemlig innsetting av nye vinduer i huset etter et anbud fra K. Solem Snekkeri i Buvika på kr. 17.930.- I følge notatene fra møtet var bare tre til stede. I tillegg til Brit Skjelbred møtte Elsa Almoås og Terje Lindland. Notatene viser at tilbudet ble mottatt og dessuten er det avsatt kr 1.500.- til maling og dessuten flere mindre indre og ytre arbeider. Hvordan dette ble finansiert framgår ikke av notatene, men det synes som om det lysner for vedlikeholdet. To viktige skriv foreligger fra denne tiden. Det første er et brev av 26. april 1984 fra arkitekt Svein Rasmussen til menigheten om ni ulike muligheter for finansiering av opprustning av huset. Det andre er fra 23. april 1986. Da sender daværende formann i menighetsrådet, Toril Gjessing, en innkalling til styremøte for bydelshuset med befaring sammen med menighetsrådet. Den 16. september 1986 holdes det et møte med kommunen ved leder for byfornyelsesseksjonen Ivar Leivestad. Fra menigheten møtte sokneprest Sørensen og Brit Skjelbred. I referatet heter det at kommunen har midler til byfornyings tiltak på Lademoen som er et prioritert byfornyelsesområde. Det antydes at kommunen kan hende var interessert i å

kjøpe huset. Det heter videre: *”Selv ved flere mulige eier- og driverstrukturer for huset, synes det å være sjanser til å få støtte til istandsetting fra byfornyelsesseksjonen. Normal tilskottsprosent for miljøforbedringstiltak er ca. 80, men de 20 % som må dekkes av eieren kan være dugnadsarbeid, sysselsettingsarbeid... For at penger til fornyelse skal kunne bevilges, må de som skal stå for utbedringen, sende søknad... Leivestad anbefaler menigheten selv å fortsette som eier av huset. Drift kan f. eks. skje i samarbeid med bydelsutvalg, velforening o. l. Slikt samarbeid (som indikerer at huset har interesse for flere beboergrupper) vil kunne styrke sjansen for støtte til istandsetting (og trolig også driftstilskudd fra andre avdelinger i kommunen).”*

Brit Skjelbreds referat fra møtet slutter med å skrive at husstyret ikke vil gå videre med denne saken før menighetsrådet har vurdert resultatet av møtet og tatt stilling til hvilken rolle menigheten bør ha i oppussingen av huset.

d. Barnehageavdelingen ”Kråkerei” rykker inn.

Det som berget huset gjennom 1980-årene var utvilsomt at barnehagen tok det i bruk til en ny avdeling. Barnehagens styrer, Elsa Almoås, var levende interessert i å stelle og ta vare på det gamle bedehuset. I 1981 rykket en ny avdeling av barnehagen inn i huset. På grunn av stor tilgang på barn av vietnamesiske foreldre fant barnehagen det heldig å opprette en ny avdeling som ble gitt navnet ”Kråkerei”. Denne avdelingen var i huset til 1990 da den flyttet over til Østersunds gate 3. Andre etasje var bygd om og kunne romme hele to avdelinger. Ved flyttingen ble avdelingen ”Kråkerei” omdøpt til ”Harehuset”. I 1990 ble så huset stående tomt. Snart ble det tatt i bruk av bostedsløse og det ble et underlig liv der en tid fremover våren og sommeren.

F. Fra menighetshus til bydelshus 1986 - 1995

I 1986 var det hundre år siden Bakkestrandens bedehus ble tatt i bruk. Det hadde jo normalt vært tid for en jubileumsfest, men huset stod der med tydelige forfallstegn. Det inspirerte ikke til noen feiring. Eierne hadde mange tanker om huset. Mange var pessimistiske. Tanken gikk fra riving eller salg eller alternativt til nødvendig eller full rehabilitering. Problemet for dem som ville beholde og stelle huset, var finansieringen.

a. Situasjonen omkring 1990

En viktig aktør i miljøet i og omkring Østersunds gate 1 var *Lademoen Velforening*. Den ble stiftet den 26. oktober 1989. På sett og vis var den en videreføring av Lademoen og Voldsminde velforening som sovnet inn ti år tidligere. *Lademoen Servicesentral* hjalp til med å starte velforeningen på nytt. Den nye foreningen ville konsentrere seg om områdene nord for Innherredsveien og Mellomveien med Lillebyområdet i tillegg. Foreningen vedtok i 1990 et handlingsprogram i ti punkter som det er verd å se litt nærmere på: 1. Motorvei øst ønskes lagt i tunnel forbi hele Lademoen. 2. Et parkeringshus ønskes reist sentralt i boligområdet. 3. Inn- og utkjøring foreslås lagt til de vestlige delene av Lademoen for å redusere intern gjennomkjøring. 4. lyder slik: "*Lademoen Menighetshus må sikres mot forfall og riving. Dette er et viktig historisk minnesmerke, som må kunne utnyttes til aktiviteter som kommer bydelen til gode (f. eks. bydelshus).*" 5. Det ønskes oppsatt plantekasser og stein som gjør det lettere fremkommelig for fotgjengere og hindrer bilene å kjøre for fort. 6. Det kreves fast snøbrøyting og fjerning av hindringer som gjør gatene ufremkommelige. 7. Man vil kjempe for å hindre nedlegging av Lilleby skole. 8. Man vil sikre Lademoen skole fra nedlegging. 9. Man ønsker rehabilitering av den gamle boligmassen. 10. "*Fasader og uteområder trenger ytterligere rehabilitering. Vi ønsker støtte til fasadeoppussing og mer intim gatebelysning. Et nyoppusset og nymalt Lademoen vil vise folk hvor vakre fasader som finnes i strøket.*" Ser en på endringene som har skjedd siden 1990 så var dette et program som hadde fremtiden for seg. Tre kontaktpersoner i 1990 var Tore Wiger, John Peder Denstad og Anne Værnes. Både den gang og senere ble foreningen til stor verdi for miljøet.

Den 30. mars 1989 hadde sivilarkitekt Tore Wiger oversendt en tilstandsrapport til menighetsrådet i Lademoen. Per Øverland skriver på vegne av menighetsrådet til Velforeningen og sier at rådet er "*interessert i å drøfte med Velforeningen en eventuell benyttelse av huset til glede for beboerne i strøket*". Også en annen henvendelse kom om bruken av huset. Det var en forespørsel fra *Den nyapostoliske kirke*. Byrådet for denne kirken holdt til på

Trolla og ønsket å etablere seg i Østbyen. Menighetsrådet var villig til å drøfte en eventuell overtakelse av Østersunds gate 1 som kirke for denne menigheten, men det ble til at de oppførte sin nye kirke i Gamle Kongevei 1.

Midt oppe i disse forhandlingene skjedde det dramatiske ting med menighetshuset. Vandaler brøt seg inn en natt i juni måned. Hærverket endret med et slag tilstanden for huset. Den 15. juni leverte menighetsrådets formann, Per Øverland, en anmeldelse til politiet for innbrudd og hærverk i Østersunds gate 1. I anmeldelsen heter det: *”Så snart jeg som menighetsrådets formann ble kjent med at uvedkommende hadde brutt seg inn i huset, dro jeg dit for å få oversikt over skadene, mandag 11. juni 1990 kl. 09.00. Jeg fant bakdøren brutt opp og inne var alt i et eneste kaos. Alt var endevendt, knust og strødd utover. Blant annet var en stor dunk maling helt utover gulvet. Lamper, vinduer og lyspærer knust. Huset var i øyeblikket ikke i bruk etterat Lademoen barnehage flyttet ut i vår. I storsalen var et stort antall pappesker med klær, sko og bøker til loppemarked lagret.”* Det som ikke er nevnt i anmeldelse er at taket lekket og mye var vått. Det verste var likevel at de hadde slått mye i stykker. Særlig hadde det gått ut over det gamle, fine orgelet på galleriet. Der hadde de revet ut hver enkelt orgelpipe, knekt den og kastet den ned i salen. For i alle fall å få erstatning fra forsikringsselskapet for orgelet ble anmeldelsen levert. Forsikringsselskapet innvilget kr 70.500.- som erstatning for orgelet. At den ikke ble større skyldtes at hele interiøret var shabby.

Det var ikke bare Velforeningen og menigheten som var interessert i å stelle og bevare det gamle bedehuset. Også kommunen så verdien av huset for den lokale befolkningen og miljøet i bydelen. Dette kom til uttrykk i to prosjekter som kom i gang i 1990-årene. Det første var AKS-prosjektet og senere TON-prosjektet. Se nedenfor. Før vi presenterer disse prosjektene, kan vi peke på tendenser i byutvikling på denne tiden. Lenge skulle byene moderniseres. Det vil si at mye gammelt skulle bort og nytt skulle bygges. Det ble vedtatt reguleringsplaner som disponerte arealer til boliger, industri og friarealer med stadig større områder til infrastruktur som veier, bruer, baner og mye grunn til utvidelser og til fri sikt for trafikken. I mange norske byer forsvant mye gammel og egentlig verneverdig bebyggelse. Også fordelingen av boliger og industri til ulike områder fikk sine skyggesider som ”sovebyer” og store industriområder uten mennesker store deler av døgnet. Store bysentrer ble uten boliger og derfor temmelig døde til sine tider. Store byer i utlandet fikk dette i stor grad. Reaksjonen kom. Mot slutten av århundret var det større forståelse for gamle hus og gamle strøk med blandet bebyggelse. Man ønsket å bevare, pusse opp og fornye slike strøk. Dette kom Lademoen til nytte selv om utviklingen og forfallet hadde gått sørgelig langt.

La oss så se nærmere på de to prosjektene AKS og TON. AKS-prosjektet kom først i gang og var et samarbeidsprosjekt mellom flere etater i Trondheim kommune. AKS står for aktivitet, kontakt og samarbeid. Formålet var å gjøre det

bedre å være barn og ungdom i en bydel som var preget av støy og støv fra en stadig tettere og tyngre trafikk. Bydelen hadde mistet flere viktige institusjoner så som brannstasjon, politistasjon, jernbanestasjon og flere industribedrifter og stod i ferd med å miste begge de store skolene sine og dessuten postkontoret. Hovedinnsatsen i AKS skulle gå mot barn og unge, men man innså at også de voksne måtte trives om barna skulle ha det bra. Derfor ville prosjektet interessere seg for dagliglivet til alle beboere på Lademoen. Stikkordet aktivitet uttrykte ønsket om å styrke det som fantes og forsøke å utvikle nye tiltak. Stikkordet kontakt pekte både på kontakten mellom barna og mellom barna og de voksne og eldre. I tillegg ville en bedre samarbeidet mellom befolkningen og kommunen og med frivillige og offentlige organisasjoner.

De to lederne for prosjektet var Randi Eggen og Per Arild Moen som hadde kontor på Lilleby skole. De gav i 1990 ut et hefte, *Kjenner du Lademoen - ditt nærmiljø?*, som var en fin oversikt over institusjoner og virksomheter i bydelen. Det gis informasjon om ikke mindre enn 32 aktiviteter fra store, etablerte institusjoner som biblioteket, eldresenteret og kirken til mindre så som Cirka teater, Uffa og to motorsykelklubber. Flere av de omtalte aktivitetene er senere nedlagt eller flyttet ut av Lademoen så bydelen ble fattigere. Bydelshuset er naturlig nok ikke nevnt fordi det var i sitt dypeste forfall.

b. Ytre rehabilitering fra 1991

Et hus som ikke er i jevn bruk og ikke stelles jevnlig, forfaller uhyggelig raskt. Det over hundre år gamle, store trehuset i Østersunds gate 1 var svært utsatt for vær og vind og andre truende farer.

Omkring 1990 var det gamle bedehuset et sørgelig syn av forfall. Ved regn dryppet det gjennom taket som var blitt utett. Hærverket i juni er nevnt ovenfor. Ved hjelp av ulike offentlige midler ble huset satt i stand og tatt i bruk som bydelshus, men fortsatt med Lademoen menighet som eier. I *Menighetsblad for Lademoen* nr. 6/1991 leser vi under overskriften "Lademoen, menighetshus - til heder og verdighet igjen. At det skjer noe på Lademoen, er menighetshuset et lysende eksempel på. Denne spesielle bygningen som både er et landemerke i bydelen og et kulturminne, har betydd mye for flere generasjoner lamonitter, synes for kort tid tilbake å være tapt for all framtid. Forfallet grein i mot oss. Hver for oss hadde vi heller ikke muligheter til å foreta de nødvendige redningsoperasjoner. Men mange nok så hva som skjedde med bygningen. Dette satte i gang en prosess. Første skritt er nå tatt for å redde bygningen. Gjennom et samarbeid mellom menighet, bolig- og byfornyelseskontoret i Trondheim kommune og AKS, har vi greid å skaffe til veie midler for Lademoen bydelshus i 1991 til å sette huset i stand utvendig.

Disse midlene kommer fra statlig hold. Lademoen er valgt ut som en prosjektbydel i et større tverrdepartementalt prosjekt. Dette arbeidet dreier seg

om utbedringer av bygninger og uteområder, bedre trafikkforhold, skape møteplasser og styrke nærmiljøet både fysiske og sosialt. Det er fem bydeler i fire norske kommuner som er valgt ut i dette prosjektet som går under betegnelsen TON for Trafikk Oppvekst Nærmiljø. På Lademoen er TON-prosjektet knyttet opp til AKS ved at den lokale TON-kontakten også er AKS-medarbeider. I tillegg til utbedring av menighetshuset er det flere delprosjekter på gang i bydelen som utbedring av skolegården på Lilleby skole, fotgjengerundergang i Innherredsveien ved "Petters Drive in" og gang- og sykkelvei langs Jarleveien.

Menighetshuset er reddet som bygning, men hva skal vi bruke huset til? Det er inngått en intensjonsavtale mellom menigheten og Trondheim kommune som i korthet går ut på at huset skal brukes til bydelsformål. Dette er det eneste som er bestemt. I tiden framover ønsker vi at befolkningen på Lademoen kommer med forslag og idéer til hva vi kan bruke huset til. Bydelens befolkning, lag og organisasjoner vil i løpet av høsten bli invitert til en idédugnad på hvordan vi kan bruke huset til Lademoens beste. Per Arild Moen, bydelskontakt for TON.

Her ble tanke fulgt av handling. Det ytre måtte nødvendigvis komme først. Et hus med utett tak er særlig utsatt for forfall. Det store taket med store, firkantete skiferheller og med råte i troet under, ble særlig arbeids- og kostnadskrevenne å få satt i stand. Deretter kom den indre oppussingen. Den store salen med den store takhøyden var særlig krevende å pusse opp.

c. Indre rehabilitering og ombygging.

Både ved bygging og rehabilitering av hus går det erfaringsmessig mer tid til innredningen enn til ytre vedlikehold og eksteriøret. Slik også her. Det ytre rehabiliteringen måtte gjennomføres om huset skulle reddes fra undergang. Oppussingen av interiøret og ominnredning av rom til fremtidig bruk tok mer tid av flere grunner. For det første måtte en bli enig om hva den fremtidige bruken av huset skulle bli. Hva skulle en innrede huset til? Dernest skulle det nye interiøret planlegges og tegnes. Siden naboen var en barnehage og huset selv i lang tid hadde vært brukt som barnehage, var det naturlig å tenke inn en slik avdeling. Tegninger av 12. november 1991 viser at en barnehage var tenkt som en viktig leietaker. Den 21. februar 1992 sendte arkitekt Harald Dragland en kort, men innholdsrik søknad til kommunens byggesakskontor der også barnehagen er et viktig element. Kopi av søknaden gikk til de tre aktører i oppussingen, nemlig Lademoen menighetsråd, Trondheim kommune, Bolig- og byfornyelsesseksjonen og Lademoen Velforening.

Søknaden forteller så mye at den fortjener å siteres: *"Vi søker med dette byggetillatelse for tilbygg til Østersunds gt. 1. Bygningen tenkes disponert som bydelshus for Lademoen med lokaler for barnehage (1-avdelings med 18 barn), bydelskafé og flerbrukssal for ulike arrangementer. I forbindelse med etablering*

av barnehage blir det nødvendig å øke arealet med tilbygg på 7 m² i forbindelse med inngangsparti mot sør. Tilbygget blir en forlengelse av eksisterende trapperom. Likeledes er det planlagt tilbygg for stollager på 15 m² i forbindelse med sal. Eksisterende sakristi utvides mot nord, og disponeres til bydelskafé for Nedre Lademoen. Alle utvendige veggflater paneles med stående, profilert panel som eksisterende bygg. Nye takflater belegges med Alta-skifer i samme format som på eksisterende tak” Allerede 12. mai samme år kom kommunens godkjenning. Det eneste forbehold gjaldt barnehagen. Det som var godkjent var rom til barnehage, men opprettelse av en slik avdeling forutsatte en egen tillatelse.

Det ble en kostbar rehabilitering. Selv om prisstigningen gjør at folk lett glemmer verdien av pengesummer noen få år tilbake i tiden, skal vi gjengi de summer rehabiliteringen kostet i 1990-årene. Her er listen over utgiftene år for år:

Anleggskostnader 1991	kr 606.422.00
Anleggskostnader 1992	kr 1.257.773.00
Anleggskostnader 1993	kr 671.857.70
Anleggskostnader 1994	kr 224.225.66
Anleggskostnader 1995	kr 22.354.00
Tårn og gulv i 1997	<u>kr 270.124.30</u>

Sum kr 3.052.756.66

Sett på bakgrunn av de summer styret opererte med i de siste årene huset ble drevet som menighetshus forstår vi at det nå var snakk om en ny tid og om langt større midler.

d. Huset tas så smått i bruk igjen og andelslag stiftes

Rehabiliteringen pågikk over flere år. Først ble det ytre og deretter det indre pusset opp. Lenge før oppussingen var ferdig begynte man så smått å benytte huset igjen, men det var slett ikke enkelt å få alt til å gå rundt. Det måtte komme på plass en driftsorganisasjon. Dessuten måtte huset fylles av betalende aktører. Den 18. februar 1993 ble *Andelslaget Lademoen Bydelshus* dannet. Forut hadde det gjennom et års tid foregått sonderinger om interessen for et bydelshus. Sonderingene pekte ut et andelslag som en nærliggende organisasjonsform. Eieren, Lademoen menighet, skulle leie huset ut til andelslaget som så skulle stå for driften. Huset skulle være åpent for så mange og varierte aktiviteter som mulig, særlig for befolkningen på Lademoen.

På det konstituerende møtet ble det valgt et interimsstyre på seks personer med tre av hvert kjønn. Det skulle fungere fra den konstituerende

generalforsamlingen og fram til en ekstraordinær generalforsamling 11. oktober 1993. Det er viktig å se på hvilke samarbeidspartnere interimsstyret styret representerte. Det var: *Leiv Arild Andenes Jacobsen* fra Lademoen menighet, *Nina Gjølgasæter* fra Barnekunstsolen, *Lise Hovik* fra Trondheim kommune, avdeling for kirke, kultur og fritid (KKF), Lademoen bydelsteater, *Torbjørn Lauritsen* fra Trondheim kommune, Bolig- og byfornyelseskontoret, *Barbro Stordal* fra Containercompagniet og *Tore Wiger* fra Lademoen Velforening. Interimsstyret hadde 12 møter i sin funksjonsperiode. Det hadde som sin primære oppgave å få aktivitetene i huset inn i fastere former. I følge årsmeldingen for 1993 greidde styret ikke å nå dette målet "av ulike årsaker".

På den ekstraordinære generalforsamlingen i oktober ble det valgt et nytt, ordinært styre der få fra interimsstyret fortsatte. Det nye styret så slik ut: *Leiv Arild Andenes Jacobsen* fra Lademoen menighet ble formann og kasserer, *Tore Angeloff* fra Lademoen Servicesentral ble nestformann, *Lisbeth K. Pettersen* ble sekretær, *Lise Hovik* fra Trondheim kommune, KKF, Lademoen bydelsteater, *Ove Andreassen* fra Lademoen Velforening og *Olav Krangnes* som varamedlem. Ove Andreassen flyttet fra Lademoen i november og ble erstattet av Tore Wiger etter nyttår. Lise Hovik fikk permisjon fra sin stilling ved nyttår og ble erstattet i styret av sin vikar ved Bydelsteateret, Tone Øren. Styret hadde 8 møter i 1993. Ved årsskiftet hadde Lademoen Bydelshus A/L 17 andelshavere. 11 var fordelt på lag og organisasjoner mens 6 var personlige eiere. Dette tallet ble nesten fordoblet i de to første månedene av 1994 fordi det ble drevet aktiv markedsføring av andeler. Huset hadde tre faste brukere i tillegg til vaktmesteren.

I årsmeldingen til generalforsamlingen 10. mai 1994 er det tydelig at økonomien er et problem. Regnskapet viste et underskudd på kr 3.783.-. Den største utgiftsposten var elektrisk strøm. Den var på kr 50.000.- og skyldtes særlig driften av ventilasjonsanlegget. På grunn av innbetaling av andeler gikk det likevel rundt. Styret hadde det håp at det skulle rette seg utover i 1994 etter hvert som huset kom mer i bruk og inntektene kunne øke. Dersom det ikke skjedde, måtte styret vurdere drastiske virkemidler. Utleieprisene som var fastsatt ved starten av 1993, var tilpasset de økonomiske rammene på det tidspunktet. Nå var det blitt for lave om man skulle greie det utgiftsnivået man nå hadde nådd.

Et avsnitt i årsberetningen er talende: "Økonomisk har laget slitt tungt det første året, ikke uventa til å vere eit oppstartingsår. Dette skuldast for det meste at huset nesten ikkje fekk leigeinntekter på grunn av at det pågjekk oppussing i huset det meste av året. Formelle ting som bruksavtalar, husordensregler og rutiner kring utleige vart det ikkje prøvd rydda skikkeleg opp i før på slutten av året, og det skapte frustrasjon hos dei faste brukarane av huset. Det vart etter kvart eit stort problem at ingen var ansvarleg for den daglege aktiviteten i huset. Styret utnemnde difor Line Ødegård (Lademoen Servicesentral) til dagleg

leiar for bydelshuset for resten av oppussingsperioden, som bindeledd mellom styret og brukarane, og med særskilt ansvar for all utleige av huset. Styret takkar henne for innsatsen.” Årsmeldingen avsluttes slik: ”Styret takkar for tilliten i den perioden som har gått, og gir ei varm takk til dei som har gjort huset til det det står fram som i dag, og til alle som har vore med på å halde huset i gang så langt. Ei spesiell takk går til Lademoen servicesentral, som har fullført det som stod att av snekringsarbeid frå sommaren av, og til Lademoen sokneråd, som har vore til stor hjelp det første driftsåret.” På generalforsamlingen ble det orientert om nye utleiepriser fra 1. mai 1994

G. Bydelshuset i prosjektenes tid fra 1995 til 1999

Rehabiliteringen av det forfalne huset var ennå ikke fullført i 1995. Likevel var det, som vi har nevnt, for lengst tatt i bruk igjen. Planen var at anlegget skulle tas i bruk så snart som mulige og etter hvert bli et fullverdig kulturhus og et møtesenter for lokalbefolkningen. Planene for bruken etter oppussingen hadde vært mange, men ingen kunne jo med sikkerhet vite hvorledes interessen skulle utvikle seg. Noe som hadde stor plass i de første planene falt helt ut. Det var blant annet planen om å bygge om den gamle vaktmesterdelen og den lille salen til lokaler for en egen barnehage eller barnehageavdeling. Rom for barnehage hadde en fremtredende plass i de første sett med tegninger som ble utarbeidet og som fikk foreløpig godkjenning, men det ble ikke av interesse for naboene å ta i bruk bydelshuset til en barnehageavdeling likevel.

1990-årene var prosjektenes tid hos offentlige myndigheter. Tre ulike prosjekter fikk stor betydning for Bydelshuset. To av dem er nevnt ovenfor, AKS- og TON-prosjektene. I siste halvdel av 1990-årene kom det tredje prosjektet, Agenda 21.

a. Agenda 21

Det var både økonomiske og politiske grunner for myndighetenes klokkertro på verdien av å sette i gang bestemte prosjekter. Et prosjekt er gjerne et klart tidsavgrenset tiltak som skulle gjøre vei i vellinga på et viktig samfunnsområde med relativt store midler over en kort tid. Politikerne tok fatt i populære emner som folk gjerne så det ble gjort noe med raskt. Et av disse temaene var nedslitte og fattige bystrøk. Det var en skam i velferdsstaten at vanskeligstilte mennesker klumpet seg sammen i gamle og forfalne bystrøk, ghettoer. Det var nok til forskrekkelse for mange hvor dårlig det stod til mange steder i det moderne Norge. Også i Trondheim ble det gjennomført undersøkelser som viste at levekårene på Lademoen var på linje med noe av det dårligste i Oslo. Det måtte tas et skippertak! Alle de tre prosjektene som ble satt i gang i vårt område hadde dårlige levekår som bakgrunn. AKS-prosjektet var et kommunalt tiltak der flere etater fikk i oppdrag å gå sammen for å bedre levekårene her. Aktivitet, kontakt og samarbeid skulle utvikles mellom myndigheter og befolkning for å bedre forholdene. For Bydelshuset var det et lykketreff at det ble tatt ut til rehabilitering for å være et viktig treffsted for ulike aktiviteter. AKS hadde sitt kontor i Bydelshuset. TON-prosjektet var et statlig initiativ der noen få områder utover landet ble tatt ut. Det varte fra våren 1991 til ut året 1994, altså nesten fire år. Trafikk, oppvekst og nærmiljø skulle settes i sentrum for å forbedre forholdene på disse tre feltene. Også TON-midler gikk til Østersunds gate 1. Prosjektet Agenda 21 var egentlig et internasjonalt tiltak og

er kanskje det mest interessante når en ser på formålet og resultatene noen år etter. På Lademoen varte dette prosjektet fra 1. januar 1998 til 30. juni 1999, altså i 1 ½ år. Også fra dette prosjektet gikk noe til bydelshuset.

Agenda 21 startet på FN's toppmøte om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i 1992 der slagordet "bærekraftig utvikling" ble utformet. De vedtok en handlingsplan for det 21. århundre og kalte den Agenda 21. Man hadde innsett at verdenssamfunnet hadde et overveldende stort miljøproblem. Verdens ledere visste simpelthen ikke hva de skulle gjøre for å møte dette problemet. De appellerte blant annet til alle verdens kommuner om å finne veier fram til bærekraftige samfunn hver på sitt sted. Konferansen hadde også andre vedtak som vi ikke har plass til å berøre her. 15 år etterpå med stadig økende miljøproblemer ser en hvor tafatte verdens ledere var i 1992. På Lademoen kom noe godt ut av tiltakene, men det er verdt å merkes seg følgende uttalelse i sluttrapporten fra år 2000 s. 16: *"Arbeidet med Lokal Agenda 21 på Lademoen har mildt sagt vært utfordrende. Lite har gått på skinner. Vanskeligheten består i å få folk til å tro på at de blir hørt og til å tro på at Lademoen Servicesentral ikke blir lagt ned igjen. Derfor er det blitt satset mye på sosiale arrangementer for å spre informasjon om både Lademoen Servicesentral og Lokal Agenda 21."*

Her er nevnt Lademoen servicesentral. Den må vi se nærmere på. Midt på 1990-tallet ble det opprettet en frivillighets- og servicesentral i Innherredsveien 54. Den sorterte under kommunens avdeling for pleie og omsorg, men kom senere under sosialkontoret. Der arbeidet 10 langtidsledige som på mange måter gjorde en flott jobb. Tidlig i 1996 kom Åse Karin Aune som den første fast ansatte og som leder av *Lademoen Servicesentral (LSS)*. Hun arbeidet ut året 1997, men da ble den nedlagt et års tid. I 1998 ble LSS opprettet på nytt. I 2004 ble LSS nedlagt igjen, men heldigvis videreført i en ny form som en del av det kommunale tiltaket *Arbeid og kompetanse* i de samme lokalene.

b. Året 1995. Driften kommer i god orden.

Referatet fra andelslagets generalforsamling i 1995 er kortfattet. Der var 8 stemmer representert, derav to fullmakter. Både referatet fra generalforsamlingen i 1994 og regnskapet for 1994 ble godkjent. Det samme ble budsjettet for 1995. De som underskrev protokollen var Bernt Wangberg som representerte Ringnes E. C. Dahls bryggeri og Jan Fredrik Pindsle som representerte Bydelsteatret. Odd Wigum fra Lademoen menighet ledet møtet. Bruken av huset dette året skulle bli retningsgivende for flere år fremover så det er naturlig å ta fram årsberetningen for 1995 fra styret for Andelslaget Lademoen bydelshus. Den er datert 19. februar 1996 og ble lagt fram for årsmøtet i bydelshuset 7. mai 1996. I 1995 bestod styret av fem medlemmer med

et varamedlem. Formann var *Odd Wigum* som representerte eiersiden, Lademoen menighet. Sekretær var *Lisbeth K. Pettersen* som var privat andelshaver. Som kasserer fungerte *Leiv Arild Andenes Jacobsen* som også var privat andelshaver. Han var i tillegg også aktiv i Lademoen menighet. To var vanlige styremedlemmer. Det var *Just A. Swendsen* som representerte Lademoen Velforening, og *Gisle Haugan* som var privat andelshaver. Varamedlem var *Kristin Jørgensen*. Hun rykket senere opp som styremedlem fordi Lisbeth K. Pettersen måtte be seg fritatt på grunn av sin arbeidssituasjon. I 1995 hadde styret 9 møter og behandlet 44 saker. Etter årsmøtet i 1996 konstituerte styret seg med de samme medlemmer som tidligere. Det er ofte et godt tegn at det er lite utskifting i et styre. Eneste endring var at Just A. Swendsen ble valgt til nestformann.

Årsberetningen har to punkter ut over sammensetningen av styret, nemlig om utleieforholdene og økonomien. Om utleien sies det: *"Lademoen Servicesentral (LSS) leier kontoret i bydelshuset. 1. april 1995 ble underskrevet kontrakt med LSS, hvor de tar ansvaret for driften av Lademoen bydelshus med gjensidig oppsigelse på en måned. I begynnelsen av 1996 vil LSS flytte til andre lokaler, og da er kontorlokalene ledige for utleie. Vaktmesterleiligheten i bydelshuset er leid ut til rimelig pris da det inngår vaktmesterforpliktelser i leieavtalen etter kontrakt. Lademoen bydelsteater og Barnekunstsolen er faste leietakere og betaler en redusert leiepris ved leie av storsalen og lillesalen. AKKS har også hatt avtale om leie på samme vilkår. Det har vært økende korttidsutleie av lokalene utover året. LSS har hatt ansvaret for denne virksomheten ut fra avtalen. LSS har også hatt ansvaret for kaféenheten for korttidsutleie og for å holde åpen kafé i størst mulig grad. Ved årets begynnelse var det Harald Fredriksen som drev kafeen, men dette opphørte like på nyåret. Sluttoppgjøret med han medførte en del problemer for kasserer, men dette er nå brakt i orden. LSS inngikk så en avtale om kafédrift med Ali Bayati og Ann Inger Breivik, men utpå sommeren opphørte også denne virksomheten. Det viser seg altså vanskelig å få til en stabil kafédrift i huset, i alle fall vil det kreve en del tid til å etablere driften.*

Våren 1995 var 5 sosionomstudenter fra Sosialhøgskolen utplassert i bydelshuset med Gisle Haugan som veileder og kontaktperson. Målsettingen for gruppen var å gjøre Lademoen bydelshus bedre kjent for beboerne i nærheten. Gruppen var meget aktiv og gjennomførte blant annet markedsdag i huset med salg av varer og med åpen kafé, noe som fikk meget god mediedekning. Den fikk bedrifter i området til å tegne andeler i bydelshuset, arrangerte idédugnad med dem som jobbet i huset og organiserte dugnad i huset med delvis maling av vegger i storsalen. Prosjektet ble meget vellykket. I mars arrangerte Lademoen Menighet et åpent møte med orientering om bydelshuset og diskusjon om bruken. På møtet var også musikkinnslag og menigheten plasserte et piano i huset til utlån. Det er positivt for driften at det er piano i bydelshuset, så styret

takker for dette. I forbindelse med dette møtet ble det bevilget fra kommunen kr. 9.000.- til kunstnerisk utsmykking, noe som ble benyttet til oppussing av orgelkassen. Av andre åpne arrangement kan nevnes at LSS, bydelsteatret og barnekunsts skolen hadde markedsdag i desember.”

Regnskapet for 1995 viste at inntektene var blitt større enn budsjettet. Styret hadde søkt og fått fra kommunen et tilskudd på kr 15.000.- av midler for forsamlingshus. På grunn av problemer med drift av kafeen ble det en svikt i leieinntektene derfra. Det hadde også vært utgifter til å gjøre opp gammel gjeld i forbindelse med kafeen. Vedlikeholdsutgiftene var også større enn beregnet og styret forventer økning av nødvendig vedlikehold. Det er jo tross alt en mer enn hundre år gammel bygning. Styret hadde opparbeidet en større kortsiktig gjeld hos Lademoen menighet fordi den forutsatte husleien dit ikke var blitt betalt på grunn av sviktende inntekter. Styret gjør helt klart at den daglige drift av huset er helt avhengig av innsatsen fra LSS til utleie og tilsyn. Derfor slutter årsberetningen med å takke LSS og uttrykke ønsket om at ordningen må fortsette inn i framtiden.

c. Året 1996. Lademoen servicesentral flytter til Ladejarlen.

Den 7. mai 1996 ble det avholdt generalforsamling i bydelshuset klokken 1900-2100. Årsmeldingen som ble lagt fram, er allerede nevnt ovenfor. En del av oppgaven for et årsmøte er å se på det som skjedde det foregående år. Derfor skal vi også her se litt på årsmeldingen for året 1996 som ble lagt fram for årsmøtet i 1997, datert 3. mars 1997. LSS flyttet ut av sine kontorer på bydelshuset og Aktivt Kvinnelig Kultur Senter (AKKS) flyttet inn ved årsskiftet 1995/96. Vaktmesterleiligheten ble utleid som tidligere og den faste vaktmesteren, P. A. Ellingsen, kom tilbake i mai måned. AKKS, Bydelsteateret og Barnekunsts skolen var hele året faste leietakere og betalte en leiepris på kr 25.- per time, men Barnekunsts skolen fikk etter søknad gratis leie fordi LSS var administrativt ansvarlig for den. Vienoula Røe med kurs i magedans var fast leietaker gjennom hele året til en timepris på kr 100. Det var en økning i utleie for huset sett under ett. Statistikken viste en økning av utleie til kurs, konferanser, seminarer og utstillinger, mens utleie til selskaper gikk ned. Kafelokalet var ikke brukt til kafé, men ble utleid i likhet med den lille og store salen. Huset ble benyttet ved flere åpne dager for nærmiljøet så som til barnedag, brukmarked og til kunstutstillinger for Barnekunsts skolen. Eieren, Lademoen menighet, brukte huset ved én anledning.

Økonomien viste en økning i forhold til budsjettet. Leieinntektene alene viste en økning på ca. 35 % i forhold til foregående år. Regnskapet måtte sette opp et tap på kr 10.000. Det skyldtes ubetalt leie fra lang tid tilbake og måtte anses som tapt. For å sikre seg mot ytterligere tap ble rutinene for utleie lagt om i løpet av året. Kommunen gav også dette året en driftsstøtte på kr 15.000.

Likevel var egenkapitalen fremdeles negativ. Fortsatt var det gjeld både til kommunen og menigheten. Gjelda til Lademoen menighet økte fordi det heller ikke i 1996 var mulig å betale den avtalte husleien. Av vedlikehold ble gulvet i storsalen slipt og lakket. Det ble også investert i mer utstyr til kjøkkenet. Styret hadde i 1996 4 styremøter og behandlet 19 saker. Leder var *Gisle Haugan* og nestleder *Per Arne Pedersen*. Styremedlemmer var *Morten Ulrik Anker* og *Trude Midtgård*. Varamedlemmer var *Bernt Wangberg* og *Leiv Arild Andenes*. Både Haugan og Andenes bad om å bli løst fra sine verv i løpet av høsten. Per Arne Pedersen rykket opp som leder den 23. desember og Bernt Wangberg ble da fast medlem. Leiv Arild Andenes Jacobsen sluttet som kasserer ved slutten av året.

LSS hadde hele året ansvaret for utleie og drift av huset. På styremøtet 18. november 1996 ble det vedtatt at LSS skulle overta som regnskapsfører. I et brev av 26. samme måned peker lederen av LSS, Åse Karin Aune, på et problem med følgende ord: *"Oppgavene i forhold til bydelshuset vil bli ivaretatt så lenge situasjonen ved servicesentralen er slik den er nå. Når det skjer endringer i f. eks. arbeidsforholdene for Einar Andersen og meg vil det kunne gi konsekvenser for bydelshuset. Som kjent er Einar Andersen ansatt på KAJA-midler. Normalt betyr dette en avtaletid på 10 måneder med en ukes oppsigelsestid. Tilsettingsforholdene utløper derfor senest medio juni 1997. Om det da finnes personer på arbeidsmarkedet som kan ivareta regnskapsfunksjonen vil selvsagt bli vurdert. Skulle det evt. skje andre endringer ved servicesentralen vil vi også bistå styret med å finne andre løsninger."* Dette pekte på et problem som først ble aktuelt på nyåret 1998 da kommunen valgte å nedlegge hele LSS.

d. Året 1997. Problemer med renhold og med å få inn leien.

For 1997 var det utarbeidet en arbeidsplan for driften av huset. Planen er ført i pennen av Åse Karin Aune og datert 22. januar 1997. Den er meget grei og redegjør i detalj for oppgavene med tidsfrister og ansvarlig person for hvert punkt. De som tok på seg å gjennomføre oppgavene var i første rekke Åse Karin Aune som leder av LSS og Einar Andersen som også var ansatt på LSS. Planen gir et godt innblikk i den daglige drift av huset og hvilke forhold det måtte ordnes opp i. Det skjedde tydeligvis. Den 8. april 1997 klokken 1900 ble det holdt generalforsamling for andelslaget i Lademoen bydelshus. Der var 6 stemmer som representerte 6 lag. Det nyvalgte styret konstituerte seg slik: Leder *Bernt Wangberg*, nestleder *Morten Ulrik Anker*, sekretær *Trude Midtgård*, medlem *Kristin Jørgensen* og de to varamedlemmene *José Merino* og *Per Arild Moen*. Det ble noen endringer senere på året. Janne Størseth (AKKS) erstattet Trude Midtgård og Kristin Jørgensen (Bydelsteateret) ble erstattet av Marit H. Grønli. Disse endringene skjedde 1. september. Fra 1. januar 1998 kom Gunvar Lium fra Lademoen menighet inn for Morten U. Anker.

Her kan nevnes noen av de saker styret arbeidet med. Det viktigste var at da Åse Karin Aune sluttet i LSS, ble servicesentralen stengt. Dermed falt mye arbeid på styrets medlemmer. En sak var de mange nøkler til huset som var delt ut. Styret hadde mistet oversikten slik at man var redd for at uvedkommende kunne ha nøkler og komme seg inn urettmessig. I oktober ble det skiftet låssystem til en utgift på kr 5.000. Et annet spørsmål var om det kunne overføres husleie til Lademoen menighet som avtalt. Formannen var redd for å tappe kassen, men styret betalte likevel ut kr 4.196 av de pengene en skyldte. En annen sak som måtte avklares var skattebetaling og arbeidsgiveransvar for renholdet. Det ble mye korrespondanse med likningskontoret. Det var jo flere parter som drev renhold. Eiendomsavgiftene til kommunen var tyngende poster på husets drift. I 1995 betaltes kr 6.833, men i 1996 var det steget til kr 13.448 og året etter til kr 14.060. På tre år ble det altså betalt kr 34.241. Disse utlegg ble båret av eieren Lademoen menighet. Ser vi på regnskapet for 1997 så står gjeld til Lademoen menighet oppført med kr 22.800 som var husleie etter kontrakten. Så prinsippet at huset skulle drives til selvkost og uten utgift for eieren var fremdeles en sannhet med modifikasjoner. Det som var atskillig verre for huset var de mange leiere som ikke hadde betalt sin leie. En lang liste over utestående fordring av 8. april 1997 er ikke lystelig lesning. Når en ser på de store beløp huset betalte til kommunen i eiendomsavgifter, er det nesten patetisk at kommunen 10. april 1997 høytidelig bevilget hele kr 10.000 til driftsstøtte. Et av de positive trekkene ved driften var de mange faste leietakerne så som Bydelsteateret, AKKS, Barnekunstsolen, Fremtiden i Våre Hender, Vienoula Røe og Bydelskirken. Regnskapet for siste halvår 1997 ble ført av firma P. M. Regnskap a/s, men det ble så kostbart at styret avviklet engasjementet.

e. Året 1998. Skifte av vaktmester eller visevert.

Styresammensetningen i 1998 var følgende: Leder *Bernt Wangberg*, sekretær *Gunvar Lium*, kasserer *Torbjørn Lauritsen*, styremedlemmer *Ann H. Sæther* og *Ørjan Wiklund* og de to varamedlemmene *Gisle Haugan* og *Rolf Thomsen*, som også var valgkomite. Regnskapsfører var *Henry Iversen*. I tillegg møtte en eller to representanter fra LSS på styremøtene som observatører. Styremøtene ble gjerne holdt en gang i måneden året gjennom. I løpet av året var det mange forespørsler fra ulike leietakere særlig om leiepriser og avtaler om leie. Mot slutten av året ble Lademoen servicesentral gjenopprettet. Det var jo mange endringer i kommunens administrasjon på denne tiden. Både Bydelsteateret og Barnekunstsolen var nå blitt underlagt Trondheim kommunale musikk og kulturskole (TKMK). Det var forhandlet fram en avtale felles for dem. Det ble investert i utstyr som regnskapsprogram, overheadprojektor og utstyr til kjøkkenet I årsberetningen heter det om perioden 1998-1999: "*Lademoen servicesentral har gjort et kjempearbeid også i denne perioden. Det er vanskelig å se hvordan det hadde vært uten dem. De*

har hjulpet til med vedlikehold, oppussing, listen er uendelig. En stor takk til Karin, Gisle, Marta, Inger og alle andre på LSS. Bydelshuset har vært godt brukt i perioden. Dette medfører at vi har en god økonomi. Styret har fungert bra i perioden. Det har vært en god dialog. Leder trekker seg nå ut av styret etter 2 år som leder.”

Noen saker fra 1998 forteller litt om driften. En søknad fra Sosialistisk kor måtte avslås fordi lokalene allerede var utleid på den aktuelle ukedagen. På styremøte 2. februar ble det fastsatt nye leiepriser. Andelshavere skulle fremdeles betale vesentlig mindre enn andre leietakere. Vienoula Røe som drev sin danseundervisning i storsalen leide kontor i 2. etasje. Bydelskirken syntes husleien var for høy. De bad om storforbrukerrabatt. Dessuten bad de om at stolene ble reparert og trukket om. Stolene ble stelt ved at LSS kjøpte stoff og utførte arbeidet ved egne folk. Leien til bydelskirken ble satt ned fra kr 140 per time til kr 100, men leien på kr 1.200 for kontoret ble opprettholdt. Fra 1. september 1997 hadde Knut Hergel vært ny visevert som vaktmesteren nå het. Han ble valgt ut etter gode skussmål fra Mental Helse der han hadde vært vaktmester. I styremøtet 2. mars 1998 ble han oppsagt på grunn av ureglementert opptreden og gjentatte avtalebrudd. Leiligheten var fraflyttet, men ikke rengjort. LSS tok på seg arbeidet med å skaffe ny visevert. På det neste styremøtet ble Arve Trulsen ansatt som visevert og hadde allerede flyttet inn i leiligheten. Han ble ønsket velkommen av styret. Til dette styremøtet den 30. mars ble det lagt fram en ajourført liste over andelshavere. Den viste at det var til sammen 77 andelshavere, 19 var lag og 58 var personlige andelshavere. Styret drøftet om det skulle innføres begrensninger for hvem som kunne bli andelshavere for eksempel om de måtte bo og høre til på Lademoen, men styret avviste en slik begrensning. Dessuten vedtok styret å foreslå en tilføyelse til vedtektene: *”Lademoen menighet har til enhver tid ett styremedlem i andelslaget.”* Det ble foreslått å forhandle fram en avtale med menigheten om nedbetaling av gjelden som da var på kr 36.000.

Så kom generalforsamlingen 19. mai 1998. Der møtte 3 andelseiere utenom styrerepresentantene og de driftsansvarlige. Det var forhandlet fram en avtale med Lademoen menighet. Gjelden skulle betales slik: Husleien i de 2 følgende år skulle betales med kr 20.000. Bydelshuset skulle pusses opp for kr 20.000 og de resterende kr 6.000 skulle så ettergis. Det må vel sies å være en rimelig avtale for huset. På styremøtet 2. juni var det kommet en klage fra en nabo over bråk nattestid ved fester i huset. Styret bestemte av det ikke lenger skulle være lov å fortsette fester etter klokken 0200. De mente at noe av bråket skyldtes at folk kom dit etter at skjenkestedene i byen stengte. Problemene med festarrangementer i helgene fortsatte. Det foreligger skriftlige klager og rapporter fra styremedlemmer om flere grove overtramp både i juni og i september. På høsten var de fleste av de faste leietakerne på plass igjen. Et problem var at en mangeårig leier hadde kommet på etterskudd med betaling og fikk en betalingsplan. Igjen ble det problemer med viseverten som forlot jobben

på høsten. I oktober kommer det fram at TKMK ønsket mer plass på huset. Barnekunstscolen og Bydelsteateret hadde jo lenge vært i sving på huset. Når disse ble underlagt TKMK var det ønsket om ytterligere virksomhet samme sted. Styret forhandlet om en ordning som kunne være heldig for begge parter.

f. Året 1999. Kommunen vil ha å mer å si i Bydelshuset.

10. februar 1999 holdt styret et forhandlingsmøte med TKMK om en leieavtale for 1999. Styret arbeidet på denne tiden med utleieprisene. Styret forlangte følgende priser i en avtale: Storsalen en ukepris på kr 750 for inntil 10 timer i uka og for 32 uker skulle det bli kr 24.000, Kontorleie på kr 1.000 per måned og for Barnekunstscolen kr 3.300 per måned for å disponere lokalet 24 timer i døgnet på årsbasis, kr 39.600. Dette fant leietakeren oversteget hva de hadde forestilt seg. Likevel ble det inngått en avtale på disse betingelsene ut juni måned. En del av avtalen var at huset påtok seg renholdet slik at leietakeren ble fri for disse utgiftene. Det var en klar forutsetning at nye forhandlinger skulle være avsluttet før utløpet av denne perioden. På styremøte 18. februar fastsatte styret nye leiepriser som lå i samme gate som avtalen. På det samme møtet kom det fram at tidligere visevert hadde flyttet ut og husleien oppgjort. Leiligheten var under oppussing og skulle være klar til ny utleie 1. mars. I mars drøftes det om det skulle innkjøpes nytt piano fordi Bydelskirken hadde bedt om det, men styret vil forsøke å reparere det gamle. Dessuten vil styret varsle Vienoula Røe om rettslig inkasso. Det opplyses at det er i gang intervjuer med eventuell ny visevert. I april møtet er det to aktuelle kandidater. I mai er den nye på plass, Thomas Bjørgum. Heller ikke denne viseverten fikk noen lang tjenestetid. Ordningen ble avvirket i løpet av 1999 selv om det heter i styrereferatet fra 17. juni: "*Visevert ser ut til å fungere bra.*"

Årets generalforsamling ble holdt 20. mai. Da styret konstituerte seg etter valget, så det slik ut: Leder *Gisle Haugan*, to styremedlemmer *Ann Hege Sæther* og *Anny Ormberg*, to vararepresentanter *Ørjan Wiklund* og *Hillary Jewell*. Det ble altså hverken valgt nestformann, sekretær eller kasserer. Høsten 1999 foreligger det referater fra tre styremøter, 22. september, 18. november og 16. desember. I et notat av 25. november fra Marta Stokkeland, som var bedt om å være observatør fra Lademoen servicesentral, kritiseres styret i skarpe ordelag. Hennes konklusjon er: "*Kort oppsummert så har jeg i høst, ut fra det ovenfor beskrevne, opplevd styret som rotete og svært vanskelig å forholde seg til.*" Det hadde utvilsomt vært rot med avlysninger og utsettelse av styremøter uten skikkelig beskjed til alle. Likevel kan en ikke fri seg fra at det lå et problem i forholdet mellom de kommunalt ansatte på den ene side og de frivillige krefter som styret representerte på den andre. Rotet forplantet seg tydeligvis ikke til driften av huset. I årsmeldingen for 1999, avgitt på neste årsmøte i 2000, kan vi lese: "*I samarbeid med en av de faste leietakere er musikkanlegg anskaffet og*

montert. Ballettstenger er anskaffet og montert i storsalen. På kjøkkenet er kjøledisken skiftet ut med en nyere modell. Styret har også vedtatt innkjøp av nye bord og stoler til storsal. I samarbeid med LSS er det utført større og mindre oppussings- og vedlikeholdsarbeider på huset. Styret har i perioden lagt vekt på å gi huset en "nærmiljøprofil". Dette har gitt seg utslag i at velforeningen nå har faste møtelokaler i den tidligere visevertleiligheten. Velforeningen disponerer disse lokalene mot å engasjere seg aktivt i husets styre samt delta i praktiske gjøremål på huset. "Tirsdayskafeen" disponerer også lokaler vederlagsfritt mot å engasjere seg i nærmiljøtiltak. Et sangkor med deltakere og dirigent fra nærmiljøet benytter bydelshuset regelmessig. Bydelshuset har også stilt storsal og kjøkken til disposisjon for en historisk utstilling, som igjen resulterte i at et historielag for Lademoen ble dannet. Bydelshuset har i perioder vært flittig brukt som arena for informasjon/møtevirksomhet mellom beboerne og kommunen. Det er gledelig å merke seg at Lademoen bydelshus i stadig sterkere grad blir et senter for nærmiljøaktiviteter på Lademoen. Husets økonomi er god og stabil, noe som i stor grad må tilskrives LSS's administrasjon av utleievirksomheten."

18. november 1999 ble det avholdt et møte av kommunalt ansatte, nemlig fra LSS, TKMK og fra Avdeling for kirke, kultur og fritid. Samme dag hadde styret for bydelshuset sitt møte helt uavhengig av det andre, men det ble orientert om det. I styrereferatet heter det at kommunen har dannet en gruppe som skulle "avklare nåværende og framtidig engasjement ved Lademoen bydelshus. Også problematikk knyttet til engasjement ved LBH ble kartlagt. Gruppen vil avholde flere møter, og styret for Lademoen Bydelshus vil bli invitert til neste møte. Gruppen vil avholde flere møter, og styret for Lademoen Bydelshus vil bli invitert til neste møte. Gruppens konklusjoner vil kunne få konsekvenser for framtidig eierstruktur ved Lademoen Bydelshus. Gunvar (Lium) vil derfor holde Lademoen menighet (husets eier) løpende orientert om gruppens arbeide." Det er vanskelig å fri seg fra tanken om at kommunen ønsket å få bestemme mer, eller kanskje alt, ved huset i Østersunds gate 1. Det neste møte var allerede 25. november, men det ble først over nyttår styret ble innkalt til møte med denne gruppa.

H. Virksomheten i Bydelshuset i et nytt årtusen

Det nye årtusen startet for bydelshusets vedkommende med et initiativ fra Trondheim kommune ved Sentrum distrikt. Et notat av 10. januar ønsket å ta opp en diskusjon om bydelshuset i en ramme av aktuelle lokaliteter på Lademoen. Notatet er ført i pennen av Anne Lise Nessæther og Egil Furre og tar utgangspunkt i levekår og kulturaktiviteter i området. Notatet pekte fram mot et møte den 13. januar. Siden år 2000 startet med dette kommunale initiativer skal vi se nærmere på det.

a. Året 2000. Det er stor aktivitet i Bydelshuset.

Notatet er på mange måter interessant. Det oppfattet formålet med huset slik: Sentrum distrikt mener det er to forhold som bør være førende for driften av Lademoen bydelshus: 1. Det skal være et hus for befolkningen på Lademoen. 2. Det skal være et kulturhus. Hvert av disse to momentene utdypes nærmere: 1. Aktiviteter som har beboerne på Lademoen som hovedmålgruppe må prioriteres. Aktiviteter der de fleste av deltakerne ikke kommer fra Lademoen, Buran, Voldsminde (pluss deler av Møllenberg og Lade) må komme i andre rekke. De (kommunale) instansene som driver tiltak i huset må legge disse til rette slik at tiltakene i størst mulig grad når beboerne. Så heter det: *"Det finnes etter hvert en god del kunnskap om hvordan aktiviteter og tiltak må organiseres for å nå målsettingen om å treffe befolkningen. Det vi kjenner til er spesielt arbeidet rettet mot barn og unge. Aktiviteter i Lademoen bydelshus bør bygge videre på disse erfaringene. Aktiviteter som særlig trekkes fram er Bydelsteatret, Barnekunstskolen, Lilleby oppvekstsenter, samarbeidsprosjekter som karneval, julefester og bydelsdag og aktiviteter og tiltak i regi av Lademoen servicesentral."* 2. Videre sies det at kulturtiltak prioriteres foran andre tiltak. Tiltak for barn og unge bør gå foran tiltak for voksne. Om struktur og eierskap heter det i notatet: *"Det er klart at dagens organisering der leietakere også sitter i styret ikke er heldig. Ut over dette velger vi å vente med å si noe om eierskap til etter møte med representant for eier og styreleder."* Notatet avslutter med en oppregning av aktuelle lokaliteter på Lademoen. De som nevnes er Lademoen skole, Rosendal teater, Buran Hus, Lamohallen Skatepark, Lilleby oppvekstsenter, Voldsminde velforening og UFFA-huset. Interessant nok nevnes ikke Lademoen kirke eller menighet, men det er vel uttrykk for at kommunen ikke oppfattet kirken som en kulturbærer eller som et aktuelt kulturtilbud.

I et notat av 12. januar fra Lademoen Servicesentral ved Karin Lysø og Marta Stokkeland pekes det på aktivitetene som pågår. Det gjelder trim, trivsels- og bevegelsesgrupper særlig for innvandrere flere ganger i uka og nærmiljøkafe to ganger i måneden. Årlig arrangeres karneval, markedsdag, juletilstelning for

voksne og juletreffest for barn. De skriver: *"Det har vist seg at huset blir godt besøkt av beboere når det er åpne arrangementer der."* Fra samme dato foreligger det et notat fra Trondheim kommunale musikk- og kulturskole (TKMK) som gjør klart skolens høye ambisjon er å *"medvirke til at alle barn og unge gis de beste muligheter til å utvikle sine musiske og kreative evner og anlegg."* Skolen ønsker å ha lokaler i ulike bydel og har funnet at Lademoen bydelshus er et tjenlig hus for deres undervisning i det omfanget det nå har. Det understrekes at huset har mange positive elementer. Skolen har konstatert at antallet elever fra Lademoen har gått ned siden undervisningen i bydelshuset startet slik at det er blitt en større andel elever fra områder utenfor Lademoen. Dagen etter, 13. januar, var det så et møte der representanter fra bydelshus og menighet var med. På styremøtet 20. januar vedtar styret å innta en avventende holdning til kommunens utspill. 2. februar er det et nytt møte med gruppa og representanter for huset og menigheten.

b. Året 2001. Nye planer.

I året 2001 var tallet på faste leietakere stabilt og sammen med helgeutleien sikret det jevne inntekter. Aktivitetsnivået var høyt og styret hadde følelsen av at det nærmet seg grensen for hva huset hadde kapasitet til. Årsmeldingen legger særlig vekt på tirsdagskafeen som et verdifullt tiltak. Det heter: *"Et gledelig tiltak som er kommet i gang igjen er Tirsdagskafeen... Det spesielle er den sosiale profilen det har fått med blant annet frivillige kokker og kjøkkenhjelpere som stiller opp med entusiasme og masse humør. At kafeen gir til beste matretter hentet fra ulike lands tradisjoner og ikke minst, sannsynligvis serverer byens rimeligste middag (kr 20/25.- for en god porsjon) og i tillegg har vafler av beste kvalitet, gjør den til et populært sted. Tiltaket er satt i gang ved hjelp av Servicesentralen og praktikanter fra Sosialskolen og er et "non profit" tiltak. Tiltaket er ment som en utstrakt hånd til dem i bydelen som ønsker et rimelig måltid, men det gir også en mulighet til å bli kjent med naboer samt eventuelt å engasjere seg i noen av husets aktiviteter."* Styret hadde store planer om oppdatering av huset. Det var planer om oppdatering av kjøkkenet og om å pusse opp inngangspartiet og hele storsalen. Innkjøp av nye bord var påbegynt. Det var montert snøfanger over inngangspartiet. Dessuten var det gjort tiltak for å kvalitetssikre både brannberedskapen og det elektriske anlegget.

c. Året 2002. Et underskuddsår med positive signaler.

Regnskapet for dette året viste et betydelig underskudd. Det var ikke inntektene som sviktet, men endring i leieforhold gav en liten svikt. Utgiftene hadde vist kraftig økning. Strømregningene ble store. Det var kjøpt inn nye stoler og bord slik at det var nok til arrangementer for inntil 70 personer. Også service og skap til det var innkjøpt. Utvendig maling var også bekostet. Både

anlegget for elektrisk kraft og tiltak mot brann var kontrollert og oppjustert. Alt dette kostet penger, men det var nødvendig ut fra kravene til hus og utstyr ved utleie. Styret mente av huset nå hadde den nødvendige tekniske standard med hensyn til sikkerhet. Den største endringen i utleien var at TKMK flyttet ut og at LSS kom inn i stedet. En av LSS's aktiviteter var Tirsdagskafeen som var blitt et møtested for strøkets beboere. Lademoen velforening hadde mange aktiviteter i gang blant annet juletefest og andre tilstelninger samt barneteater. Styret var glad for at velforeningen var pådrivere for renhold og ro og orden i strøket. Om Lademoen menighet heter det i årsmeldingen: *"Huseieren er fornøyd med den måten Bydelshuset og brukerne tar vare på eiendommen. De er særlig fornøyd med den sosiale profil bruken har og følger spent med i den videre utvikling. Menigheten ønsker på sin side å tilby sitt nærvær i huset. En tenker her både på diakoni og en enklere form for gudstjenester."*

Orgelet som stod i Bakkestrandens Bedehus nesten fra huset var nytt, fortjener en omtale også etter at det ble ødelagt ved hærverk i juni 1990. Orgelpipene av metall og tre ble revet ut og knekt av vandalene. Selve fasaden og orgelkassen på galleriet ble stående. Den er senere stelt og pusset opp og er i dag en fin dekorasjon for storsalen. I 2002 var det forslag om å fjerne hele orgelkassen for å få et større rom bak på galleriet. Noen av dem som ivret for å bevare og benytte huset, ikke minst Lillian Seehus, satte seg imot å fjerne orgelkassen. Av et brev av 24. november 2002 fra organisten i Lademoen kirke, Øyvind Kåre Pettersen, kan vi høre mer om saken. Han skriver: *"Sammen med Egil Furunes besøkte jeg Lademoen bydelshus 18/11-2002 for å se på orgelrestene der i forbindelse med ønske om å fjerne disse. Orgelet er bygget av Olsen & Jørgensen i 1893 og ble utsatt for kraftig hærverk for en god del år siden. Det som i dag står i bydelshuset er kun orgelhus/fasade og vindladen. Noen store trepiper lagret i kjelleren i Lademoen kirke er sannsynligvis fra dette orgelet. Det som har gått tapt er sannsynligvis følgende: Alle metallpiper, belg/belger, mekanikk og klaviaturer både for manual og pedal. Jeg vil likevel anbefale at orgelrestene ikke blir kassert. Jeg har vært i telefonkontakt med Bernt Gjelvold, organist på Brekstad og bestyrer av Det norske orgelselskaps "pipebank" på Austrått, i den tidligere landbruksskolen der. Han mente også at orgelrestene bør lagres, men at det ikke er plass i det nåværende lageret. Imidlertid eksisterer det planer om innredning av låven (høyloftet?), og han vil ta kontakt med meg så snart han vet mer om dette."* Til alt hell ble planene endret og orgelkassen står der fremdeles.

d. Årene 2003 og 2004 ble jevne og gode arbeidsår.

I et notat av 24. mars 2003 får vi et innblikk i arbeidet i bydelshuset dette året. Tirsdagskafeen er et populært tilbud som man gjerne ville gjøre mer ut av. Det er et ønske om å utvide tiltaket til nok en dag i uka. For å trekke til seg noen av dem som virkelig trenger sosial kontakt, ønsker en å skape særlige aktiviteter

i kafeen slik som sang og musikk ved lokale krefter. Det ble bestemt å fikse opp kafeen med å sette opp bilder på veggene. Det er dessuten planer om ny innredning og ny kjøkkenvifte. Ellers var det problemer med å få nok leieinntekter. Derfor er det enighet om at aktiviteter som ikke gir inntekter ved bruk av storsalen, skal vike for leie som gir inntekter. Søndag 16. mars ble det holdt gudstjeneste i storsalen. Den var så vellykket at menigheten ville forsøke å få fire gudstjenester i året.

Notatet har noen ord om driften: *”Driften per dato er inne i en god periode og utleievirksomheten fungerer godt. Imidlertid, vi bør vokte over dagens goder, men samtidig planlegge på langt sikt. Vi bør utarbeide planer for fremtiden, hva ønsker vi og hvordan realiserer vi planene. På samme måte bør vi ha alternative planer for driften. Samarbeidet med Servicesentralen og Velforeningen utvikler seg på en måte som er til glede både for huset, huseieren og ikke minst for nærmiljøet.”*

Det nærmet seg sommer og det ble planlagt oppussing av storsalen. Lademoen servicesentral stilte mannskap til disposisjon for å gjennomføre arbeidet på sommeren. Bydelshuset skulle betale utgiftene til materialer og menigheten skulle skaffe faglig veileder.

e. Året 2005. Det er mye dans i Bydelshuset.

Virksomheten gikk sin jevne gang i dette året. Dette får vi inntrykk av om vi noterer litt fra årsmeldingen for 2005. Året 2005 var et jevn og greit driftsår med ulik aktivitet praktisk talt hver dag året gjennom. Regnskap og budsjett viste at utgifter og inntekter var i bra balanse. Styret har i 2005 bestått av *Egil Furunes*, leder, *Bjørn Lien*, sekretær, *Eva Helgesen*, *Anniken Amble*, *Sigmund Wehager*, *Gueu Flan Adolphe*, *Hilda Haugan* og *Gudmund Bjørnstad*. På slutten av året overtok *Per Øverland* som leder. De to viktigste leietakere i 2005 har vært den kommunale institusjonen *Arbeid og kompetanse* (tidligere Lademoen servicesentral) og *Stavne gård*. Den daglige drift har gått greit takket være *Arbeid og kompetanse* som står for tilsyn, renhold og utleie. *Stavne gård* har representert en viktig leiertaker både med kontor og sitt arbeid med arbeidstrening for arbeidssøkere. *Stavne gård* har også drevet kafeen som del av sitt arbeidstreningsprogram. Utleien for øvrig har vekslet mellom andre faste leietakere og private arrangementer. Utleie til private til festlige lag skjer på lørdager. Da det har vært litt bråk og manglende orden på noen av festene, forsøker man å se leietakerne bedre an før utleie.

Blant de andre faste leietakere dominerer ulike dansegrupper: *PAS Dansekompani* ved Hanne Gullvik, *Orientalisk Dans* ved Majken Wærdahl, *Trønder-AN* eller *Anettes Danceteria* ved Anette Hjelkrem, *Moderne Dans* ved Luis Della Mea, *Zagroutha-Fot* ved Trine Sjaanes Kvalø. Fra januar 2006 har en afrikansk gruppe, *African Resource Network* ved Elunge Peter Ngoh, kommet inn på søndager fra kl. 1300 til 1730. *Arbeid og kompetanse* disponerer lokaler

to hele dager i uka blant annet for ulike helsegrupper for norske og innvandrere. Fysioterapeut Audun Rognerud fra kommunen har hovedansvaret. Anniken Amble driver *Lademoen barne- og ungdomsteater*, tirsdager 1500-1900. *Lademoen Barnehage* benytter storsalen kl. 9-11 på særlig kalde dager. Barneteateret har fritt rom både for øvelser og til forestillinger der folk fra nabolaget inviteres.

Året 2006. En mangfoldig virksomhet.

Virksomheten dette året var utrolig mangfoldig og interessant. Det var mange aktører. Det var ulike sosial tiltak som profesjonelle sosialarbeidere stod for gjennom Arbeid og kompetanse og Stavne gård. Frivillige krefter som velforeningen, menigheten og andre hadde sine aktiviteter. De faste leietakerne hadde kurs og samvær av ulik art. De forskjellige dansekursene ble betalt av deltakerne, mens de religiøse samværene ble finansiert av deltakerne på annen måte. På de mange og ulike helgefestene var det stadig nye mennesker som stod ansvarlig for arrangementene. Det er grunn til å spørre hvordan alle disse aktørene gikk sammen. Svaret er at det gikk bra. Selvsagt var det av og til noen skjærmysler. Noen røk uklar og noen fikk grunnlag for kritikk av andre. Likevel var det forbausende få konflikter mellom så mange ulike aktører. Den gode tonen innenfor gruppene og mellom de ulike aktørene synes å ha vært et varemerke for livet i huset.

En av de aktørene som kanskje hadde noe av et høydepunkt i sin virksomhet på denne tiden var *Lademoen velforening*. Det er naturlig å stanse litt ved den nettopp her. Den hadde virket i mange år. Den ble nystartet med hjelp av Lademoen servicesentral og Bolig- og byfornyelseskontoret i 1999. Velforeningens årsberetning er datert 12. desember 2006 og starter med å skrive om rammebetingelsene: *"Lademoen velforening har som målsetning å bidra til å lage et best mulig oppvekstmiljø i en bydel med ca. 3000 beboere. Bydelens rammebetingelser er i stor grad diktert av at Trondheim kommune har drøyt 400 kommunale boliger her. Kommunens statistikk forteller følgende: 1 av 4 flytter hvert år, fattigst i byen, nest dårligst på utdanning, størst på grov vold og 71 % av familiene har enslig forsørger. I dette ligger mye av vår utfordring – å skape et godt oppvekstmiljø innenfor nevnte rammer. Økonomiske rammer fører også til at alle aktiviteter for barn og unge i regi av velforeningen er gratis."* I samarbeid med flere har foreningen vært med på å skape aktiviteter som Barneteateret, Idrettslaget Buran og Skoggruppa. Av typiske oppgaver for velforeningen ble det jobbet med å sikre trafikken og skape grønne lunger i bydelen. Årsmeldingen sier litt om samarbeidsklimaet: *"Det sier seg selv at en liten velforening alene kan skape lite. Derfor har vi gode samarbeidspartnere, spesielt FAU Lilleby, Statskog, Lademoen menighet, Arbeid & kompetanse, Lilleby skole, Trondheim kommune og Lademoen diakoniforening. Som siste tilvekst i år er Lade og Lademoen Nærmiljøsentral, som vi ønsker hjertelig*

velkommen. Vi håper å ha daglig leder, Cecile Klüver, i bydelen i løpet av vinteren, men allerede er hun en tilvekst til nærmiljøet. Vi takker Willy Mørch for initiativet!”

Det er naturlig å se litt nærmere på det som skjedde i løpet av året. Det ble skaffet containere for å rydde til 1. mai og en egen ”antitaggpatrolje” av barn var virksom. Et tre timers karneval med 45 barn og unge ble arrangert i Østersunds gate ved Bydelshuset. Det var juleverksteder for 55 barn og juletreffest for 50 barn. Skoggruppa hadde 65 med på turer i skog og mark. To nummer av avisa *Lamonitten* kom ut med seks ungdommer til reportasje og distribusjon. Til bydelens nettsted, lademoen.com, leverte fem barn og unge bilder og tekster. Talentkonkurransen i bydelshuset med 11 aktører og 50 i salen. Det ble arrangert fredagskvelder i Bydelshuset med musikk, dans og gryterett med 130 barn og unge i samarbeid med Arbeid & kompetanse og Lademoen menighet. Hvor sårbare tilbudene i Østbyen er, ser vi av at fredagstilbudet ble avbrutt av mangel på frivillige hjelpere. Idrettslaget ble nedlagt fordi kommunen først fikk satt opp målstengene 26. mai og fordi banen to ganger ble brukt til å parkere anleggsmaskiner. Velforeningen hadde helt siden år 2000 vært med i arbeidet for å regulere Strandveiparken.

g. Året 2007. Et overskuddsår til tross for høye utgifter.

Styret hadde all grunn til å være fornøyd med driftsresultatet for 2007. Året før hadde regnskapet vist et underskudd på knappe kr 6.000. Det viste seg riktignok at underskuddet skrev seg fra manglende innbetaling av husleie. Den manglende husleie ble innbetalt etter nyttår, men til gjengjeld viste det nye regnskapet et overskudd på hele kr 87.928,78! Dette til tross for at strømavgiftene hadde vært på skyhøye kr 73.000 og man hadde maktet å betale kr 60.000 som leie til eieren av huset Lademoen menighet. Tidligere hadde eieren måttet se langt etter leien fordi Bydelshuset ikke hadde inntekter nok til å betale leie. Menigheten hadde derfor i mange år i realiteten subsidiert huset blant annet med forsikring og eiendomsavgifter. Nå var det nye tider. Noe av forklaringen til det gode resultatet var at man maktet å holde de fleste utgiftene under kontroll. Og bakgrunnen for dette igjen var den helhjertede innsats for huset som Arbeid og kompetanses folk gjorde. Dette kommer til uttrykk i årsberetningen i følgende meget nøkterne setning: *”Den daglige drift har gått greit takket være Arbeid og kompetanse som står for tilsyn, renhold og utleie.”*

h. Året 2008. Stavne gård flytter ut og Frivillighetssentralen inn.

Den største endringen i 2008 var at den kommunale virksomheten Stavne gård flyttet ut mot slutten av året og Østbyen frivillighetssentral flyttet inn. *Stavne gård* flyttet til det nye høybygget i Strandveien for å få bedre plass. De ble savnet ikke minst fordi de hadde gjort en kjempefin jobb med å drive

bydelskafeen. *Østbyen frivillighetssentral*, med sin leder Cecilie Klüver, skulle bli et meget verdifullt tilskudd til virksomheten i Bydelshuset. Den fikk kontor bak på det gamle galleriet i Storsalen og har innredet kontoret sitt på en sjarmerende måte. Omkring sentralen er det bygd opp en imponerende stab med frivillige som vil ta et tak på ulike områder. Den kom snart til å slutte seg til Kirkens bymisjon. *Kirkens bymisjon* med sitt store og mangfoldige virke er glad for å ha fått et brohode i Østbyen og er interessert i å utvikle sitt engasjement her inne.

Årsmøtet 7. mai måtte konstatere at det hadde påløpt et underskudd i regnskapet på vel kr 15.000. Det var greit å dekke underskuddet med fjorårets overskudd. Årsaken til overskridelsen var at det var utført et kostbart grunnarbeid langs ytterveggen på syd- og østsiden av huset. Et gammelt hus opplever gjerne at grunnen rundt hever seg smått om senn med årene ved at jordmonnet stadig blir tilført løv og støv som blir til jord. Dermed er vannbordet nederst på ytterveggene kommet nær grunnen og blir lett vannskadet. I 2008 utførte firma Grunnarbeid a/s ved anleggsleder Per O. Rønningen utskifting av masse og drenering til en utgift på kr 50.000. Sammen med andre reparasjoner kom vedlikeholdet dette året på vel kr 73.000. Bjørn Lien var vår effektive kontaktperson med firmaet.

Styret hadde på denne tiden en fast kjerne av personer som skapte stabilitet i arbeidet. Det var *Per Øverland*, styreleder, *Bjørn Lien*, sekretær, *Hilda Haugan*, kasserer, *Karin Lysø* med *Mildrid Gjervan* som fast varamann, og *Eva Helgesen*. Mildrid Gjervan stod for utleien og førte regnskapet i flere år til styrets store tilfredshet. Storparten av de faste leietakerne var også trofaste fra år til år.

En sak som mange i miljøet var opptatt av dette året, var forslaget fra kommunen om å nedlegge Lilleby skole. Lademoen skole var for lengst nedlagt og omgjort til kunstnersenter. Lilleby hadde nedgang i elevtallet. Det var fra 21 til 60 elever på de syv klassetrinnene. Mange var opptatt av å bevare skolen som en viktig del av lokalmiljøet og engasjementet var stort hos alle fra menigheten til velforeningen. Våre protester og utredninger vant gehør hos politikerne og skolen fikk bestå. I ettertid med mange planer om ny boligbygging i strøket var nok dette en seier som vil tjene til det beste for bydelen inn i framtiden.

i. Året 2009. Kommunen legger ned Arbeid og kompetanse.

Driften av huset gikk rimelig greit også dette året, men trusselen om nedleggelse av Arbeid og kompetanse på Lademoen hang som en uværssky over huset. Et sitat fra styreprotokollen fra 20. oktober er talende: *"Arbeid & kompetanse opphører som kjent fra 31. desember 2009. Det er ikke kommet noen signaler fra Trondheim kommune eller noen andre om noen alternativ drifter av Bydelshuset. Dette kan bety at det fra nyttår ikke er noen til å drifte huset, herunder forestå utleie og vedlikehold. Arbeid og kompetanse er i dag*

leietager for det meste av huset, og betaler også storparten av strømregninga. Bortfall av disse inntektene vil være dramatiske for Bydelshus idet det ikke eksisterer noe tydelig alternativ. Selv om Lademoen Bydelshus i dag har en god økonomi, er denne helt avhengig av det arbeid som gjøres i regi av Trondheim kommune gjennom Arbeid & kompetanse (tidligere Lademoen Servicesentral). Dette arbeidet startet allerede på 90-tallet, og er hovedårsak for at Lademoen Bydelshus fortsatt eksisterer som bydelshus. Både styret og eier av Lademoen Bydelshus arbeider for å finne løsninger.”

Siden det kommunale sosialarbeidet har hatt så stor betydning for virksomheten i huset i Østersunds gate 1 i de senere år, er det naturlig å gi en kort framstilling av dette arbeidet. Se del I lenger bak.

j. Året 2010. Nye statutter og ny leieavtale.

I løpet av dette året kom en rekke endringer for Bydelshuset, men likevel fortsatte driften i det samme gode spor. Den største endringen var at *Arbeid og kompetanse* var ute av bildet og at *NAV Ny start* kom inn med full styrke. Årsaken til at Trondheim kommune la ned sin virksomhet var nok at det ikke hadde lyktes å få statlige midler gjennom NAV til å videreføre tiltakene for vanskeligstilt ungdom. Det var derfor til stor verdi for Bydelshuset at NAV startet opp med sitt prosjekt for folk som hadde store vansker med å skaffe seg arbeid og jevn inntekt. Prosjektet fikk tildelt en rekke halve stillinger. Til særlig glede for huset var det at *Karin Lysø* og *Sverre Aasbak* kunne fortsette sitt verdifulle arbeid, slik der framgår av årsmeldingen for 2010.

Andre endringer var at det kom nye statutter for Bydelshuset og en ny leieavtale med Lademoen menighet. Det hang sammen med at det ble søkt om organisasjonsnummer hos Brønnøysundregistrene. Det var bankforbindelsen som først krevde at vi fikk eget organisasjonsnummer og ikke bare sorterte under organisasjonsnummeret til Lademoen menighet som eier. Søknaden ble i første omgang avslått fordi man fant at virksomheten ikke helt svarte til statuttene av 1998 og at organisasjonen etter registrenes mening egentlig ikke fungerte som et andelslag. Derfor måtte saken tas opp med eieren Lademoen menighet. I løpet av mai ble både statuttene og leieavtalen endret og vedtatt både av menighetsrådet og styret for Bydelshuset. En ny søknad ble sendt og vi fikk endelig tildelt organisasjonsnummer 995283166. De nye statuttene innebar at andelslaget ble avløst av Foreningen Lademoen Bydelshus' Venner. I praksis betød endringene lite fordi de fleste av andelseierne for lengst hadde mistet interessen for huset. Meget få av dem møtte på årsmøtene. Utvilsomt hadde andelslaget og andelseierne hatt stor betydning de første årene, men ordningen hadde utspilt sin rolle.

Regnskapet for 2010 oppviste et underskudd på nesten kr 50.000. Det var mye. Det var nesten en femdel av de bokførte utgiftene. Den ubetinget tyngste utgiftsposten var strømmen på til sammen kr 92.000. Den nest tyngste posten

var reparasjoner og vedlikehold på kr 70.000. Den tredje største utgiftspost var husleien, men den var av menighetsrådet på eget initiativ nedsatt fra kr 60.000 til kr 50.000. Vi hadde reserver som dekket underskuddet, men trøsten var at vedlikeholdet var mer verdifullt enn utgiften ved at det betalte var materialer og maling. Arbeidet var utført av egne folk. Største inntektspost var helgeutleie med kr 80.000 og faste leietakere på kr 46.200. Årsmøtet vedtok et budsjett som balanserte med kr 317.000. Kassereren, Hilda Haugan, som både førte regnskapet og foretok utbetalinger, ble takket for flott innsats.

Lamodagen som nå var blitt vel innarbeidet, ble avholdt i og rundt Bydelshuset den 7. mai med stands, matsalg, ansiktsmaling, karneval, artister, underholdning, aktiviteter for barn og tegnekonkurranse. Stor oppslutning og mye liv!

I. Fra Lademoen servicesentral til NAV Ny start.

Moderne sosialarbeid har mange vanskelige utfordringer. Også i eldre tid hadde det sosiale arbeidet mange svære utfordringer. I Bakkestrandens Bedehus startet diakonissene sitt sosiale arbeid da huset var nytt. Samfunnet den gang så ganske annerledes ut enn dagens norske samfunn. En av ulikhetene er at dagens myndigheter stiller store midler til rådighet nettopp for å råde bot på sosiale misforhold. Den gang ble sosialarbeidet drevet uhyre sparsommelig. Byer og herreder var innstilt på å spare og bruke minst mulig offentlige midler til alle sine oppgaver og særlig forsøkte man å spare på utgifter til forsorgen for de nødstedte eller "fattiggassa", som det gjerne ble kalt. Diakonissene satte sine krefter inn for å hjelpe de vanskeligst stilte, der sykdom, død, hunger og drukkenskap herjet hjemmene. Et bilde av deres arbeid kan en finne i boka *Lademoen i gamle dager* fra side 19. Selv levde diakonissene svært nøkternt, men deres virksomhet visste folket å sette stor pris på. Vi skal heller ikke glemme at de var utdannet i sykepleie. De var pionerer for sykepleien i Norge. Deres hjelp var derfor faglig god.

Velferdssamfunnet satser store summer for å hjelpe dem som er vanskelig stilt og har bygd opp et stort antall trygdeordninger og hjelpetiltak. Offentlige ordninger må nødvendigvis ha klare regler og et byråkrati til å forvalte ordningene. Mennesker som faller godt inn i regelverket og kan innordne seg under byråkratiet, blir i dag gjerne greit hjulpet til et bedre liv. Annerledes er det med dem som faller utenfor og ikke så lett oppfanges av systemet. Det sosiale arbeidet som har vært drevet på bydelshuset har særlig rettet seg mot folk som har kommet på tverke i systemet. Det er to grunner til at vi her bør se litt nærmere på de tre sosiale institusjoner som har holdt til i Bydelshuset i de senere år og gjort en viktig innsats der. For det første har de betydd mye for huset og virksomheten der. For det andre representerer de en nytenkning i sosialt arbeid. Det gjelder Lademoen servicesentral som ble videreført med Arbeid og

kompetanse, som igjen ble ført videre av NAV Ny start, som i skrivende stund er viktig i huset

a. Lademoen servicesentral

Lademoen servicesentral ble til på 1990-tallet og har en interessant bakgrunn. Her skal det pekes på to sider av denne bakgrunnen. For det første hadde tallet på sosialklienter hatt en kraftig vekst i de foregående ti år. For det andre var det avdekket visse mangler ved det offentlige sosialarbeidet.

På 1980-tallet økte de offentlige sosialutgiftene voldsomt. Det skyldtes særlig strukturendringer i arbeidslivet. Strukturendringer var ikke noe nytt. Den moderne tid var tvert imot preget av dem. Mange yrker ble borte og mye produksjon ble flyttet ut av landet til billigere og større produksjonsenheter. Når strukturendringer faller sammen med uheldige økonomiske konjunkturer, er det vanskeligere for næringslivet å få til myke overganger. Samtidig virket høyere krav til arbeidstakernes kvalifikasjoner at mange fikk vanskeligheter med å komme i jobb, ikke minst de som var nye på arbeidsmarkedet. De økonomiske nedgangstidene gjorde at antallet sosialhjelpsmottakere økte. De store utbetalingene til sosialhjelp utviklet seg både til et politisk og økonomisk problem. Noe måtte gjøres. Arbeidsløsheten blant ungdom vokste særlig mye. Større deler av ungdomskullene ble ledet inn i skolevesenet. Det førte til at flere falt ut av skolen fordi den ikke passet like godt for alle. Noen tok seg friår eller sluttet i løpet av skoleåret. Når de ikke fikk jobb, økte presset på ytelsene av sosialhjelp.

Erfaring hadde vist at når sosialhjelpsmottakere blir gående lenge på trygd, vokser problemet med å komme i jobb. Lediggang tærer på vilje og evne til å begynne i jobb. Særlig får unge problemer når det først åpner seg en mulighet for jobb. Med statlige midler ble det satt i gang en rekke tiltak rundt i landet for å møte problemene. Ønsket var å redusere antall søkere av sosialhjelp. Videre skulle det utvikles ”bedre verktøy” og ”nye arenaer for sosialt arbeid”. Naturlig nok ble det søkt etter nye aktive tiltak fremfor passiv sosialstøtte. Lademoen servicekontor var et av disse tiltakene. Mange av tiltakene viste gode resultater, men tiltakene var avhengig av fortsatt statlig støtte. De statlige bevilgningene var prosjektstøtte som raskt tok slutt fordi prosjekter per definisjon har begrenset varighet. Når de statlige midler tok slutt, stanset mange av prosjektene.

Et problem som snart ble tydelig var at det tradisjonelle trygdekontoret eller sosialkontoret hadde gitt mange klienter følelsen av at de ble uverdigg behandlet. Mange følte seg nedverdigg og sett ned på av de ansatte og opplevde seg lett som mindreverdigg. Det utviklet seg et visst motsetningsforhold mellom administrasjonen som utdelte pengestøtte, passiv sosialhjelp, og de som forsøkte å utvikle aktiv støtte. *Karin Lysø*, som har spilt en hovedrolle i arbeidet på Lademoen gjennom mange år, har skrevet litt om sine erfaringer. I boka E.

Martinsen og N. Skjefstad, *Tiltaksarbeid i sosialtjeneste og NAV – tett på!*, Oslo 2007, skriver hun under overskriften Opprøret: ”Historien startet da jeg arbeidet på et sosialkontor med femti ansatte, det var på begynnelsen av 1990-tallet. De fleste medarbeiderne var sosialfaglig utdannet. Kontoret var på den tid et av de største sosialkontorene i landet. Arbeidsdagene bestod i å innkalle klienter til time, ha samtaler, behandle søknader, følge opp økonomisaker og ha turnus i mottak. Vi behandlet hastesaker og måtte ha samtaler med frustrerte og noen ganger sinte klienter. Ledelsen var opptatt av å få kortet ned saksbehandlingstiden for å unngå køer. Den fysiske utformingen av kontoret ble planlagt med tanke på voldelige klienter. Dette var nødvendig, da det ikke sjelden inntraff voldelige episoder. Da jeg startet å jobbe som sosialarbeider på 1980-tallet, fikk jeg råd fra kolleger om å holde meg lengst mulig unna menneskene bak søknadene. Da de av erfaring fortalte meg at det å jobbe nær klienter, skapte utbrente sosialarbeidere.” Videre forteller Karin Lysø om sine erfaringer om hvordan den enkelte klient var prisgitt den sosialarbeider som hadde hennes eller hans sak. Maktstrukturen var klar. Alt var avhengig av sosialarbeiderens skjønn. Klientens meninger ble det ofte lagt mindre vekt på og ofte undervurdert. Sosialarbeiderne handlet ut fra at de visste hva som var best for klienten. Derfor måtte klienten beskrive sin nød og helst svartmale den litt for å få mest mulig hjelp. Karin Lysø skriver: ”Jeg møtte utbrente sosialarbeidere i krysspress mellom hjelper- og kontrollørrollen – folk som følte at de hver dag kom til kort i utførelsen av sitt sosiale arbeid. Noe måtte gjøres! Hva var jeg egentlig utdannet til? Jeg lærte på sosialskolen at endringsarbeid tar tid. Hvem skulle jeg endre, og hva skulle endres? Det var ikke mange på 1980-tallet som tenkte at endringsarbeidet stilte krav til sosialarbeideren om å endre seg selv og sine omgivelser. Det var den hjelpetrengende som måtte endre seg selv til å bli en ”nyttig” samfunnsborger. Jeg savnet selv nærheten, de gode samtalene og samarbeidsprosjektene. Jeg ønsket å være en medvandrer og en ressurs i samhandling.”

Lademoen servicesentral tok fatt på aktiv sosialhjelp og den nevnte boka gir mange levende eksempler på hvor fint forholdet mellom medarbeidere og deltakere utviklet seg til beste for begge parter. Resultatene viste seg ganske snart. Kanskje illustreres aktiv sosialhjelp best av språkbruken som utviklet seg. I stedet for sosialkontor het det servicesentral. Sosialarbeiderne var medarbeidere og klientene ble deltakere, ikke sosialklienter.

b. Arbeid og kompetanse

Den 26. mars 1993 ga formannskapet i Trondheim sin tilslutning til arbeidsplikt for unge sosialhjelpsmottakere. Høsten året etter ble ordningen iverksatt i byen, men det var først i januar 1998 denne sosiale ordningen ble satt i gang på Lademoen. Der var det ledige lokaler i Lademoen servicesentral som tidligere hadde huset tiltak med statlige midler. Her er det naturlig å stanse litt

ved plasseringen på Lademoen. Bydelen ble valgt fordi den skåret svært lavt på levekårsindeksen. Den hadde dessuten byens høyeste samling av kommunale boliger. Blant de 4000 innbyggerne var det mange brukere av sosial tjenester. Bydelen var for lengst et satsingsområde for byutvikling. Tanken var både å utbedre og forbedre de ulike miljøbelastningene. Trafikken, boligene og det sosiale miljø trengte oppdatering. Typisk for bydelen var at det bodde mange eldre og trygdede, mange unge i etableringsfasen, en god del studenter og mange alenemødre og en god del menn som bodde alene. Det var naturlig nok en stor flyttefrekvens. Det ble satt opp to mål for miljøinnsatsen: 1. Å legge forholdene til rette for bydelsaktiviteter på Lademoen, og 2. Å bidra til å utløse frivillig innsats blant beboerne og frivillige lag og organisasjoner for å gjøre bydelen til et bedre sted å bo.

Karin Lysø forteller slik om starten av det kommunale arbeidet i de ledige lokalene ved Lademoen servicesentral: *”Prosjektet startet i januar 1998 i ledige lokaler ved Lademoen servisesentral, som tidligere hadde huset tiltak med statlige midler. Vi overtok samtidig driften av det gamle Lademoen bydelshus, tidligere brukt som bedehus og grendehus. Huset hadde nylig blitt renoverert utvendig, men det sto mye arbeid igjen innvendig. Storsalen, som var benyttet til utleie, hadde et sterkt behov for oppussing. De som bodde på Lademoen, var vant til stadig nye planer, og like ofte at nystartede tiltak ble avsluttet. Derfor ble vi møtt med skepsis da vi flyttet inn. ”Hva gjør dere her?”, ”Hvor lenge har dere tenkt å bli?” og ”Helt til pengene tar slutt, eller?” var noen av spørsmålene som kom. Vi møtte likevel igjen mange vi hadde hatt kontakt med på sosialkontoret. Noen hadde levd på eksistensminimum over flere år. Det var familier der som hadde levd på sosialhjelp i flere generasjoner. Vi stod også overfor den politikken at de som bodde i de kommunale boligene, kun fikk kontrakt på sine boliger ett år av gangen, noe som gjorde det vanskelig å få tilknytning til et nærmiljø. Vi kom fort i et krysspress mellom det å skaffe oss troverdighet blant befolkningen og det å ikke gå utover vårt myndighetsområde som ansatte i kommunen. Jeg fant dessuten fort ut at sosialarbeidere ikke var særlig godt likt i bydelen. Plutselig befant jeg meg i en stigmatisert gruppe. Sosionom var et fyord. Jeg som var så stolt over min utdanning, ble etter en kort tid på Lademoen redusert til en person som de var redd for skulle tvinge på dem sine meninger og bestemmelser. En jeg-vet-best-person, dere-må-lytte-til-meg-person. Jeg oppdaget fort at flere av dem vi kom i kontakt med, fortalte at de hadde negative opplevelser med sosialkontoret og den måten de hadde blitt møtt på. De sa at de hadde møtt en maktarroganse fra folk som ikke lyttet til dem, eller som ikke lyttet til hva de hadde å fortelle. Vi fant raskt ut at argumenter i seg selv ikke hjalp oss. Det var ved å bli der, og stå fast ved våre beslutninger, samt å vise gjennom handlinger at vi mente alvor med vårt opphold i bydelen, at beboerne etter hvert kunne lære å stole på oss. ”*

Det ble startet ulike virksomheter for folk i nærmiljøet i Bydelshuset. Det første året ble det invitert til juletreff, karneval, loppemarked og

markedsdager. Oppslutningen var stor og kontakten med folk i nærmiljøet bedret seg. Ved å blåse nytt liv i den lokale avisa *Lamonitten* økte kontaktflaten. Gjennom avisa ble det spredt informasjon om planer og tanker og invitert til samarbeid. En oppgave som ble gitt til barna, var populært. Det ble sponset engangskameraer fra en fotobutikk. Barna fotograferte og viste Lademoen sett med barns øyn. Det ga viktig kunnskap og et godt forhold til barna ble bygd opp. Folk i bydelen begynte å få tillit til det som ble gjort. De kom oftere på besøk og noen tilbød sin hjelp. Tanken var på noe sikt at de lokale aktivitetene skulle bli selvborne. Det var jo ikke meningen at kommunen skulle bruke penger på nærmiljøets egne aktiviteter. Man ville være til hjelp og støtte for befolkningen i en startfase.

Det var også tanken bak prosjekt LA 21 som var en del av virksomheten i en periode. LA 21 betyr Lokal agenda for det 21. århundre. Det var, som nevnt, initiert i Rio i 1992 av verdenskonferansen for miljøet. Bystyret i Trondheim vedtok den 20. juni 1996 å satse på LA 21 som et prøveprosjekt på Lademoen for halvannet år. Husbanken bevilget sommeren 1997 midler til en del av oppstartkostnadene. Det var i 2004 alle tiltaksbasene i byen ble samlet i den kommunale enheten *Arbeid og kompetanse*. Selve tiltaksarbeidet innenfor Lademoen Servicesentral og Arbeid og kompetanse var mangesidig og omfattende. Det kunne det vært fortalt om det i det vide og brede, men her får vi nøye oss med å henvise til boka om tiltaksarbeid som vi har sitert ovenfor. Det viktigste i tiltaksarbeidet er at mange unge fikk hjelp til å få bedre selvtillit og fikk hjelp i et positivt miljø til å få en bedre hverdag. Mange nådde også målet å komme seg i lønnet arbeid.

c. NAV Ny start.

Da Arbeid og kompetanse på Lademoen ble nedlagt fra nyttår 2010, var det en stor lykke for Bydelshuset at NAV startet opp ny virksomhet i huset der noe av tiltaksarbeidet ble ført videre. Prosjektet heter "*NAV Ny Start*" og ble snart den viktigste virksomheten på huset. Det er et tilbud for deltakere fra 16 til 30 år med særlig vekt på unge fra 16 til 23 år, som ikke kan nyttiggjøre seg det øvrige tiltaksapparatet og som trenger tett oppfølging i en oppstartfase. Typiske trekk ved målgruppen er avsluttet eller ikke gjennomført skolegang, at det er stor avstand til arbeidsmarkedet og at de har problemer med angst, dysleksi, isolasjon, psykiatri og rus. Formålet for prosjektet kan formuleres slik: "*Formålet er å sette i gang prosesser sammen med andre deltakere i lignende livssituasjon, med stor vekt på brukermedvirkning. Målet er at deltakerne gjennom dette oppnår et eierforhold til kurset, samt en forståelse for å ta ansvar for egen livssituasjon og framtid. Formålet er også å komme i posisjon for å kunne nyttiggjøre seg NAV sitt tiltaksapparat, samt skape trygghet og engasjement.*"

Tilbudet er kurs av tre måneders varighet. Det følges en metodikk som det er all grunn til å se litt nærmere på. Kurset har tre faser: I 1. fase jobbes det først i fem uker med to dager per uke i grupper på 9 til 12 deltakere. Det jobbes med motivasjon, egenvurdering og planlegging av videre individuelle løp. I den siste uken sikres ansvarsfordeling i fase 2 og tiltakskjedning. I 2. fase står de individuelle behov slik de kom fram i 1. fase i fokus. Det kan innebære praksis intern eller eksternt. I 3. fase ligger hovedvekten på eksternt praksis med tett oppfølging i bedrift, hvor deltakernes behov bestemmer graden av intern eller eksternt praksis. Samtidig vurderes alle andre tiltak i NAV sitt tiltaksapparat etter det tre måneders kurset. NAV ansatte har ansvar for å drive prosessen i tett samarbeid med deltakerne. For å sikre kontinuerlig brukermedvirkning forespørres en til to av deltakerne om å være assistenter i det påfølgende kurset. Assistentrollen betyr å bære gruppekultur over tid, gi drahjelp i gruppa, ha kjennskap og erfaring både i forhold til å være NAV bruker og gruppedeltaker. Rollen som assistent er en del av behandlingsplanen for den enkelte. Disse assistentene har vist seg å være uhyre fine ungdommer når de kommer i gang med sitt arbeid. I løpet av prosjektperioden gjennomfører deltakerne egenvurdering og får informasjon om NAV sine tilbud samt informasjon om arbeidsmarkedet.

I nær tilknytning til prosjektet *NAV Aktiv start* ble det i mars 2011 ansatt en midlertidig prosjektleder, Yngve Arnesen, i Bydelshuset for et eget prosjekt, *Prosjekt Offentlig-frivillig Østbyen*. Han ble ansatt i Lademoen menighet basert på kommunale midler og med støtte fra NAV og menigheten. Det meste av hans tid gikk til arbeidet som arbeidsleder i NAV Aktiv start. Resten av hans tid gikk til å ivareta den daglige drift av bydelshuset, ikke minst den daglige kontakten med faste og skiftende leietakere. Yngve tok raskt en rekke grep som kan få stor betydning for utviklingen av aktiviteten på huset og i nærmiljøet, ikke minst ser inntektene til å øke på grunn av hans faste hånd med husets ve og vel. 1. desember 2011 er pengene oppbrukt så det er for tidlig å si noe mer om denne utviklingen. Helt siden Lademoen servicesentral startet sitt arbeid, har ansatte der ivaretatt den daglige drift og utleien. Husets varige drift er helt avhengig av at det finnes en ordning for den daglige driften. Helt siden begynnelsen av 1990-tallet har utleieprinsippet vært å leie ut til «selvkost». Det vil si at huset har vært meget rimelig å leie til ulike formål. Det betyr at det har vært umulig å få inntekter som kan dekke lønn til en daglig leder for huset. Leieprisen kan nok økes noe, men all økning vil gå ut over de mange nærtiltak som ikke makter å betale

8. Østbyen frivilligsentral

Frivilligsentralene har dukket opp mange steder i Norge de siste årene. De representerer et nytt og spennende innslag i norsk samfunnsliv og ser ut til å bli stadig viktigere. Den samfunnsmessige bakgrunnen er enkel å forstå. Mange er

villige til å bruke noe av sin fritid til tjeneste for andre som har behov for det. Og mange trenger hjelp av et eller annet slag. Velferdsstaten har bygd opp hjelpeordninger og omsorg av ulikt slag. Likevel makter ikke de offentlige instanser og ordninger å komme alle behov imøte. Med statministeren i spissen har offentlige ledere utvetydig uttalt at det er behov for frivillig innsats på mange områder. Mange av velferdsstatens borgere har nok fått inntrykk av at staten har tatt mål av seg til å gi alle borgere all nødvendig hjelp som en rettighet den enkelte har. Det er et enkelt regnestykke at det er grenser for hvor stort hjelpebehov offentlige myndigheter kan dekke med penger og lønnet hjelp. Vi kan snu problemstillingen og si at de offentlige ordninger må utbygges med frivillig hjelp der slik hjelp kan utfylle ordningen til beste for den enkelte.

Da frivilligsentralene kom i gang, oppdaget man raskt at det var et stort behov for denne tjenesten og utrolig mange frivillige stilte opp. Det er også tilfellet i Østbyen i Trondheim. Det var en bevilgning fra Trondheim kommune som la grunnlaget for Østbyen frivilligsentral. Det kom også støtte fra staten ved departementet. Sentralen ble startet 1. november 2006. Den flyttet til Lademoen bydelshus året etter. Helt fra starten har lederen vært Cecilie Klüver som har gjort en flott innsats. Hun har gitt stabilitet til arbeidet og skapt begeistring blant helperne. En vel ajourført hjemmeside <www.ostbyen.frivilligsentral.no> har stor betydning for arbeidet. Det er jo viktig at et slikt tiltak blir kjent og det har det blitt gjennom de fem år den har eksistert. Alle frivilligsentralene i Trondheim bruker samme logo. Gjennom samarbeidet med Kirkens bymisjon og Trondheim kommune gjøres den også synlig i bybildet.

Hva gjør så sentralen? Den formidler frivillige til oppgaver som ledsagertjenester, leksehjelp og hjelp til ulike arrangementer og aktiviteter slik som quiz, matkurs, zumbatrening og gågrupper. Sentralen har opp mot 100 frivillige i sitt register. Hver måned presenteres en av de frivillige på hjemmesiden. I et intervju med lederen ved femårsjubileet som ble arrangert på bydelshuset 1. november 2011, sier Cecilie Klüver: *«De frivillige gjør en fantastisk flott innsats til glede for mange mennesker. I tillegg får de mye igjen også, noe som fremgår under Månedens Frivillige.»*

e. Hva vil fremtiden bringe?

Vi vet alltid lite om tiden som kommer. Når vi stiller spørsmålet her så gjelder det utsiktene for den mangfoldige virksomheten som lenge har vært i gang på Lademoen bydelshus. Det spennende er hvordan samarbeidet mellom offentlige organer og frivillige krefter vil utvikle seg. På bydelshuset har slikt samarbeid vært en realitet lenge. Både statsminister og ordfører har nylig gått klart ut med budskapet om at vår fremtidige velferd er helt avhengig av at offentlig og frivillig virksomhet må gå hånd i hånd på mange områder i samfunnet. Ja, i Trondheim er hele staben av mellomledere i kommunen pålagt å legge en hovedvekt på å utvikle dette samarbeidet videre. Det er lett å forstå at

velferdsstaten vil bryte sammen om all omsorg og all annen samfunnsvirksomhet skulle bli finansiert over offentlige budsjetter. Vårt demokrati har alltid vært båret oppe av masse frivillige innsats på de fleste områder. På dette området vil nok fremtiden bli likedan. Det vil være måten å opprettholde velferdsstaten på.

Lademoen kirkes småskrifter. En oversikt.

Tanken bak serien er at det skal være små skrifter først og fremst av interesse for befolkningen på Lademoen og for menighetens medlemmer. Emnene er fra lokal historie eller fra kirkens virksomhet. Noen har mer allmenn interesse. Utgiver er Lademoen menighetsråd. Heftene kan kjøpes i kirken eller på menighetskontoret i kirken. De kan også bestilles over telefon 73 52 30 04, e-post til <post.lademoen@kirken.no> eller ved brev til Lademoen kirke, Postboks 5146, 7447 Trondheim. De kan foreløpig også bestilles hos Per Øverland, Dalen Haveby 29, 7044 Trondheim, telefon 73 53 46 43 eller <per.overland@hf.ntnu.no>. Inntektene av bøkene går uavkortet til menighetens kasse idet utgiftene til fremstillingen dekkes av et privat gavefond. Her følger en oversikt med de nyeste skriftene først:

Nr. 17. Per Øverland, Fra Bakkestrandens Bedehus til Lademoen bydelshus, Trondheim 2012, kr. 100.-

Dette er fortellingen om det gamle bedehuset i Østersunds gate 1 på Lademoen gjennom 125 år. I dag er dette karakteristiske huset med sitt klokketårn et velholdt hus som syder av aktivitet nesten døgnet rundt året rundt. På dagtid er det NAV's prosjekt Aktiv start og Lademoen frivilligsentrals arbeid som dominerer. På kveldstid varierer aktiviteten med mange slags tiltak med ulike former for dans eller andre kurs. På søndagene er flere menigheter aktive i storsalen både afrikanske og norske. I den lille kafeen lages mye god mat og drikke. Da huset stod ferdig i 1887 ble det raskt fylt av aktivitet av en rekke ulike foreninger og med jevnlige møter med kjente predikanter som for eksempel Per Nordsletten og flere av byen prester. Samtidig ble det sentrum for sosial og diakonal virksomhet. Inntil tre diakonisser arbeidet for å lindre nød som det var mye av i strøket. Diakonissene var blant de første i Norge som hadde fullverdig sykepleieutdanning. Huset var i mange år menighetshus for Lademoen og i perioder interimskirke.

Nr. 16. Johan Løkhaug og Per Øverland, Gater, gårder og Ynglingen på Lademoen, Trondheim 2011, kr. 100.-

Dette er en utgave av to tidligere skrifter i denne serien. Begge har vært utsolgt i lengre tid. Innholdet i begge heftene henger nøye sammen slik at det passer godt å ha dem i en felles bok. Begge er omtalt nedenfor, nummer 2 og 3, så det er unødvendig å omtale innholdet her. Sammen med en rekke av de lokalhistoriske publikasjonene i serien er nr. 16 lagt ut på nettet og kan leses på hjemmesidene til Lademoen historielag eller Lade historielag. Det er hyggelig at skriftene på nettet leses av mange. Statistikken viser at lesere i stort antall både fra Norge og fra store deler av verden oppsøker sidene!

Nr. 15. Per Øverland, Historieglimt fra Lade og Lademoen 3. samling, Trondheim 2011, kr. 100.-

Dette er den tredje samlingen av historieglimt som har stått som artikler i *Menighetsblad for Lade og Lademoen* både i de siste årene og tidligere. De to første samlingene har blitt godt mottatt av leserne og er trykt i flere opplag. I de siste årene har historieartiklene vekslet ganske systematisk mellom de to områdene Lade og Lademoen. De har normalt skiftet for hvert nummer. Også i denne samlingen følger en artikkel om Lademoen normalt en fra Lade. Mange av de nyeste artiklene er preget av de store endringene som skjer på begge områdene nettopp nå. Fra Lademoen finner en artikler om tunnelarbeid og veibygging langs Europavei 6 og riving av det store kjøpesenteret KBS. Fra Lade finner en omtale av Haakon VII's gate og de store endringene som skjer med kjøpesentrer og bedrifter langs denne gata. Andre artikler griper langt tilbake som til den andre verdenskrigen og all byggingen tyskerne stod for over hele området. Noen av artiklene er hentet fra tidligere årganger av menighetsbladet som kom med sitt første nummer allerede i 1918.

Nr. 14. S. Sletvold og P. Øverland, For barn i Trondheim, Trondhjems Asylselskap fra 1827 til 2007, Trondheim 2010, kr. 200.-

Dette er et samleverk. Her finner en opptrykk av Sverre Sletvolds bok fra 1977 om Trondhjems Asylselskap sammen med en videreføring av historien fra 1977 til 2007 ved Per Øverland. Det var i 1827 byens kommandant, general Paul Birch, en venn av Henrik Wergeland, tok initiativ til dette selskapet der byens ledende kvinner og menn samlet penger til beste for byens fattige barn. Ti år senere startet selskapet et børneasyl, en datidens barnehage, for fattige barn. Dermed ble Trondheim landets pioner på barneomsorg. Hele tiden siden har selskapet drevet et stigende antall barnehager i byen. Midtbyen barnehage i Elvegata er landets eldste barnehage. I 1987 ble 150 års jubileet feiret med både nasjonal og lokal deltakelse. Lademoen barnehage i Østersunds gate 3 ble startet i 1893 og drives stadig i det samme huset med nødvendig oppdatering. Med sine 118 driftsår har også Lademoen sin viktige plass i landets og byens barnehagehistorie.

Nr. 13. Per Øverland, KFUK-KFUM i Trondheim og Trøndelag. Historieglimt 1874-2008, Trondheim 2008, kr. 100.-

KFUM og KFUK har en lang historie i Trondheim og Trøndelag. Det har vært menighetenes barne- og ungdomsarbeid. Slik var det også på Lademoen der bevegelsen hadde sitt eget hus. Først var det Ynglingen i Strandveien 72. Det ble revet av tyskerne i 1941 da ubåtbunkersen Dora 1 ble bygd. Senere hadde foreningen Nedre Møllenberg 73 i mange år. Denne boka har syv kapitler. De to første følger henholdsvis KFUM og KFUK i Trondheim fra begynnelsen til slutten gjennom langt over hundre år. De to neste kapitlene forteller om virksomheten for både gutter og jenter på Bakklandet og på Lademoen. Så

følger et kapitel om leirstedene før og i dag. Et kapitel oppsummerer historien til Trøndelag krets og det siste forteller om Prinsens gate 10A som ble bygd i 1908. Det er bevegelsens sentrale hus i dag.

Nr. 12. Per Øverland (red.), Lademoen i gamle dager, Trondheim 2006, kr 150.-

Dette er et utvalg av artikler som har stått i ulike Trondheimsaviser fra 1912 og fremover. De fleste artiklene er skrevet av eldre folk som har vokst opp på Lademoen og som forteller om sin barndom og ungdom. Både kvinner og menn forteller. Noen er også blitt intervjuet av erfarne journalister om sin oppvekst og sine minner. Flere av intervjuene er rene perler av fortellerkunst. Lokalhistorikeren Henrik Mathiesen kommer også til orde. Mange lesere vil kanskje med særlig interesse lese Asbjørn Lunds artikkelserie fra Arbeideravisa fra 1976. Boka har en rekke gamle bilder fra kjente og ukjente motiver i bydelen. Bilderredaktør er Bjørn Lien. Samlingen avsluttes med en novelle med ramme fra Lademoen.

Nr. 11. Per Øverland, Kom! La oss lovprise Herren!, Trondheim 2006, kr 50.-

Den norske kirkes høymesse er i endring. Denne boka gjennomgår punkt for punkt den liturgien som nå benyttes. Den gir historiske glimt fra den kristne gudstjenestes lange historie med sikte på å gi impulser til endringer. Det kommer tydelig fram at dagens høymesse både har bevart viktige trekk fra en to tusenårig historie og samtidig oppviser en rekke endringer som har kommet til på ulike tidspunkter gjennom dette lange tidsrommet. Ritualet bør ikke endres bare for å bli moderne og strømlinjeformet. Med solid feste i tradisjonen kan mange ledd likevel endres for å bli til større glede og inspirasjon for dagens kirkegjengere. Boka antyder mange mulige endringer. Bokas tittel angir det sentrale i gudstjenesten som er lovsangen.

Nr. 10. Per Øverland, Lademoen menighet og kirke gjennom 100 år, Trondheim 2005, kr 100.-

Lademoen kirke stod ferdig høsten 1905. Boka forteller først og fremst om liv og virksomhet i kirka og menigheten gjennom hundre år. Året 1905 med oppløsningen av unionen med Sverige har satt sitt preg på denne store murbygningen i Østbyen i Trondheim. Mange generasjoner lamonitter har gått inn og ut av bydelens kirke. Boka summerer opp livet i kirka tiår for tiår og belyser samtidig Lademoen bydels lokale historie gjennom det meste av Østbyens historie. Med plass til over tusen mennesker var kirka byens største etter Nidarosdomen. I dag tillater ikke brannvesenet at så mange samles der. I denne murkolossen blir Jesu Kristi evangelium forkynt for dagens mennesker slik som før. Kirka er Lademoens storstue!

Nr. 9. Per Øverland (red), *Historieglimt fra Lade og Lademoen. 2. samling*, Trondheim 2005, kr 50.-

Denne andre samlingen av historieglimt omfatter både artikler som Per Øverland har skrevet i menighetsbladet de siste årene og artikler av en rekke andre forfattere. Disse forfatterne er ikke alltid navngitt fordi navnet ikke er angitt i menighetsbladet. Artiklene er hentet fra menighetsbladene fra 1990 og fremover. Samlingen har forsøkt en bedre fordeling mellom Lade og Lademoen enn i den første samlingen. To av emnene er dekket gjennom en gruppe artikler. Det ene emnet er fra Lade om den gang KA-Senteret på Lade gikk konkurs og ble gjenkjøpt. Det andre emnet er fra Lademoen og dreier det seg om Lademoen Asyl (Lademoen barnehage), som er en av byens og landets eldste barnehager som stadig er i full drift.

Nr. 8. Per Øverland, *Gjør som Gud, bli et sant menneske. En katekisme*, Trondheim 2005, kr 50.-

Dette er en liten bok på 30 sider med et betydningsfullt innhold. Den er en kortfattet håndbok med hovedpunktene i den kristne tro og kan faktisk brukes som en liten andaktsbok. I formen tar den opp tradisjonen fra oldkirkens menigheter som hadde små hefter, kalt *Enchiridion*, håndbok, som orienterte om den kristne tro og som ble brukt i opplæringen av dem som skulle døpes. Dette er ny oversettelse av Luthers lille katekisme. Oversettelsen er til dagens hverdagsspråk. Den er uten det vanlige tekniske apparatet. Den har en kort innledning om katekismens historie og et avsnitt om det å sette ord på troen.

Nr.7. Per Øverland, *Salmediktere i Norsk Salmebok*, Trondheim 2004, kr 100.-

Heftet inneholder korte biografier over samtlige diktere og oversettere som er representert i Norsk Salmebok. Etter hver biografi følger en liste over de salmer som vedkommende forfatter har diktet eller oversatt. Norsk Salmebok ble godkjent i 1984 og benyttes nå ved gudstjenester og andre samlinger i Lade og Lademoen kirker. Mange har større utbytte av å synge eller lese salmene til sin private oppbyggelse når de vet litt om den som har skrevet salmen. Dette heftet har interesse for mange som er glad i vår salmeskatt langt ut over Lademoen menighet.

Nr. 6 Per Øverland, *Historieglimt fra Lade og Lademoen 1. samling*, Trondheim 2003. Kr 60.-

Dette er den første samlingen av historieglimt som har stått i Menighetsbladet de senere år. De gir glimt både fra nyere og eldre tid både for Lade og Lademoen siden prestegjeldet og menighetsbladet omfatter begge sokn. Artiklene veksler mellom Lade og Lademoen og har mange lokalhistoriske godbiter fra begge områdene. En ny utgave kom i 2006. Den er vesentlig utvidet og med en rekke artikler som har stått i tidligere menighetsblad. Utgaven fra 2006 har en mer konsekvent veksling mellom emner fra Lade og Lademoen.

Nr. 5. Per Øverland, *Lademoen kirke. En veileder*, Trondheim 2002. Kr 50.-

Lademoen kirke ble innviet i 1905 og fylte altså i 2005 sine hundre år. Den er byens nest største kirke. Bare Nidarosdomen er større. Veilederen gjennomgår kirkebygningen ute og inne. Den forteller historien både om hele kirkehuset og om hver enkelt del. Dessuten blir kirkens innredning og utstyr gjennomgått og forklart. Kirken er en av svært få norske kirker i nyromansk stil. Stilen kalles også norsk jugend. Det kanskje mest interessante er at den er kledd med norsk gråstein fra Fulset gård i Hegra. Det skal markere 1905 og norsk selvstendighet. Norsk gråstein var like bra som utenlandsk marmor eller glasert teglstein! Tredje utgave av veilederen kom i 2005.

Nr. 4. Ingrid Pedersen, *Trondhjemske arkitekturperler*, Trondheim 2002, kr 150.-

Ingrid Pedersen vokste opp på Sandstad på Lilleby, Ladeveien 5, som fremdeles eksisterer i beste velgående. Både hennes foreldre og hun selv var trofaste medlemmer av Lademoen menighet gjennom hele livet. Hun var i en lang årrekke medlem av menighetsrådet, blant annet gjennom hele siste verdenskrig. Hun var en habil arkitekturhistoriker. Ingrid Pedersen var hele sitt yrkesaktive liv knyttet til arkitektavdelingen ved Norges tekniske høgskole, NTH. Hun skrev en rekke artikler om arkitektonisk interessante bygg i byen. I samlingen er to artikler om Lademoen kirke og én om Gardemoen gård. De fleste av artiklene ble først trykt i Adresseavisen. De er her for første gang utgitt samlet ved Per Øverland. **Utsolgt.**

Nr. 3. Per Øverland, *Ynglingen på Lademoen*, Trondheim 2001, kr 100.-

Undertittelen lyder slik: Barn og unge i kristelig virksomhet på Lademoen gjennom hundre år 1890-1990. Heftet er på 46 sider. Omslagsbildet er et foto av Strandveien 72. Det var Ynglingeforeningens hus fra 1895 til 1941. Huset var et viktig sentrum for barn og ungdom i strøket som var tett befolket med barnerike familier. Huset ble revet av den tyske okkupasjonsmakten da den skulle bygge ubåtanlegget Dora i Nyhavna for den tyske krigsmarinen. Heftet forteller sentral lokalhistorie for Ner-La'mon. Forfatteren har bodd i Lademoen siden 1966 og

har vært formann for menighetsrådet i Lademoen i flere perioder. Han var den siste rektoren ved Universitetet på Dragvoll. Se nr. 16.

Nr. 2. Johan Løkhaug, *Gater og gårder på Lademoen, Trondheim 2001, kr 50.-*

Johan Løkhaug vokste opp på Lademoen. Familiens hus lå der Laugsand aldersboliger og sykehjem nå ligger. Der hadde familien gartneri. Løkhaug var i mange år byarkivar i Trondheim kommune. Han var en kjent lokalhistoriker og skrev mye i byens aviser. I 1959 skrev han en serie artikler i Menighetsblad for Lademoen. Disse artiklene utgjør storparten av dette heftet som omhandler både kjente og mer ukjente navn og steder i strøket. Det er på 27 sider og er redigert av Per Øverland. Se nr. 16.

Nr. 1 Roald Iversen, *Symboler i Lademoen kirke, Trondheim 2000, kr 50.-*

Heftet er på 32 sider med mange fargebilder av Lademoen kirke og av de ulike symbolene i kirken. Vi finner mange ulike symboler i kirka. Poenget med skriftet er å forklare meningen bak bruken av de ulike symbolene. Heftet er blitt populært ikke minst for skoleklasser som har kirkebesøk som del av undervisningen. Roald Iversen var tidligere prest i Lademoen og er nå lektor ved Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærere. Mange lesere har uttrykt sin glede over å få vite hva hvert enkelt symbol betyr.

Lademoen kirkes småskrifter redigeres og flere av dem er skrevet av Per Øverland. Han har vært aktiv i Lademoen menighet siden 1966. Han vært medlem av menighetsrådet i mange perioder og flere år som leder. Han ble født i Oslo i 1930, men kom til Trondheim i 1962 som studentprest. Han tok examen artium på reallinjen ved Oslo katedralskole i 1949 og teologisk embetseksamen ved Menighetsfakultetet i 1957. 1. oktober 1958 ble han ordinert til prest i Den norske kirke av biskop Johannes Smemo i Oslo domkirke. Han tok magistergraden i teologi (STM) ved Union Theological Seminary ved Columbia University i New York City i 1960. Siden 1964 har han forelest ved Norges Lærerhøgskole og Universitetet i Trondheim der han var dekanus ved Det historisk-filosofiske fakultet. Han var den siste rektor ved AVH (Den allmennvitenskapelige høgskolen) på Dragvoll. Han foreleste i kirkehistorie der til i 2010 da han gikk i sitt åttiende år.

